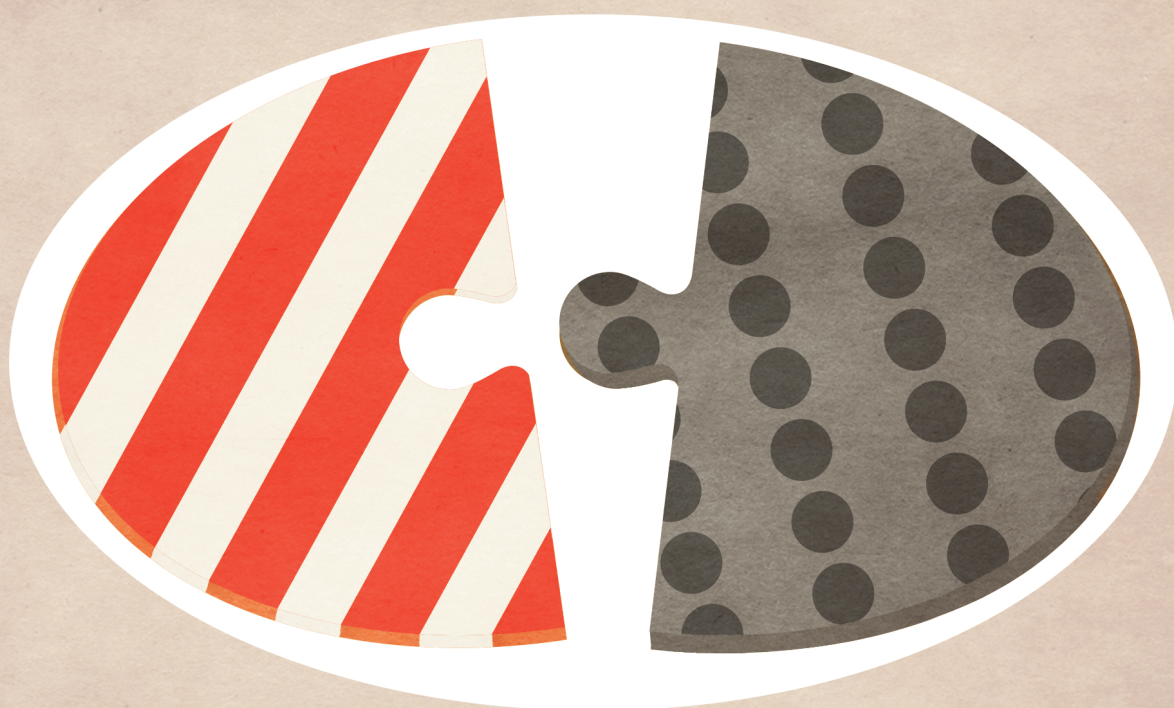

Forskelligheder findes Modsætninger opfindes

- En undersøgelse omhandlende forståelser af sociale problemer baseret på folketingspolitikeres forestillinger om "os" og "dem"

Dianna Bomholt &
Ann Maj Sulstad Glanowski

Speciale ved Kandidatuddannelsen i Socialt Arbejde

Vejleder: Henning Olsen
Anslag: 239.838

Aalborg Universitet, København, April 2014

Abstract

This study examines the encounter between ethnic minorities and the Danish society and, in continuation of this, the notion of "us" and "them." The thesis is written as a part of the Master of science in Social Work program and focuses primarily on the boundaries of community based on the perception of what it takes for an individual or a group to be perceived as members of the solidary community in the Danish society. This is viewed in relation to the ways in which social problems are understood and expressed. The study aims to examine how the perceptions of "us" and "them" are expressed, and how they relate to the focus, conception and attitude towards ethnic minorities as well as the ways in which ethnic minorities are connected to perceptions of social problems in a solidarity perspective.

The study is based on notions of community as well as notions of "us" and "them" found among Danish Members of Parliament and based on members positions as representatives of the people of Denmark as well as how essential the perceptions are for determining whether a situation is understood as a social problem requiring intervention. Empirically, the thesis is rooted in political debates during the parliamentary elections in the ten-year period between 2001 and 2011. The theoretical framework is based on Benedict Anderson's and Zygmunt Bauman's theories of community, Richard Jenkin's perceptions of the relationship between internal identification and external categorization and Émile Durkheim's and Jodi Dean's understandings of solidarity.

Thus, this thesis illuminates the intersection between the use of categories and group identification as opinionators in the social sphere when it comes to expressing irreconcilable differences and their relationships to different understandings of the boundaries of Danish solidarity.

We come to acknowledge that the entitlement to solidarity is not awarded on the basis of an either / or criterion. Rather, there seems to exist an idea of a hierarchy of solidarity where some are more entitled to social benefits than others.

The results of our study show that Danish Members of Parliament tend to pay a special attention to the imagined differences of “them”. At the same time, members present these differences as incompatible opposites to “us”. In this emphasis on out-groups a generalizing distance is attached based on imagined characteristics rooted in non-Danish origins. At the same time, the results of our study show that a non-Danish origin often obscure other characteristics, positive as well as negative. Therefore, we also discuss the problems related to the use of unequivocal unifying categories when it comes to the risk of unjust generalizations, exclusion and discrimination. Perceptions of similarities between members of the “us” community are not central a key, but based on a dualistic relationship to “them” communities, and they are expressed implicitly and rooted in both a national Danish community linked to citizenship and clear boundaries as well as a social community in which membership is associated with active participation in the labor market, which is seen as a fundamental goal of society. Based on the time span examined in the thesis, there seems to be a link between a booming economy and increased opportunities for access into the Danish “us” community.

Resumé

Denne undersøgelse beskæftiger sig med mødet mellem etniske minoriteter og det danske samfund og i forlængelse heraf forestillinger om “os” og “dem”. Specialet er skrevet på Kandidatuddannelsen i Socialt Arbejde og interesserer sig særligt for fællesskabers grænser på baggrund af, hvornår individer og grupper opfattes som medlem af det danske samfunds solidariske fællesskab. Dette set i lyset af, hvorledes sociale problemer forstås og udtrykkes. Den overordnede hensigt med undersøgelsen er at belyse, hvorledes “os” og “dem” udtrykkes i fokus på, fremstilling af og forholdet sig til etniske minoriteter samt, hvorledes dette hænger sammen med forståelser af sociale problemer i et solidaritetsperspektiv.

Undersøgelsen baseres på folketingspolitikeres forestillinger om fællesskaber samt “os” og “dem” på baggrund af politikeres position som dels repræsenterende den danske befolkning dels afgørende for, hvornår en situation forstås som et socialt problem, der kræver samfundsmæssig indgriben. Empirisk er specialet funderet i politiske debatter i forbindelse med folketingsvalgene i perioden 2001 - 2011. Den teoretiske referenceramme bygger på Benedict Andersons og Zygmunt Baumans fællesskabsteorier, Richard Jenkins anskuelse af forholdet mellem indre identifikation og ydre kategorisering samt Émile Durkheims og Jodi Deans solidaritetsforståelser.

Specialet har således ført til en belysning af krydsfeltet mellem brug af kategorier og gruppeidentifikationer som meningsskabende i en social verden over for udtrykte uforenelige forskelligheder og dettes sammenhænge med forståelser af det danske solidaritetsfællesskabs grænser.

Vi har med denne beskæftigelse frembragt en viden om, at solidaritetsberettigelse ikke tildeles på baggrund af et enten/eller kriterium, men at der derimod synes at være en forståelse af et solidaritetshierarki, hvor nogle er mere berettiget til samfundets goder end andre.

Undersøgelsens resultater viser folketingspolitikeres tendens til særligt at fokusere på dem-kategoriers forestillede forskelligheder og samtidig fremstille disse forskelligheder som uforenelige modsætninger til “os”. I dette fokus tillægges ud-

grupper en generaliserende distancering på baggrund af en forstået egenskaben i form af ikke-dansk oprindelse. Samtidig viser resultaterne ikke-dansk oprindelse som ofte overskyggende andre karakteristika både positive og negative, hvorfor anvendelse af entydige samle-betegnere problematiseres ift. risiko for uberettiget generalisering, eksklusion og diskrimination. Forestillinger om os-fællesskabets ligheder er ikke centrale, men på baggrund af et dualistisk forhold til dem-fællesskaber udtrykkes disse særligt implicit og grundet i dels et nationalt dansk fællesskab, der kædes sammen med statsborgerskab og indeholder klare grænser, dels et arbejdsmarkedsfællesskab, hvor medlemskab knytter sig aktiv arbejdsmarkedsdeltagelse, hvilket forstås som et solidt og forankret samfundsmæssigt mål. På baggrund af specialets tidsperspektiv synes desuden at kunne udledes en sammenhæng mellem højkonjunkturer og øget muligheder for adgang til det danske os-fællesskab.

Indholdsfortegnelse

1. Indledning	9
1.1 Forskelligheder findes – modsætninger opfindes	9
1.2 Problemfelt	12
1.3 Problemformulering	18
1.4 Problemafgrænsning samt begrebsafklaring	18
2. Metateoretisk positionering	21
2.1 Muligheder og begrænsninger ved filosofisk hermeneutik	25
3. Metode	27
3.1 Metodologi	27
3.2 Empiri	30
3.3 Databearbejdning	34
3.4 Teori	34
3.4.1 Kategorisering	35
3.4.2 Fællesskab	38
3.4.2.1 Zygmunt Bauman	39
3.4.2.2 Benedict Anderson	40
3.4.3 Forståelser af sociale problemer	42
3.4.3.1 Solidaritet	43
3.4.3.2 Émile Durkheim	44
3.4.3.3 Jodi Dean	45
3.5 Analysestrategi	48
3.5.1 Analysedesign	53
4. Analyse	54
4.1 Del-analyse 2001	55
4.1.1 Kategorisering	55
4.1.2 Forestillede fællesskaber	59
4.1.3 Forståelser af sociale problemer	62
4.1.4 Semi-åben kodning	68
4.2 Del-analyse 2005	73
4.2.1 Kategorisering	73
4.2.2 Forestillede fællesskaber	74
4.2.3 Forståelser af sociale problemer	75
4.2.4 Semi-åben kodning	77
4.3 Delanalyse 2007	79
4.3.1 Kategorisering	79
4.3.2 Forestillede fællesskaber	81
4.3.3 Forståelser af sociale problemer	83
4.3.4 Semi-åben kodning	84
4.4 Delanalyse 2011	85
4.4.1 Kategorisering	85
4.4.2 Forestillede fællesskaber	86
4.4.3 Forståelser af sociale problemer	88
4.4.4 Semi-åben kodning	89
5. Horisontsammensmeltning	93
5.1 Momentan konklusion	93
5.2 Illustreret model af den nye horisont	99
5.3 Kvalitetsvurdering	100
5.4 Perspektivering	104

6. Litteraturliste	107
6.1 Primær litteratur	107
6.2 Sekundær litteratur	111
Bilag.....	113
Bilag 1: Litteraturstudie	113
Bilag 2 – Præsentation samt fravalg af metodisk, traditionel og kritisk hermeneutik	116
Bilag 3 - Præsentation af filosofisk hermeneutisk	117
Bilag 4 - Bruttoliste over muligt empirisk materiale.....	119
Bilag 5 - Nettoliste over muligt empirisk materiale.....	120
Bilag 6 - Oversigt over valgdebatter og deltagere	123
Bilag 7 – Teoretisk operationalisering	127
Bilag 8 - Startkodeliste	132
Bilag 9 – Kodernes optræden 2001	138
Bilag 10 - Kodernes relation 2001	140
Bilag 11 - Slutkodeliste for analyse-del 2001.....	141
Bilag 12 - Kodernes optræden 2005	147
Bilag 13 - Kodernes relation 2005	149
Bilag 14 - slutkodeliste for analyse-del 2005	150
Bilag 15 - Kodernes optræden 2007	155
Bilag 16 - Kodernes relation 2007	157
Bilag 17 - Slutkodeliste for analyse-del 2007.....	158
Bilag 18 - Kodernes optræden 2011	162
Bilag 19 - Kodernes relation 2011	164
Bilag 20 - Slutkodeliste for del-analyse 2011.....	165

1. Indledning

1.1 Forskelligheder findes – modsætninger opfindes

I begrebsparret “os” - “dem” ligger en indbygget opfattelse af, at nogen er indenfor, mens andre er udenfor. “Vi” accepterer “dem” - så længe det ikke rækker ved “vores” grundlæggende værdier.¹

(Berg & Ask, 2011: 51)

Sara er dansk statsborger, født og opvokset i Danmark og har forældre, der er indvandret til Danmark fra hhv. Tyrkiet og Marokko. Hun har gået i både børnehave og folkeskole, bor i Mjølnerparken i København, er nyuddannet pædagog og har et stort netværk af både venner og familie. Sara opfatter sig selv som dansker og oplever i sin omgangskreds at være en del af det danske fællesskab. Omvendt oplever Sara, at hun af andre, ofte bliver differentieret fra det etnisk danske fællesskab og i stedet kategoriseret som *andengenerationsindvandrere*, *etnisk minoritetsborger*, *muslim*, *nydansker* eller andre kategorier, hvor en etnisk, kulturel eller religiøs markør er afgørende. For Sara er alle mennesker forskellige med individuelle interesser, værdier og holdninger, hun oplever alligevel, at dele af hendes forskellighed ofte fremstilles som uforenelig med, og som en modsætning til det at tilhøre det danske fællesskab. Hun oplever, at på trods af et selvstændigt valg om at bære tørklæde, bliver det opfattet som et symbol på *kvindeundertrykkelse*. Hun oplever ikke blot at være ung og arbejdsløs, men at blive placeret i en kategori af *unge utilpassede indvandrere, der skal væk fra lediggang*. Hun føler hun bor i et socialt og kulturelt mangfoldigt område, men oplever at blive kategoriseret som værende en del af *den ulykkelige ghettodannelse*.

Forståelser af sociale problemer er udgangspunkt for socialt arbejde og derfor afgørende for opfattelse af, hvornår noget er et socialt problem. En bredt accepteret sociologisk definition af sociale problemer er; *“an alleged situation that is incompatible with the values of a significant number of people who agree that action is needed to alter the situation”* (Rubington & Weinberg, 2011: 3). Et socialt problem defineres således som en påstået situation, der på baggrund af dette konstruerede aspekt har et antirealistisk udgangspunkt. At situationen opfattes som et problem udtrykkes gennem en uoverensstemmelse med et betydeligt antal menneskers værdier og normer, hvorfor situationen kræver handling².

¹ Egen oversættelse

² En yderligere uddybning af, hvorledes forståelser af sociale problemer vil inddrages i dette speciale vil fremgå af afsnit 1.4

Sociale problemer er genstand for socialpolitik, da denne beskæftiger sig med forståelser af, i hvilke situationer og på hvilke måder samfundet bør handle (Bundesen, 2011: 11). De situationer, der i ovenstående case fremstilles; *kvindeundertrykkelse, unge utilpassede indvandrere, der skal væk fra lediggang* samt *den ulykkelige ghettodannelse* indeholder således konstruerede forståelser af sociale problemer. Vi oplever, at der i fokus på, fremstilling af og forholden sig til etniske minoriteter i det danske samfund synes at være en tendens til at problematisere forskelle - eller i hvert fald at fokusere på henseender, hvor “vi” forestiller “os”, at “de” er forskellige fra “os”. Dette leder mod en interesse i at undersøge, hvorledes denne tendens har indflydelse på forståelser af sociale problemer.

At kategorisere og identificere sig ift. fællesskaber og grupper er en naturlig del af menneskers sociale ageren. Hvorfor vi ubevidst og spontant inddeler mennesker i sociale kategorier såsom køn, alder, klasse, etnicitet mm. (Jensen, 2011: 84), samt identificerer os med bestemte grupper af mennesker og dermed styrker tilhørsforholdet til særlige kollektive fællesskaber (Katzenelson, 1994: 86). Anvendelse af “os” og “dem” kategorier synes således ikke problematiske i sig selv. Det problematiske opstår i tendensen at favorisere egen gruppe, og dermed automatisk skabe et hierarkisk forhold mellem ind-gruppe og ud-gruppe (Gullestad, 2005: 151). På trods af kategoriseringers mulighed for at strukturere den sociale verden og fremhæve positive selv billeder af ind-gruppen, medfører denne adskillelse potentiel eksklusion (Skytte, 2006: 120).

Vi stiller os derfor spørgende overfor, hvorvidt mennesker placeret i en “dem”-kategori, vanskeliggør muligheder for lige deltagelse i samfundet, samt hvorledes de anvendte kategoriseringer henviser til en forståelse af det danske fællesskab som et enten/eller frem for et både-og fællesskab? Uforenelige modsætninger kan problematisere et samfundsmæssigt mål om et sammenhængende fællesskab, hvor solidaritet, medborgerskab og anerkendelse er udgangspunkt. Det er den potentielle adskillelse, der ligger i at anvende “os” og “dem”-kategoriseringer, der motiverer til en beskæftigelse med netop disses indvirken på forståelser af sociale problemer. Samtidig stiller vi os spørgende over for, hvilke mulige positive virkninger, der kan afstedkomme af disse kategoriseringer? Kan en skarp adskillelse i “os” og “dem” ligefrem føre til fremdrift inden for bestemte grupper, og dermed mindske omfanget af sociale problemer eller blot have en positiv indvirken på

forståelser heraf?

Dette speciale vil derfor beskæftige sig med en tematik omhandlende, hvorledes “os” og “dem” udtrykkes i fokus på, fremstilling af og forholden sig til etniske minoriteter i det danske samfund, og hvorledes dette kan anskues ift. forståelser af sociale problemer. Ved at beskæftige os med dette emne, og ved selv at anvende betegnelser som fx etniske minoriteter, bidrager vi til at opretholde brugen af disse - vi føler os dog nødsaget til at gå ind i de eksisterende begreber, for at kunne diskutere og belyse området.

Formålet med specialet er således at skabe bevidsthed om selvfølgeligheder i brugen af “os” og “dem” set i lyset af evt. forestillinger om ind-grupper og ud-grupper i det danske samfund. Vi ønsker at bidrage til destabilisering af det selvfølgelige, og dermed skabe nye former for refleksion samt øget bevidsthed hos bl.a. politikere og socialarbejdere til at kunne forholde sig kritisk til de værdier, normer og sociale interesser, der ligger til grund for forståelser af sociale problemer. Dertil ønsker vi at skabe fokus på, hvad der gøres relevant i fremstilling af “de andre”. Hensigten er ikke at kategorisering skal undgås, men at beskæftige sig med, hvorledes kritisk refleksion kan medføre et større handlerum i socialt arbejde. Vi ønsker, at specialet bidrager til nuancering og refleksion over forestillinger og fremstillinger af etniske minoriteter. Specialet henvender sig til alle, der arbejder med, og/eller interesserer sig for socialt arbejde, men også mere generelt ift. bevidstgørelse af anvendelse af kategorier og disses sammenhænge med forståelser af sociale problemer.

Vi vil i det følgende belyse tendenser i feltet omhandlende mødet mellem etniske minoriteter og det danske samfund, herunder litteratur og forskning³ for at kunne orientere os i den eksisterende viden, dels at afklare manglende viden og undersøgelser. Dette gøres med sigte om at nå frem til specialets undersøgelsesfelt og endelige problemformulering.

³ Se litteraturstudie bilag 1

1.2 Problemfelt

Det er et faktum, at indvandrere og efterkommere⁴ i dag udgør 11,1 % af den danske befolkning (Danmarks statistik, 2014) og, at globalisering i stadig stigende grad medfører, at folk verden over møder forskellighed og slår sig ned på tværs af kulturer og landegrænser. Migration medfører at forskelle mødes. Forskellighed i skikke, adfærdsmønstre, traditioner og værdier, men også mere fysiske og praktiske forskelle såsom hudfarve og sprogkunderskaber. I forlængelse heraf hævder socialantropolog Thomas Hylland Eriksen, at globalisering sammen med den øgede synlighed på kulturelle minoriteter, skaber en akut krise i det traditionelle billede af nationen, som en historisk vedvarende og kulturel homogen størrelse (Eriksen & Sørheim, 2007: 110). Også sociolog Zygmunt Bauman har beskæftiget sig med globaliserings indflydelse på fællesskaber, idet den voksende bevidsthed om verdens enhed samtidig tydeliggør verdens forskellighed og giver grobund for refleksion over eget tilhørsforhold (Bauman, 2002). Befolkningens eller nationens selvforståelse diskuteres sjældent, men kommer ofte til at eksistere som en udtalt fælles forforståelse, der danner basis for, hvordan begreber som solidaritet, medborgerskab og integration forstås og defineres (Nielsen, 2007: 9). Andelen af indvandrere og efterkommere i Danmark understreger relevansen og nødvendigheden af at forholde sig til, samt undersøge vilkårene for, mødet mellem etniske minoriteter og det danske samfund. Desuden påpeges det, at mødet bliver centralt at forholde sig til, da det specielt for de nordiske lande indebærer udfordringer for national- og velfærdsstatens høje niveau af sociale ydelser og social sikkerhed (Necef, 2001: 31f). Ligeledes pointeres det, at globalisering medfører, at nationalstaten er under pres, og et behov for en revideret forståelse af, hvem der "hører til" nationen, og hvem der ikke gør opstår (Gullestad, 2005: 61).

Globalisering samt demografiske udfordringer betyder at fremtiden næppe kommer til at medføre færre, men tværtimod flere møder mellem forskellighed (FN, 2001). Med udgangspunkt i en forståelse af det danske samfund som indeholdende etnisk og kulturel diversitet, betyder dette uundgåeligt et *møde* mellem etniske minoriteter og majoriteten: det danske samfund. Et møde mellem forskellighed, der ligger op til refleksion og diskussion

⁴ Indvandrere og efterkommere defineret af Danmarks Statistik. Indvandrere: personer født i udlandet. Ingen af forældrene er danske statsborgere eller født i Danmark. Efterkommere: personer, født i Danmark. Ingen af forældrene er både danske statsborgere og født i Danmark.

omkring det, der forekommer selvfølgelig, og på den måde muliggør en kritisk forholden sig til egne og andres umiddelbare forståelser og kategoriseringer af “os” og “dem”.

Tilblivelsen af integrationsloven i 1999 er et billede på det skærpede fokus, der opstod i 1990'erne på mødet mellem etniske minoriteter og det danske samfund, og som efterfølgende har ført til “integrationssektoren”, der beskæftiger et stort antal sagsbehandlere, projektmedarbejdere, undervisere og konsulenter. Et møde og et fokus, der er blevet centralt for den danske socialpolitik, og anses som udfordringer, der bør tages hånd om socialt. Mødet og det skærpede fokus har samtidig ført til debat om etniske minoriteters tilstedeværelse i samfundet.

Fænomenet integration synes i forlængelse af ovenstående møde at være uundgåeligt at forholde sig til. På trods af, at *integration* er bredt anvendt, er det dog uklart og diffust, hvad begrebet henviser til, både når man ser på begrebet teoretisk, som politisk mål og idealistisk. En del af forklaringen på denne uklarhed beskrives i litteraturen som en konsekvens af, at begrebet både anvendes som beskrivelse for processen, samt et muligt mål for denne proces, og at forskellige definitioner og manglende eksplicitering af disse gør, at den *vellykkede* integration er svær målbar (Emerek, 2003: 2). Dette ændrer dog ikke ved, at begrebet har været, og er centralt, inden for både forskning, politik, medier og i den daglige retorik blandt mennesker (Nielsen, 2007: 63). Med udgangspunkt i integrationsbegrebets uklarhed, undres vi over, hvorvidt kompleksitet samt manglende definerings og eksplicitering af begrebet ligeledes gør forståelser af sociale problemer uklare. Vi stiller os spørgende over for, hvorvidt grænserne for, hvem der opfattes som tilhørende det danske fællesskab ligeledes er uklare, og potentielt er medvirkende til at problematisere og styrke behovet for adskillelse, samt fokus på forskellighed? Såfremt “os” og “dem” er binære uforenelige enheder undres vi over, hvorvidt integration forstås som multikulturalisme eller kun som enten assimilation eller segregation?

Med udgangspunkt i “os” og “dem”-kategoriseringer som centrale elementer i udtryk om etniske minoriteter, synes det relevant at undersøge anvendelser af disse, idet brugen heraf kan medføre problematikker forbundet med magtforhold mellem minoritet og majoritet (Skytte, 2006: 120). Der synes således at være et paradoks, hvor kategorisering på den ene

side forekommer som en naturlig social systematisering (jf. afsnit 1.1) og på den anden side indeholder potentielle negative eksklusions konsekvenser. Problematikken er ikke blot grundet i “os” og “dem”-kategoriseringer, men ligeledes i at forstå verden gennem etniske tilhørsforhold. En undersøgelse af disse forestillinger, kan både foretages med udgangspunkt i majoritetens og minoriteters anvendelse af “os” og “dem. Med definitionen af sociale problemer in mente, synes et perspektiv på majoriteten at være relevant, da denne repræsenterer *et betydeligt antal mennesker*.

Hvorvidt Danmark er et multietnisk og multikulturelt samfund har været diskuteret de sidste mange år, og der er langt fra enighed om, hvorvidt det er gældende (Rasmussen, 2000: 15). Litteraturen tegner generelt et billede af, at tidligere tiders forståelse af den danske befolkningen som åben og tolerant ift. etniske minoriteter, hænger sammen med denne tids fravær af minoriteter med en oplevet markant kulturel forskellighed (Nannestad, 1999 og Emerek, 2003 og Olwig & Pærregaard, 2007). Senest har en undersøgelse foretaget af J. P. Frølund Thomsen vist, at en betydelig del af den danske befolkning i dag er kritiske over for indvandring ift. øget kulturel diversitet.

I stort omfang accepterer (red. danskere) indvandrere som ligestillede medborgere, men under forudsætning af, at de ikke kulturelt adskiller sig meget fra flertallet. Med andre ord: en betydelig del af den danske befolkning ønsker simpelthen ikke et multikulturelt samfund - men er åbne overfor et multietnisk samfund.

(Citat Thomsen i Gunge & Rekling, 2013)

Blandt de største danske undersøgelser af danskeres holdning til øget indvandring findes Togeby & Gaasholt: *I syv sind* (1995), Nannestad: *Solidaritetens pris* (1999) samt Thomsen: *Konflikten om de nye danskere* (2006). Alle tre undersøgelser peger i retning af, at danskere generelt ikke er intolerante over for indvandrere, men at de samtidig anerkender et krav om tilpasning til dansk kultur. Forskning peger på, at årsagen til modsatrettede holdninger, kan skyldes en stærk demokratisk kultur, hvor anerkendelse af borgeres demokratiske rettigheder er central og ikke nødvendigvis har indflydelse på modvilje over for fremmede kulturer (Thomsen, 2006: 65). Dette åbner for muligheden for en undersøgelse af etniske minoriteters individuelle oplevelse af denne evt. mangel på anerkendelse samt tolerance ift. at føle sig som en del af det danske fællesskab.

Interessen for danskeres holdninger og tolerance over for etniske minoriteter, kan videre ses

som et udtryk for behov for at belyse enkelte individers forholdene sig til etniske minoriteters tilstedeværelse i det danske samfund. Mødet forstås således som noget vi alle har eller bør have en mening om. Holdninger og tolerance udtrykker, hvem der forstås som værende medborger, og dermed berettiget til samfundets solidaritet, hvorfor denne forskningsinteresse ligeledes beskæftiger sig med mulige omstændigheder i forståelser af sociale problemer. Man kan således stille sig spørgende over for, hvorvidt en kulturel modvilje forstærkes af forestillinger om “os” og “dem” eller vice versa. Når forskningen tegner et komplekst og modsatrettet billede af danskeres holdninger og tolerance, er dette interessant at have in mente, når man ser på relationer mellem “os” og “dem”, og hvad disse udtrykker om forståelser af sociale problemer, hvad enten udgangspunktet er integrations-, solidaritets- eller medborgerskabsforståelser. Sat på spidsen kan man undres over om denne skepsis over for det multikulturelle er et udtryk for fremmedfjendskhed. Vi undres over den tendens, der her tegnes af befolkningens holdninger omhandlende etniske minoriteter, hvorfor det er interessant at stille sig spørgende over for, hvorledes forestillinger om forskellighed kommer til udtryk i forståelser af sociale problemer?

Rettes blikket internationalt både på forskning og mediers fremstilling, bliver Danmark ofte fremstillet som fremmedfjendsk (Nielsen, 2004: 23). Særligt fokus på dansk partipolitik, herunder specielt opblomstring af højrefløjen, og danskeres generelle holdning til indvandrere har haft international interesse (ibid: 21f). En rapport fra Europas Racismekomite kom bl.a. frem til;

Den politiske elite og andre offentlige meningsdannere, såsom medierne og de intellektuelle, har i visse tilfælde givet næring til frygt for og negative stereotyper af indvandergrupper, hvorved de har medvirket til at skabe en generel holdning, hvor personer af udenlandsk herkomst opfattes som en trussel mod dansk økonomi, livsstil og værdier.

(Nielsen, 2004: 64)

På trods af, at danske forskere har kritiseret rapportens belæg, samt tendens til at generalisere Danmark og danskeres holdninger (ibid: 66), er det dog interessant at have det internationale fokus in mente, i anskuelsen af “os” og “dem”-kategorisering, idet dette fokus pointerer en tendens til stereotypering af “de andre”. For hvorvidt er der i det danske samfund opstået en særlig forståelse og behov for at generalisere og anlægge skarpe skel mellem majoritet og minoriteter, eller er “os” og “dem”-kategorier primært naturlige og

retoriske referencer, der er tydeligere for fx udlandet at observere? I forlængelse af dette synes en undersøgelse omhandlende majoritetens selvfølkelige forestillinger om “os” og “dem” foretaget af personer tilhørende etniske minoriteter i det danske samfund at mangle. På baggrund af vores personlige tilhørsforhold til majoriteten er en sådan ikke mulig. Således vil vi gå til den forelæggende undersøgelse med vores tilhørsforhold in mente.

Ligeledes er det oplagt at stille sig spørgende over for, hvorvidt disse “os” og “dem”-kategorier er skabt på baggrund af reelle eller forestillede forskelligheder. En interesse, der har ført til undersøgelser af værdier og normer blandt etniske danskere kontra etniske minoriteter.

Udlændinges tilslutning til værdier og normer i Danmark er til daglig genstand for megen omtale, både blandt politikere, medier og borgere. Desværre bygger meget af omtalen på forestillinger, indtryk og enkeltsager, der langt fra altid er repræsentative. Debatten om udlændinges værdier og normer har således givet anledning til mytedannelser og mange unuancerede og stereotype forestillinger.

(Ministeriet for flygtninge, indvandrere og integration, 2007: 9)

Således indledes den samlede konklusion i en rapport omhandlende værdier og normer blandt udlændinge og danskere. Ses der nærmere på rapportens resultater viser den et tydeligt billede af, at der stort set er sammenhæng mellem danskere og indvandreres/efterkommeres værdier og holdninger. I forlængelse heraf synes forestillinger om forskellighed og enshed på baggrund af etnisk oprindelse at være betydningsfulde i forståelser af “os” og “dem”-fællesskaber i det danske samfund. Særligt antropologien har beskæftiget sig med anvendelser af fællesskabsmarkører i form af bl.a. nationale betegnelser, og problematiserer den skjulte magt og den reproducerende dikotomisering det kan medføre ureflekteret at anvende begreber som *etnisk minoritet* og *etnisk dansk*; “Dikotomiseringen af “os” (etniske danskere) og “de andre” (etniske minoriteter) gør det umuligt, at være både dansk og etnisk minoritet” (Hervik, 2003: 34). På den anden side er verden ordnet efter grænser for nationale stater. Disse grænser udtrykker, at der findes reelle forskelle nationer imellem. Således ligger det lige for at anvende nationale eller etniske oprindelsesmarkører, hvilke derfor kan fremstå som umiddelbare sociale systematiseringskategorier ift. ukendte udenforstående. Samtidig eksisterer begreber som eksempelvis *andengenerationsindvandrere*, der synes at symbolisere en opfattelse af, at slægt og afstamning er vigtigere end statsborgerskab og fødeland (Gullestad, 2005: 27). Vi finder

således en inddragelse af forståelser omhandlende forestillinger om fællesskaber interessante i belysning af forståelser af sociale problemer. Implicit heri er et undersøgelsesfelt omhandlende, hvorledes disse sprogligt kommer til udtryk.

Med udgangspunkt i den offentlige retorik omhandlende etniske minoriteter, har forskningens og litteraturens interesse centreret sig om italesættelser. Særligt har diskursteori været anvendt for at afdække anvendelse af ords betydning for samfundsudvikling samt magtstrukturer. Samfundets dominerende diskurser om integration af etniske minoriteter er bl.a. diskuteret i *Tag ordet - og brug det! Om sprogets betydning for integration*, hvor konklusionen er, at de dominerende integrationsdiskurser baserer sig på en opdeling af “os” og “dem”. Diskursteori er ligeledes anvendt i afdækning af mediers fremstilling af etniske minoriteter. Her tegner forskningen overordnet et billede af, at “os” og “dem”-kategoriseringer er et centralt element i italesættelser af etniske minoriteter, og på baggrund af forskellige empiriske undersøgelser pointeres det at;

The minorities are found to be portrayed in the Danish media mainly in an ethnocentric and nationalistic discourse in “Us-them” categories. And especially the Muslim minorities are talked about as a binary opposite and negation of a Dane. (Hussain, 2003: 120)

Ligeledes har diskursanalyse været dominerende i mindre undersøgelser af enkelte politiske partiers retorik på integrationsområdet, særligt med interesse for belysning af Dansk Folkepartis brug af diskurser omhandlende etniske minoriteter (fx speciale Lassen, 2012 og speciale, Riis-Jørgensen, 2010). Diskursteoretiske undersøgelser viser overordnet en tendens til, at dominerende samfundsmæssige diskurser om etniske minoriteter ofte baseres på opdelinger i “os” og “dem”, hvilket har betydning for bl.a. danskeres holdninger til indvandrere, samt psykologiske processer på individniveau. Både mediernes og den politiske fremstilling af etniske minoriteter har, ikke blot diskursteoretisk, men også mere generelt været undersøgt. Forskningen har med fokus på “os” og “dem”-kategorier i medier bl.a. beskæftiget sig med: tendensen til at fremstille etniske minoriteter som én homogen gruppe (Hervik, 2003: 35), italesættelse af muslimer (Simonsen, 2003: 241), samt fremstilling af kønsrollemønstre blandt indvandrere (Brune, 2003: 53).

Undersøgelser med et politisk fokus har bl.a. set på udvikling i den udlændingepolitiske

debat i Folketinget over tid (bl.a. Ph.d. Jørgensen, 2006 og Ph.d. Holm, 2007) samt religion som fremmedhed i dansk politik (bl.a. Ph.d. Jacobsen, 2008). Ovenstående understreger aktualitet og relevans i at undersøge relationer mellem fremstillinger af etniske minoriteter og anvendelser af “os” og “dem”. Dog synes feltet at være grundigt belyst ud fra et fokus på diskurser, hvorfor vi ser et behov for at overveje at tillægge feltet et andet perspektiv. Samtidig synes at mangle belysning af, hvorledes “os” og “dem”-kategoriseringer og forestillinger om disse fællesskaber kan hænge sammen med grundlæggende forståelser af, hvem der har ret til samt krav på hjælp og støtte i det danske fællesskab.

Vi har i dette afsnit skitseret overordnede tendenser i litteraturen og forskningen på området og dermed præsenteret specialets problemstilling samt interessefelt, hvorfor rummet vi ønsker at træde ind i er fundet. Inden vi træder herind, må vi dog afgøre, hvilken dør vi vælger at åbne og dermed, hvilket konkret perspektiv der anlægges. Vi finder særligt to perspektiver interessante; socialarbejdere og folketingspolitikere. Eftersom specialet særligt interesserer sig for forståelser af sociale problemer synes det givende at træde et skridt op og anskue politiske forståelser, idet den politiske elite er med til at preformulere de kategorier, der af folket herunder socialarbejdere anvendes til generel forståelse af interetniske forhold (Gullestad, 2005: 151). Dette leder til følgende problemformulering:

1.3 Problemformulering

Hvorledes kan sammenhænge mellem folketingspolitikeres “os” og “dem”-kategoriseringer samt forestillinger om fællesskaber på indvandrers- og integrationsområdet og forståelser af sociale problemer forstås?

1.4 Problemafgrænsning samt begrebsafklaring

Dette speciales undersøgelsesfelt befinder sig overordnet på et relationelt og institutionelt niveau, idet vi fokuserer på forståelser af sociale problemer i et samfundsmæssigt perspektiv. Dette gøres med udgangspunkt i folketingspolitikeres kategoriseringer og forestillinger, da disse forstås som repræsenterende samfundsmæssige forståelsespositioner. Da vi søger nuancering i problemformuleringens fænomeners optræden, og ikke interesserer os for politiske magtkampe, afgrænser vi os fra at skelne mellem enkelte politikere samt partier. Fokus er således ikke på afsendere, men på det afsendte, da vi forstår alle partiers

kategoriseringer og forestillinger om fællesskaber som relevante for og bidragende til belysning af forståelser af sociale problemer. I forlængelse heraf inddrages et tidsmæssigt perspektiv fra ca. år 2000 og frem til i dag, da vi søger mulighed for nuancering ift. fænomenernes betydningsvidde dels mulighed for fokus på forskelle og ligheder over tid.

Problemformuleringen er afgrænset til at fokusere på *indvandrere- og integrationsområdet*. Dette fokus tydeliggør den overordnede ramme for det felt specialet beskæftiger sig med. Denne afgrænsning er fastlagt ud fra ønske om at belyse, hvorledes grupper og individer med anden etnisk baggrund end dansk forstås i relation til det danske fællesskab, hvorfor hovedfokus for undersøgelsen er indvandrere- og integrationsområdet og de forståelser, der flourerer her. På trods af, at dette er udgangspunkt for specialet, går vi til undersøgelsen med en åbenhed over for andre sociale områder som relevante i belysning af problemstillingen. Når vi har valgt at undersøge folketingspolitikeres “os” og “dem”-kategoriseringer samt forestillinger om fællesskaber, skyldes dette en interesse for at forstå, hvordan disse fænomener sprogligt kommer til udtryk, hvorfor feltet for undersøgelsen centrerer sig om retoriske anvendelser i form af folketingspolitikeres direkte sproglige udtalelser. Disse udtalelser forstås dog i dette speciale som mere end ord i sig selv og som indeholdende forståelser, der samtidig er (med)konstruerende for virkeligheden (jf. afsnit 2).

Ved i problemformuleringen at anvende *forestillinger om fællesskaber* angives interessen for at beskæftige sig med konstruerede fællesskaber, der henviser til fællesskaber uden nødvendig direkte kendskab de enkelte medlemmer imellem. Ved at fokusere på sådanne, retter vi blikket mod fællesskaber, der opstår på baggrund af forestillinger og forventninger om fælles værdier, normer, interesser, etnicitet, historie, kultur mm. I forlængelse af dette inddrages “os” og “dem”-kategoriseringer for særligt at anskue dels “os”-identifikation dels “dem”-kategorisering ift. at definere ind-grupper og ud-grupper samt forholdet mellem disse. Disse to fænomener forstås ikke som adskilte og/eller konkurrerende, men som nuancer af samme fænomen: retoriske anvendelser af gruppebetegnelser.

Når vi i problemformuleringen anvender udtrykket: *forståelser af sociale problemer*, er det med bevidsthed om denne betegnelses betydningsvidde. I forlængelse heraf afgrænser vi os til beskæftigelse med forståelser ift. opfattelser af, hvornår noget er et socialt problem, hvad

årsagen til problemet er, og hvordan det bør løses. Et socialt problem er et fænomen, hvis beskaffenhed kan variere efter i hvilken sammenhæng det anvendes. I dette speciale er undersøgelsesfeltet sproglige udtryk, hvorfor vi særligt retter blikket mod antirealistiske forståelser (jf. afsnit 1.1), da hensigten ikke er at belyse sociale problemer som noget reelt eksisterende, men snarere, hvordan definering af sådanne problemer sprogligt finder sted. *“The subjective definition is the awareness of certain individuals that the condition is a threat to certain cherished values”* (Fuller og Myers, 2011: 107). Vi tager således ikke afstand fra, at sociale problemer indebærer en objektiv betingelse såsom fx, at antallet af indvandrere er stigende. Vi interesserer os derfor særligt for subjektive defineringer af sociale problemer, altså fx, at antallet af indvandrere forstås som et socialt problem i form af udtrykte “integrationsproblemer”.

I forlængelse af problemformuleringen henviser sammenhænge ikke til et deterministisk forhold fænomenerne imellem, men tværtimod til, hvorledes korrelationer mellem disse kan forstås. *Korrelation* er et begreb, der stammer fra det kvantitative felt, men som vi her finder relevant at anvende i præcisering af problemformuleringen, da det henviser til et mål for sammenhænge mellem to variable, der ikke nødvendigvis indeholder direkte årsags-virkningssammenhæng. Grundlæggende indeholder problemformuleringen en forforståelse af, at der er sammenhænge mellem folketingspolitikeres forestillinger om fællesskaber, samt “os” og “dem”-kategoriseringer og forståelser af sociale problemer. Denne forforståelse indeholder dog ikke antagelser om, hvorvidt fænomenerne er afhængige eller uafhængige variable, hvor stærk eller svag denne sammenhæng måtte være, eller hvorvidt den overhovedet er. Problemformuleringens sigte er derfor ikke at belyse kausalsammenhænge mellem fænomener, og ej heller at forklare mulige korrelationer, men derimod gennem fortolkning at opnå en forståelse af disses mulige sammenhænge.

2. Metateoretisk positionering

Vi har i ovenstående fremlagt specialets problemformulering og vil i det følgende diskutere, hvilken metateoretisk position, der vil ligge til grund for undersøgelsen. Afklaring af en sådan positionering er relevant, da denne er udgangspunkt for, hvorledes verden forstås, og derfor rammesættende for måden, hvorpå man kan og skal bedrive forskning. Når vi i nedenstående reflekterer over og diskuterer den metateoretiske positionering, gøres det med udgangspunkt i problemformuleringen og dennes muligheder og begrænsninger.

Grundlæggende for dette speciale er, at fænomener såsom kultur, etnicitet, identitet mm. ikke forstås som uforanderlige naturgivne størrelser - ej heller som noget man *har*, men derimod noget man *gør*. Dette betyder, at sociale konstruktioner af fænomener og begreber tillægges afgørende betydning for den eksisterende verden. Derfor synes det oplagt i første omgang at rette blikket mod socialkonstruktivisme i søgen efter videnskabsteoretisk retning. Dette understreges af problemstillingens fokus på folketingspolitikeres sproglige udtryk, da socialkonstruktivisme netop opfatter sproget som konstituerende for virkeligheden. For med en metateori som ikke forstår sproget som en betydningsfuld del af virkeligheden, ville det så overhovedet være relevant at se på folketingspolitikeres sproglige udtryk?

Sproget er i en socialkonstruktivistisk optik grundlæggende for tænkning, da sprog og dets begreber er mere end et simpelt redskab, men bestemmende for, hvad vi er i stand til at tænke. Derfor forstås sprogbrug som en social handle, der sidestiller det at *sige* noget, med det at *gøre* noget (Rasborg, 2004: 351). På baggrund af dette interesserer socialkonstruktivisme sig derfor ikke for statiske strukturer, men for dynamiske sociale processer, og fokuserer på social interaktion mellem mennesker. Med socialkonstruktivismens interesse og fokus på sprog, vil dette speciale få mulighed for at belyse, hvorledes der gennem sproget konstrueres og reproducere diskursive⁵ forståelser, og hvorledes disse forståelser er med til at skabe betydninger. Således synes der at være grundlag for, at socialkonstruktivisme umiddelbart vil kunne belyse problemstillingen, gennem en undersøgelse af sproglige udtryk omhandlende forestillinger om fællesskaber og

⁵ Vi er opmærksomme på, at der inden for diskursteorier er forskellige positioner og forskellige definitioner af, hvad der forstås ved diskurser. Her vælger vi at tage udgangspunkt i, at en diskurs er en bestemt måde at forstå verden på, som udtrykkes og konstrueres gennem sproget, hvorfor mønstre i sprog forstås som undersøgelsesfeltet for diskursanalyser.

“os” og “dem”-kategoriseringer. Når vi i det følgende kort anskuer muligheder og begrænsninger ved en socialkonstruktivistisk position gøres dette dels med en bevidsthed om, at mange hidtil udarbejdede undersøgelser anvender et diskursteoretisk afsæt, hvorfor vi må formode at denne tilgang er relevant, dels med et kritisk blik for særligt socialkonstruktivismens begrænsninger ud fra en interesse i at tillægge et andet perspektiv, der derved ikke blot kan supplere den nuværende forskning, men også nuancere denne.

Med udgangspunkt i problemafgrænsningen ovenfor, søger problemformuleringen andet end at belyse udtryk, eller diskurser som disse i en socialkonstruktivistisk forståelse udgøres af. Sigtet er at forstå, hvorfor der i specialet er et indlejret realistisk ontologisk udgangspunkt, idet forståelse fordrer, at der eksisterer en bl.a. sproglig udtrykt virkelighed, som det giver mening at forstå. Problemformuleringen indeholder en grundlæggende antagelse af, at en undersøgelse af sammenhænge mellem problemformuleringens fænomener kan føre til forståelse af den virkelighed som disse er en del af. Således synes en ren socialkonstruktivistisk position at stride mod dette, da denne tager udgangspunkt i en anti-realistisk virkelighedsforståelse, med en tom ontologi (ibid: 350f), hvilket derfor ikke favner problemformuleringens bagvedliggende sigte og helhed. I forlængelse af dette argument er det dog vigtigt at have in mente, at socialkonstruktivistiske positioneringer kan spænde fra radikale diskursteoretiske tilgange, hvor virkelighed er mere eller mindre identisk med den sproglige konstruktion, til mere moderate positioner, der delvist forstår virkeligheden som socialt konstrueret (ibid: 378f). Når dette speciale alligevel forholder sig kritisk, og til dels afvisende, over for socialkonstruktivisme som videnskabsteoretisk grundlag, gøres det med udgangspunkt i dens epistemologiske erkendelsesinteresse:

Konstruktivismen interesserer sig for sammenhængen mellem magt og viden, hvilke interesser, der er på spil, hvad konkurrerende diskurser inkluderer og ekskluderer og for konsekvenser af hegemoniske diskurser.

(Juul & Petersen, 2012: 407)

Denne erkendelsesinteresse fokuserer på magt og kampe i konstruktionen af diskursive forståelser. En erkendelsesinteresse, der ikke udelukker dette speciales problemstilling, men som vil medføre et særligt fokus på konkurrerende diskurser i kampen om at opnå definitionsmagt. En interesse, der altså ikke umiddelbart er at spore i problemformuleringens sigte, der ønsker at skabe mening og forstå fænomenerne (jf. afsnit 1.4). Vi kan derfor

udlede, at et socialkonstruktivistisk afsæt er muligt, men at der altså er uoverensstemmelse mellem problemformuleringens undersøgelsesfelt samt interesse og socialkonstruktivisme/diskursteori, hvorfor vi ser det relevant at lede videre efter et videnskabsteoretisk grundlag. På trods af afstandstagen til socialkonstruktivisme og diskursteori, indeholder problemformuleringen, som beskrevet ovenfor, en grundlæggende socialkonstruktivistisk antagelse, hvorfor vi ikke fuldkommen vender konstruktivismen ryggen.

Idet problemformuleringens sigte er at forstå sammenhænge mellem folketingspolitikeres forestillinger om fællesskaber samt “os” og “dem”-kategoriseringer og forståelser af sociale problemer, består genstandsfeltet således af subjektive mentale processer. Dette medfører, at udover at afskrive en tom ontologi må vi fralægge os en videnskabsteoretisk position med en objektiv ontologi, hvor virkeligheden kun kan måles og vejes. Dermed udelukkes retninger såsom logisk positivisme og kritisk rationalisme.

Derfor søges en metateoretisk position med en subjektiv realistisk ontologi. En realistisk ontologi i den forstand, at der eksisterer en virkelighed, og subjektiv fordi virkeligheden ikke kun er fysisk sansbare ting, men også subjektive fænomener. Årsagen til denne søgen skal findes i specialets undersøgelsesfelt, hvis virkelighedsopfattelse er subjektivt forankret i form af udtrykte mentale forståelser, og som samtidig er realistisk i den forstand, at der eksisterer en virkelighed i form meningsfulde fænomener, som det er muligt for videnskaben at fortolke. Dette skal forstås således, at problemformuleringens fænomener, på trods af deres subjektive eksistens forstås som både realistisk eksisterende og teleologiske, hvilket gør dem ikke bare mulige, men samtidig også relevante, for os som undersøgere af problemstillingen, at forstå.

Da nærværende speciales sigte således fordrer fortolkning må vi bevæge os mod positioner, hvor fortolkning indgår som en del af det epistemologiske grundlag. Blandt de forstående videnskaber finder vi: fænomenologien, kritisk realisme, kritisk teori og hermeneutik. Fænomenologiens primære interesse er at beskrive fænomener som de fremtræder for mennesker, hvorfor der ikke skelnes mellem fænomenet som det fremtræder og fænomenet som det i “virkeligheden” er. Desuden er dens fokus på livsverdener og sigter således mod at beskrive mikroprocesser, hvor sociale relationer spiller en central rolle (Berg-Sørensen,

2010: 147). På baggrund af uoverensstemmelser i problemformuleringens og fænomenologiens ontologiske udgangspunkt samt erkendelsesinteresse, er denne position ikke relevant. Idet vi ønsker at frembringe mere end blot beskrivelse, søges et epistemologisk grundlag baseret på fortolkende erkendelse, og hvor det samtidig ontologisk giver mening at fortolke. Vendes blikket videre mod kritisk realisme, synes dennes ontologiske udgangspunkt at favne problemformuleringens genstandsfelt, idet den indeholder en realistisk virkelighedsopfattelse, hvor der eksisterer en bagvedliggende dimension, som det er videnskabens opgave at klarlægge. Kritisk realismes epistemologiske interesse søger at identificere kausale mekanismer og forklare disse (Juul & Petersen, 2012: 407f). I afsnit 1.4 blev det præciseret, at problemformuleringen sigte er at forstå sammenhænge, og altså ikke forklare forståelser af sociale problemer som kausalt betinget af folketingspolitikeres “os og dem”-kategoriseringer. Derfor muliggør kritisk realisme ej heller problemformuleringens interesse.

Dette leder os videre til kritisk teori, hvis ontologiske udgangspunkt ligeledes umiddelbart favner problemformuleringen. Vi kan dog hurtigt udelukke denne, idet der ikke i problemformuleringen kan spores et emancipatorisk sigte. Vi ønsker ikke at opnå en viden om, hvordan folketingspolitikere *bør* udtrykke “os” og “dem”, eller hvorledes forståelser af sociale problemer *bør* være. Dette leder videre til hermeneutikken, der gennem fortolkning gør meninger, ytringer og udsagn forståelige (Berg-Sørensen, 2010: 149 og 153) og som derfor synes at muliggøre besvarelse af problemformuleringen og dens bagvedliggende intentioner. Den hermeneutisk-ontologiske antagelse indebærer en forståelse af, at virkeligheden eksisterer i form af meningsfulde fænomener, der må forstås. Grundprincippet er *den hermeneutiske cirkel* eller *forståelsens cirkulation* (Fredslund, 2005: 76f) og det er gennem denne, at mulighed for erkendelse er. Ser man derimod på det epistemologiske udgangspunkt, har hermeneutikken udviklet sig i forskellige retninger fra 1500-tallet op til i dag⁶.

I den filosofiske hermeneutik er forståelse ontologisk bestemt, og det epistemologiske udgangspunkt er, at meningsfulde fænomener skal fortolkes (Berg-Sørensen, 2010: 149). I

⁶ For gennemgang af de hermeneutiske retninger: metodisk, traditionel og kritisk hermeneutik samt argumentation for fravalg heraf, se bilag 2

hermeneutikken er fortolkningens foretrukne genstand af sproglig natur, og således er positionen både anvendelig og relevant, når sigtet i dette speciale er at beskæftige sig med sproglige udtryk.

Hermed viser det hermeneutiske fænomen sig at være et specialtilfælde af det universelle forhold mellem tænkning og tale, hvis gådefulde, intime forbindelse netop bevirker sprogets skjulthed i tænkningen.

(Gadamer, 2007: 368)

Det der kendetegner den filosofiske hermeneutiks epistemologiske udgangspunkt er således probabilisme, altså kan meningsfulde fænomener ikke verificeres endeligt gennem empiriske observationer, men må erkendes gennem fortolkning (Højberg, 2004: 334). På samme vis er det ikke specialets hensigt at skabe endegyldig viden, der kan verificeres, men derimod at skabe en meningsfuld fortolkning, som en del af en ny viden, der potentielt kan indgå i en ny og større erkendelsesproces. Ontologisk og epistemologisk synes denne retning således relevant for specialet, og vi vil i det følgende diskutere de muligheder og begrænsninger denne position vil have for besvarelse af problemformuleringen.⁷

2.1 Muligheder og begrænsninger ved filosofisk hermeneutik

For at forstå, hvorledes folketingspolitikeres forestillinger om fællesskaber samt “os” og “dem”-kategoriseringer hænger sammen med forståelser af sociale problemer, må vi i et filosofisk hermeneutisk perspektiv fortolke disse fænomener, da det er gennem fortolkning, at muligheden for at skabe forståelse findes, og dermed mulighed for vidensproduktion. I filosofisk hermeneutik tager vidensproduktion udgangspunkt i udarbejdelse af en ny forståelseshorisont.

Den filosofisk hermeneutiske position medfører et afsæt, hvor fordomme og forforståelser hverken kan eller skal fralægges. Det er afgørende, at disse kommer i spil i mødet med en empirisk forankret horisont, hvilket medfører, at vi som undersøgere ikke står uden for forståelsens cirkulation. Hvis ikke forforståelser om, at der kan være sammenhæng mellem problemformuleringens fænomener var til stede, ville interessen for at undersøge netop denne problemstilling, ikke tage sig ud. Forståelse opfattes som et processuelt begreb, og sker når to horisonter, fx en teoretisk- og en empirisk mødes i en *horisontsammensmeltning*,

⁷ For detaljeret præsentation af filosofisk hermeneutik se bilag 3

gennem en overlevering af forståelser de to horisonter imellem (Gadamer, 2007: 292).

Forståelse forudsætter, at forskeren formår at sætte sig i den andens sted, samtidig med, at hun medbringer egne forforståelser og begreber, og sætter disse i spil (ibid: 375).

Fortolkningsprocessen i dette speciale, vil derfor på baggrund af en filosofisk hermeneutisk optik komme til udtryk gennem en horisontsammensmeltning mellem vores forforståelser og det empiriske grundlag indeholdende folketingspolitikeres sproglige udtryk. Vores forforståelser er her baseret på den situation vi befinder os i, og vil primært komme til udtryk gennem udvælgelse af den teoretiske referenceramme, på baggrund af forforståelser, baseret på erfaring, forskning og teori. Samtidig fordrer positionen, at den forståelseshorisont vi møder, indgår i sammensmeltning på egne præmisser, ved så vidt muligt at sætte sig i den andens sted (ibid: 365). Dette medfører en nødvendig åbenhed for empiriens forståelseshorisont (jf. afsnit 3.5), hvilket vil resultere i en horisontsammensmeltning, der på trods af forforståelser og fordomme ikke er givet på forhånd (ibid: 363). Efter udarbejdelse af en ny forståelseshorisont, kan processen i princippet starte forfra, idet dennes forforståelser er ændret og horisonten udvidet. Således er det ikke muligt, og ville aldrig give mening, at opnå endegyldig sand erkendelse. På trods af, at fortolkning her ses som en relativ og uafsluttet bevægelse, der altså ikke skaber endegyldige sandheder, er det gennem fortolkning, at forståelsen opnår en relativ fuldendelse (ibid: 443).

Gadamers filosofiske hermeneutik indeholder dog også en metodisk begrænsning ved primært at være en filosofi om mennesket og den måde, hvorpå dette som fortolkende væsen skaber forståelse. Som videnskabsteori angiver positionen ingen konkrete analyseredskaber, men en række grundlæggende præmisser for fortolkning, forståelse, samt den menneskelige væren og omgang i verden. Denne mangel på konkrete analyseredskaber vil vi forholde os til i afsnit 3.5. Desuden begrænser denne position indgangsvinklen til den foreliggende undersøgelse, da vores forforståelser nødvendigvis må indtage en central position i opnåelse af ny viden. På trods af denne overordnede begrænsning, hvilken Gadamer omvendt ville se som forudsætning for overhovedet at fortolke, ser vi mulighed for successivt i processen at forholde os aktivt til de måder, hvorpå vi vælger at anskue og forstå problemformuleringens fænomener. Ved at inddrage filosofisk hermeneutiske principper for erkendelse bidrages til nødvendig refleksion over de forståelser, som fører til selvfølgeligheder i forståelsen af

feltet, samt til teoretiske og empiriske valg. Videre fører positionen til refleksion om specialets ramme og dermed mulighed for vidensproduktion. Således er det vigtigt, at der gennem processen ekspliciteres refleksioner om valg og fravalg iht. forforståelser, metateoretisk positionering, metode, teori, empiri og analysestrategi. Gennemsigtighed i alle specialets arbejdsfaser er afgørende for udførelsen af filosofisk hermeneutisk fortolkning. Den viden, som dette speciale har mulighed for at producere, vil være afhængig af dels vores forståelseshorisont, dels den forståelseshorisont vi møder. Dermed vil den producerede viden tage sig ud som en ny forståelseshorisont, der således er et perspektiv på en besvarelse af problemformuleringen og altså ikke en endegyldig konklusion.

3. Metode

I det følgende vil vi diskutere samt begrunde specialets metodiske fremgangsmåde, da dette er afgørende for det videre arbejde. Fremgangsmåden vil blive diskuteret og valgt på baggrund af den viden problemformuleringen søger samt den videnskabsteoretiske ramme. Diskussionen herunder vil indeholde metodologiske overvejelser omkring strategi for, hvorledes vi kan opnå besvarelse af problemformuleringen samt metodiske overvejelser om gennem, hvilken fremgangsmåde vi kan opnå dette mål (Potter, 1996: 50).

3.1 Metodologi

Specialet ønsker at opnå viden om sammenhænge mellem folketingspolitikeres “os” og “dem”-kategoriseringer samt forestillinger om fællesskaber på indvandrere- og integrationsområdet og forståelser af sociale problemer. For at opnå denne viden er det afgørende, at tage udgangspunkt i felter, hvor disse fænomener kommer til udtryk. Den konkrete udvælgelse af datamateriale vil finde sted i afsnit 3.2. Måden hvorpå vi søger at opnå viden er betinget af filosofisk hermeneutik, hvorfor det grundlæggende redskab til vidensproduktion udgøres af fortolkning, da denne er forudsætning for forståelse. Måden hvorpå fortolkning opnås i specialets analyse vil tage udgangspunkt i den hermeneutiske cirkels principper, hvilket henviser til, at forståelse opstår i cirkulation mellem del og helhed, og er en uendelig proces (jf. afsnit 2.1). På trods af, at den hermeneutiske cirkel ikke skal forstås som et direkte metodisk redskab, anviser den processer for fortolkning og erkendelse. Videre sondres der ikke mellem fortolkning og analyse, da disse her opfattes som værende integrerede og uadskillelige. Derfor søges en metodisk fremgangsmåde,

hvormed vi kan danne grundlag for, hvorledes denne fortolkningsproces konkret kan udføres.

Når vi i dette speciale ønsker at undersøge sammenhænge mellem problemformuleringens fænomener på baggrund af folketingspolitikeres udtryk indeholder dette et empirisk funderet induktivt perspektiv, idet empirisk materiale nødvendigvis må inddrages for at kunne varetage interessen for netop problemformuleringens sigte. På baggrund af filosofisk hermeneutiks udgangspunkt, vil specialet dog tage et deduktivt afsæt, idet denne position fordrer, at forforståelser altid inddrages i fortolkningsprocessen (jf. afsnit 2.1). Således styres analysen af teoretisk betingede forforståelser, idet vi går til empirien med en specifik undersøgelsesinteresse. Et deduktivt afsæt lader dog også empirien tale (Olsen, 2002: 114), hvilket medfører, at analysen ikke vil være determineret af forforståelser. Dette er afgørende for udførelse af horisontsammensmeltning, da en sådan fordrer åbenhed for begge horisonters forståelser. Dette fører til analyseresultater, der ikke blot er teoretisk, men ligeledes empirisk grundede, hvilket rummer problemformuleringens induktive perspektiv. Det dualistiske samspil mellem deduktion og induktion vil yderligere blive diskuteret og præsenteret i analysestrategien nedenfor.

I forlængelse af det deduktive afsæt, er det vigtigt at pointere, at der ikke henvises til en hypotetisk-deduktiv tilgang, idet vi ikke søger at teste hypoteser, men at sætte vores forforståelser i spil. Formålet er ikke udelukkende, at disse skal be- eller afkræfte, men derimod danne grundlag for en ny forståelseshorisont, og dermed forudsætning og grundlag for den viden specialet producerer. Dermed bliver teori-relateret udgangspunkt for analysemetoden, da forforståelser udgøres af teoretiske begreber som relateres til empirien, ved undersøgelse af disses tilstedeværelse (jf. afsnit 3.5).

Hvorvidt kvalitative eller kvantitative tilgange bør anvendes skal ligeledes begrundes med udgangspunkt i problemformuleringen samt den metateoretiske position. Som det fremgår af problemformuleringen er fokus på sproglige udtryk samt forståelser, hvorfor vi allerede nu kan afskrive kvantitative metoder, da disse primært beskæftiger sig med hyppighed, statistik, talstørrelser og kausalitet. På trods af problemformuleringens sigte om forståelse af sammenhænge mellem fænomenerne, søges der ikke at afdække og forklare kausalitet (jf.

afsnit 1.4). Derimod er en kvalitativ tilgang relevant, da denne netop giver mulighed for at frembringe data, der indeholder folketingspolitikeres udtryk samt forståelser af sociale problemer. På trods af, at dette speciale uundgåeligt går i en kvalitativ retning, forstår vi ikke dette som en deterministisk udelukkelse af kvantitative elementer, hvorfor der ifm. den konkrete analyse vil findes inspiration i det kvantitative fokus på hyppighed (jf. afsnit 3.5).

Overordnet set spænder definitioner af kvalitative undersøgelser i litteraturen lige fra; *“any kind of research that produces findings that are not arrived at by means of statistical procedures or other means of quantifications”* (Strauss & Corbin, 1990: 17), til konkrete redskaber og skridt-for-skridt procedurer (Pauly, 1991: 125). Således synes der ikke at findes alment anerkendte forskrifter for kvalitative analyser. Der er dog enighed om, at kvalitative undersøgelser følger et meningsskabende spor og således sætter fokus på mening og fortolkning (Olsen, 2002: 38). En af de største styrker ved kvalitative tilgange er mulighed for at undersøge almindeligt forekommende begivenheder i deres naturlige omgivelser samt fokusere på et specifikt fænomen indlejret i dets kontekst. Dermed giver den kvalitative tilgang mulighed for et dybdegående og tydeligt billede af “det virkelige liv” (Miles & Huberman, 1994: 10). Således er dette spor både relevant og uundgåeligt at følge i en besvarelse af specialets problemformulering.

Desuden er der i litteraturen enighed om kvalitative tilganges egenskaber som bidrager til konceptualisering, altså muligheden for at se noget som noget og navngive dette: *“(...) you first make the observation that something important or notable is occurring, and then you classify or describe it”* (Boyatziz, 1998: 4). Således er kvalitative undersøgelser en kilde til velbegrundede, rige beskrivelser og analyser af processer og er givtige ift. at komme ud over forskerens indledende forestillinger samt til at generere eller revidere konceptuelle rammer (Miles & Huberman, 1994: 1). Både beskrivelse og analyse af sociale fænomener forudsætter navngivning (Olsen, 2002: 107), hvorfor konceptualisering vil være i centrum af dette speciales analyse. Ulempen ved at foretage kvalitative undersøgelser er typisk risiko for indsamling af massiv og overdreven mængde data samt udpræget mulighed for inddragelse af forskerens bias. Dertil kommer udfordring ift. transskribering samt specifikke analysemetoder og -strategiers manglende eksistens (Miles & Huberman, 1994: 2 og 9). Sådanne typiske risici vil vi således have in mente ifm. empiriudvælgelse samt i

udarbejdelsen af specialets analysestrategi.

3.2 Empiri

For at muliggøre den metodiske ramme, er det afgørende at inddrage samt udvælge det empiriske grundlag, der i analysen skal møde specialets teoretiske forståelseshorisont. Præmissen for denne udvælgelse tager udgangspunkt i problemformuleringens fænomener og disses optræden. Det vi søger er således et materiale, der beskæftiger sig med indvandrer- og integrationsområdet, og som både indeholder folketingspolitikeres “os” og “dem”-kategoriseringer og forestillinger om fællesskaber samt forståelser af sociale problemer. Yderligere er den tidsmæssige afgrænsning, som blev gjort i afsnit 1.4 central, hvorfor vi søger data fra perioden år 2000 og frem til i dag. Hermed sikrer vi aktualitet samt en pragmatik afgrænsning ift. dataomfang og -adgang.

Grundlæggende for problemformuleringens fænomener er, at de optræder ved sproglige udtryk. Når vi i det følgende søger at klarlægge empiriske muligheder, kan dette som udgangspunkt både være i form af sprogligt og skriftligt materiale. Med udgangspunkt i det tidsmæssige perspektiv er det afgørende, at disse udtryk og forestillinger eksisterer på forhånd, hvorfor vi ikke søger at udarbejde data, hvor vi som undersøgere indgår direkte i den konkrete skabelse, som fx data baseret på egne interviews. På den måde er vi som undersøgere derfor passive i den direkte tilblivelse af datamaterialet: *”passive observer activity is exemplified in studies where the observers simply look at the phenomenon in a way that does not affect it”* (Potter, 1996: 102). En passivitet, der vil diskuteres senere ifm. bearbejdning af det endelige udvalgte materiale. Grundlæggende må vi forholde os til det pragmatiske kriterium, at vi kun kan udvælge et materiale vi som undersøgere har adgang til, hvilket altså vil sige: sproglige udtryk som er gemt, enten i form af skriftligt materiale, eller som optaget lyd. I udvælgelsen af datakilde, er det i forlængelse af et kvalitativt afsæt oftest et spørgsmål om udvælgelse af informanter (Thagaard, 2004: 56). På baggrund af problemformuleringen er dette speciales informanter allerede afgrænset til folketingspolitikere. En afgrænsning, der ikke opstiller krav om bestemte folketingspolitikere repræsenterende særlige partier. Dog vil det i udvælgelsen være et krav, at materialet indeholder en bred repræsentation af forskellige partier (jf. afsnit 1.4).

For at sikre opnåelse af et så brugbart empirisk grundlag som muligt, må vi først og fremmest gøre os alle empiriske muligheder, hvor problemformuleringens fænomener optræder, klart. En bruttoliste over disse overvejelser består således af empirisk materiale, der potentielt indeholder problemformuleringens fænomener. Denne bruttoliste (jf. bilag 4) har tre overordnede temaer, der tager udgangspunkt i hhv. Folketinget som arena, partipolitisk materiale, samt materiale fra andre arenaer - primært medierne. Mængde af data bør i en undersøgelse ikke være større end, at der kan udføres dybdegående analyse (ibid: 59), hvorfor der på baggrund af denne forholdsvis omfangsrige bruttoliste, nødvendigvis må finde en udvælgelse sted. Derfor må vi forholde os til, hvilket empirisk materiale, der formår at muliggøre en besvarelse af problemformuleringen på *bedst mulig vis*, ud fra specialets præmisser og interesser.

Første grundlæggende udvalgskriterium fokuserer på folketingspolitikeres kategoriseringer og forestillinger, der kommer til udtryk i skriftligt kontra mundtligt materiale. Eftersom specialet interesserer sig for anvendelse af kategorisering og forestillinger om fællesskaber, synes den mundtlige form særligt interessant pga. præmissen for direkte tale.

Mundtlighedens styrker er dens evne til at imødekomme sin dialogpartner i forsøget på at opnå fælles forståelse, gensidig påvirkning, inspiration og – ja irritation! Den lever af og bidrager til en fællesskabsfølelse og samtidig i modsætning til skriftens tendens til individualisering og distancering.

(Lorensen, 2009)

Ved mundtligt forankret materiale, hvor forskellige individer deltager er potentiale for at deltagerne ”bruger” hinanden både til at udtrykke enighed og forskellighed, hvilket er en særlig interessant præmis, når det omhandler positionering ift. forståelser af sociale problemer samt kategorisering og forestillinger om fællesskaber. Derfor vælger vi at fokusere på bruttolistens muligheder for mundtligt forankret materiale, hvor flere individer bidrager til mundtlig interaktion. I forlængelse af dette, er det dog vigtigt at have in mente, at undersøgelsesfelt samt interesse ikke udelukker et udgangspunkt i skriftligt materiale, men at det mundtlige udvælges på baggrund af den præmis som dette særligt stiller. Vi fokuserer i vor videre udvælgelse derfor på: debatter fra folketingssalen, behandlinger af lovforslag, spørgetime i Folketinget, åbne samråd i udvalg samt debatter uden for folketingssalen.

På baggrund af ønsket om særligt at beskæftige os med interaktion, er det relevant at forholde sig til netop de muligheder disse empiriske materialer giver for dette. Med fokus på spørgetime i Folketinget, samt åbne samråd i udvalg, må disse som udgangspunkt forstås som tagende afsæt i en "spørgsmål-svar interaktion". Konkret foregår disse samråd ud fra et skriftligt stillet spørgsmål til en minister, hvorfor vi altså kan udlede, at denne form ikke opstiller mulighed for *åben* interaktion mellem forskellige folketingspolitikere. Desuden er omfanget af åbne samråd i udvalg samt spørgetime i Folketinget omhandlende specialets interessefelt begrænset, hvorfor det ligeledes fravælges af pragmatiske årsager.

Derfor må den endelige diskussion af specialets empiriske grundlag gøres iht. en nettoliste bestående af; debatter⁸ i folketingssalen, debatter uden for folketingssalen samt behandlinger af lovforslag⁹. Umiddelbart synes alle tre empiriske muligheder at kunne bidrage til besvarelse af problemformuleringen. Som nævnt ovenfor medføres en pragmatisk tids- og indholdsmæssig præmis, hvilket betyder at ikke alt potentielt materiale kan analyseres. Derfor må en udvælgelse finde sted. En udvælgelse, der ikke nødvendigvis svækker den foreliggende analyse, men er afgørende for, hvilken besvarelse, der endeligt opnås, da denne afhænger af den inddragede forståelseshorisont. Udvælgelsesprocessen har derfor to centrale aspekter, dels er det vigtigt at opstille udvælgelseskriterier, dels er det afgørende, at processen omkring udvælgelse af disse ekspliciteres for at sikre tydeliggørelse af den empiriske forståelseshorisont.

Med udgangspunkt i problemformulering og afgrænsning er det afgørende for udvælgelsen at tage afsæt i, hvorledes empirien belyser forståelser af sociale problemer (jf. afsnit 1.4). Ud fra de tre empiriske muligheder kan det udledes, at der ved empirisk afsæt i debatter uden for folketingssalen i form af valgdebatter (jf. bilag 5), særligt synes at være en præmis for at et bredt spektrum af sociale problemer potentielt sættes i spil. En valgdebat er rettet mod befolkningen, ud fra det forventede mål at "hente stemmer", hvilket medfører potentiale for

⁸ Når vi i denne sammenhæng anvender benævnelsen "debat", henviser dette til sproglige ytringer, der foregår i en sammenhæng, hvor forskellige forståelser samt opfattelser, repræsenteret i form af forskellige individer, sættes i spil. Forskellige forståelser kæder vi her sammen med forskellige politiske positioner.

⁹ For en dybdegående gennemgang af den empiriske nettolistes muligheder og begrænsninger se bilag 5

at være ideologisk præget, samtidig med at muligheden for også at diskutere samt komme med forslag til konkrete politiske tiltag er til stede.

Ved et empirisk afsæt i debatter i folketingssalen samt behandling af lovforslag, er fokus særligt rettet mod konkrete politikker og enkelte tiltag, hvilket ikke udelukker en belysning af problemformuleringen men medfører en særlig præmis for denne i form af et potentielt indsnævret fokus på sociale problemer. I forlængelse heraf indeholder disse ikke en konsistent beskæftigelse inden for området i den udvalgte tidsmæssige periode. Dette medfører, at det med udgangspunkt i disse muligheder vil være afgørende, at der yderligere udvælges relevant materiale, som fra år 2000 og frem til i dag har beskæftiget sig med interessefeltet. En udvælgelse, der dog pragmatisk kan være udfordrende, og som potentielt kan medføre bias ifm. det tidslige perspektiv, som vil medføre fokus på forskelle i anvendelse af kategoriseringer og forestillinger om fællesskaber iht. specifikke sociale områder, fremfor en udvikling over tid. Indvandrer- og integrationsområdet er ofte politisk debatteret, hvor folketingspolitikere særligt ifm. folketingsvalg har behov for, og interesse i, at udtrykke netop deres holdninger og forståelser herom. Derfor vil et empirisk udgangspunkt i valgdebatter nødvendigvis indeholde en direkte forholden sig til dette, hvilket understreger valgdebatters potentiale som relevant empirisk forståelseshorisont.

Sigtet med dette speciale er ikke at belyse problemformuleringens fænomeners udbredelse, hvorfor det er relevant at udvælge empiri med det for øje, at skabe størst muligt potentiale for fænomenernes tilstedeværelse. En udvælgelse af en konsistent debatform muliggør en tidsmæssig sammenligning ift. udviklingstendenser i analysen. Dette bidrager til, at vi på baggrund af specialets tidsmæssige samt omfangsmæssige rammer vælger at prioritere en konsistent debatform, og ej heller supplerer denne.

Som empirisk grundlag vælger vi derfor at anvende debatter ifm. folketingsvalg. Dette gør vi overordnet ud fra en forståelse af, at der i disse kan observeres sproglige udtryk, der repræsenterer grundlæggende idealer og værdier, idet politikere her skal positionere sig og skille sig ud fra deres “modstandere”, og at disse forståelser ikke i samme grad indgår i et politisk spil om forhandlinger og samarbejde i Folketinget. Med udgangspunkt i valgdebatter fra år 2000 og frem, får vi således et empirisk afsæt, hvormed vi kan undersøge sammenhænge mellem forståelser af sociale problemer og “os” og “dem”-kategoriseringer

samt forestillinger om fællesskaber. Samtidig medfører dette valg en mætning i form af en bred repræsentation af politiske partier, samt via inddragelse af alt materiale, idet partilederrunder og afslutningsdebatter i den valgte tidsperiode analyseres. Således bidrager udvælgelsen til lavere risiko for tilfældige analyseresultater.

3.3 Databearbejdning

Det empiriske grundlag tager udgangspunkt i partilederrunder og afslutningsdebatter afholdt ifm. folketingsvalgene 2001, 2005, 2007 samt 2011 (jf. bilag 6). Set ud fra en Gadamer'sk optik er en transskribering ikke at foretrække, da skriftligt materiale er en form for fremmedgjort tale (Gadamer, 2007: 372). For at optimere samt muliggøre den videre analyse (herunder kodning jf. afsnit 3.5), er debatterne, på trods af denne opposition, via transskribering blevet til tekst. Transskriberingen er foretaget af specialets forfattere, som ved gennemlytning af debatterne har udvalgt de steder, hvor interessefeltet berøres. Dette er gjort for at sikre, at relevant materiale ikke er gået tabt, da debatterne, på trods af ofte at være opdelt i temaer, ligeledes inddrager indvandrer- og integrationsområdet løbende. Ligeledes er transskriberingen gjort med det for øje, at på bedst mulig vis medtage den relevante kontekst, da blot små undladelser af tekst, kan medføre mistet relevant forståelse af denne. På trods heraf kan en transskriptionsproces aldrig fuldstændig undgå, at information går tabt, da det altid vil være en dekontekstualiseret version af det oprindelige, der ikke formår at medtage visuelle aspekter, såsom fysisk placering, mimik, gestus mm. (Kvale & Brinkmann, 2008: 202ff). For at sikre, at empiriens information medtages på dennes præmisser er transskriberingen gjort ordret, dog kun med fokus på det sagte, hvorfor pauser, stemmeføring mm. ikke er noteret. Det er i forlængelse af transskriptionsprocessen vigtigt at pointere, at fortolkning, i form af ovenstående beskrevne vurderinger, altså til dels allerede er startet i både udvælgelse af relevante segmenter samt i selve transskriptionen.

3.4 Teori

For senere at kunne udføre en analyse mhp. besvarelse af problemformuleringen er det afgørende at præcisere samt eksplicitere specialets teoretiske forståelseshorisont. Den teoretiske referenceramme repræsenterer specialets forforståelser, og inddragelse af udvalgte teoretiske begreber udgør således byggestenene i en horisontsammensmeltning. For at fremstille disse byggesten, er det nødvendigt at beskaffenheden af problemformuleringens

fænomener forklares ud fra teoretiske referencer, for dermed at kunne se noget som værende noget. En sådan operationalisering af fænomenerne kræver, at de udvalgte teoretiske begreber forklares og defineres. Teorier udgør grundlæggende forenklede modeller og forklaringer af virkeligheden. Vi søger ikke kausale forklaringer på forståelser af sociale problemer, men derimod belysning af mulige sammenhænge, og hvorledes disse kan forstås. Den måde hvorpå vi i det følgende anvender teori tager derfor ikke udgangspunkt i fuldbyrdede grundantagelser og forklaringer af virkeligheden som helhed, samt sammenhænge mellem fænomener heri. Derimod udvælges enkelte begreber og forståelser i forsøget på at kunne se noget som noget, og samtidig være modtagelige for divergerende begrebers tilstedeværelse. Begreberne muliggør således, at specialets forståelseshorisont kan sættes i spil i empiriens forståelseshorisont.

I præcisering af specialets teoretiske forståelseshorisont, er det relevant at have in mente, at specialet er skrevet på kandidatuddannelsen i Socialt Arbejde, hvilket medfører et afsæt, der tager teoretisk udgangspunkt i et fagligt sociologisk perspektiv, hvorfor det er inden for dette, at vi søger den teoretiske viden. Derudover bygger vores forforståelser på personlige og faglige erfaringer, hvilket ligeledes vil påvirke udvælgelsen af teoretiske begreber. Denne udvælgelse vil vi så vidt muligt eksplicitere i det følgende.

3.4.1 Kategorisering

Problemformuleringen indeholder fænomenet “os” og “dem”-kategoriseringer. For at skabe en teoretisk referenceramme omkring dette fænomen har vi behov for begrebsafklaring, der beskriver fænomenets eksistens ift. anvendelse af disse kategoriseringer. Fænomenet skal forstås som komplementerende forestillinger om fællesskaber, idet det muliggør en anskuelse af identifikation med et “os” samt kategorisering af et “dem”, hvor begge ikke nødvendigvis optræder samtidig (jf. afsnit 3.4.2). Problemformuleringen antyder et dualistisk forhold mellem “os” og “dem”, hvorfor vi finder det givende, at den teoretiske referenceramme suppleres med begreber, der potentielt teoretisk kan adskille en indre gruppeidentifikation, der henviser til forestillinger om et ”os” og en ydre social kategorisering, der henviser til forestillinger om et ”dem”.

Identifikation såvel som kategorisering er begreber, der optræder og anvendes indenfor forskellige videnskabelige traditioner, bl.a. sociologien, psykologien, antropologien mm. Den teoretiske ramme har til opgave at se fænomenernes optræden i empirien, hvorfor vi må søge teorier omhandlende menneskers tendens til i social interaktion at identificere og kategorisere på baggrund af "os" og "dem"-kategorier.

Når vi i det følgende retter blikket mod forskellige retninger, der beskæftiger sig med fænomenet social kategorisering, afspejler disse forskellige teoretiske fokus. Social kategorisering henviser inden for psykologien til en primær beskæftigelse med de grundlæggende psykologiske processer, der forstår kategorisering som en iboende del af den menneskelige bevidsthed. Mennesker orienterer sig i virkeligheden, ved at: "*opdele og opfatte den begrebsligt i mønstre, slagser, medlemsgrupper af fænomener*" (Katznelson, 1994: 298). Denne forståelse af kategorisering som iboende det menneskelige afsæt stemmer overens med dette speciales forståelseshorisont, som netop opfatter kategorisering som en elementær del af det at skabe mening i verden. I dette speciales forståelseshorisont er der således ikke en normativ forventning om, at kategoriseringer som "os" og "dem" bør undgås, men blot, at mennesker ikke er skabt på forhånd, men som i en Hegelsk inspireret forståelse, er medskabere af sig selv og virkeligheden. Netop sociologien har særligt haft fokus på mennesket som skaber af sig selv gennem egen historisk tid og ikke som udelukkende skabt af og ved naturen (ibid: 338). På baggrund heraf vælger vi at anvende sociolog Richard Jenkins' (f. 1952) teori om social identitet, da denne forbinder en bred teoretisk ramme¹⁰ gennem fokus på samspil mellem individ og omgivelser, udgørende en indre identifikation samt en ydre kategorisering. Dette suppleres af socialpsykologiske forståelser af menneskets grundlæggende tendens og behov for at anvende sådanne gruppe-kategoriseringer og identificeringer.

Categorization are not a matter to be taken lightly. There is nothing more basic than categorization to our thought, perception, action, and speech (...) Without the ability to categorize, we could not function at all, either in the physical world or in our social and intellectual lives. (Lakoff, 1987: 5f)

For grundlæggende at forstå, hvad der gør os menneskelige, er indsigt i, hvordan og hvorfor vi kategoriserer således essentiel (Lakoff, 1987: 6). Mennesket inddeler ofte spontant og

¹⁰ Primært Herbert Mead, Erving Goffman & Fredrik Barth

ubevist andre i sociale kategorier efter alder, køn, etnicitet m.v. Kategorier forstås således som klassifikationer eller sociale typer, mennesker anvender som betegnelser til at karakterisere ud fra, og som fungerer i kraft af en række omstændigheder, der tages for givet og som gør menneskers bidrag til interaktion forståelig for andre (Olesen, 2005: 324). Disse omstændigheder udgør, hvad der kan betegnes som *sensus communis* og henviser til en tavs forståelse af en fælles erfaringshorisont og udspringer af vor samfundsmæssighed, altså det, at vi er fælles om noget (Katzenelson, 1994: 96). På trods af, at der eksisterer individuelle forskelle i forståelser, understreger denne fælleshed, at der findes grundlæggende fælles forståelser, der muliggør meningsskabende interaktion samt gensidig social forståelse. Således forstås kategoriseringer som betydningsfulde betegnelser, som afspejler og rummer kulturel viden (Olesen, 2005: 324). Fænomenet kategorisering rummer et spændingsfelt fra mere universelle kategorier, såsom alder og køn til flydende og foranderlige betegnelser som “os” og “dem”-kategorier.

Kollektiv identifikation er grundet i fælleshed, hvad end denne er virkelig eller forestillet, og gøres således på baggrund af forestillinger om, at nogle mennesker i særlige henseender er ens og har noget signifikant til fælles (Jenkins, 2006: 135). Herved skabes kollektive identifikationsfællesskaber, hvis grænser for ind-gruppe og ud-gruppe fastlægges og defineres på baggrund af kriterier for medlemskab (Katzenelson, 1994: 86). Favorisering og overvurdering af ind-gruppen er desuden en indlejret del af fænomenet “os”-identifikation. Denne sympati kan forklares ud fra ønsket om at opnå og opretholde et positivt selvbillede, samt drevet af en forventning om belønning via gensidig favorisering (Jensen, 2011: 85ff). “Os”-identifikation henviser således til en indre gruppeidentifikation, der gøres på baggrund af, at medlemmerne betragter hinanden ud fra et mindstemål af lighed (Jenkins, 2006: 158). På trods af, at denne lighed blot kan være forestillet, er den ikke imaginær, da den udgør en stærk symbolsk tilstedeværelse i menneskers liv (ibid: 137). Definitionen af et “os” indeholder nødvendigvis inklusion af anerkendte medlemmer og dermed ligeledes nødvendigvis eksklusion af ikke anerkendte medlemmer. Fænomenet eksklusion skal derfor ikke partout opfattes negativt, da kategorisering er et rutinemæssigt og nødvendigt bidrag, hvorudfra mennesket finder mening og skaber forudsigelighed i en kompleks verden (ibid: 108).

Menneskets socialpsykologi er opbygget til at være på vagt over for ud-grupper, også selvom de ikke udgør en reel trussel, hvorfor kategorisering af et “dem” indeholder en grad af antipati (Jensen, 2011: 88). “Dem”-kategorisering henviser til en ydre social kategorisering, baseret på forestilling om, at de som kategoriseres har et eller flere identifikationskriterier til fælles (Jenkins, 2006: 158). Disse kan spænde fra blot at bestå af manglende lighed med “os”-fællesskabet til mere specifikke og konkrete kriterier.

En af de ting, vi har til fælles, er vores forskellighed fra andre. Det er ofte i lyset af deres forskellighed, at vores lighed bringes i fokus. (Jenkins, 2006: 105)

Således er der i en “dem”-kategorisering et indlejret “os”, da “dem” opstår i en forestillet fælles forskellighed herfra, hvorfor “os” og “dem” ikke kan adskilles teoretisk. Kategorisering af “dem” kan være mere betydningsfuld for “os” som kategoriserende. Således behøver en kategoris medlemmer ikke at være vidende om deres placering i denne, ej heller behøver medlemmerne at anerkende deres medlemskab heraf (ibid: 109).

På trods af den ikke mulige teoretiske adskillelse, medfører inddragelse af begreberne “os”-identifikation og “dem”-kategorisering i den teoretiske forståelseshorisont mulighed for anskuelse af lighed og forskellighed, uden disse nødvendigvis direkte modstilles. Med udgangspunkt i ovenstående vil den teoretiske referenceramme udgøres af kategorisering som overbegreb defineret ud fra behovet for anvendelse af betydningsfulde betegnere som “os” og “dem” i strukturering af den sociale verden. Herunder vil en adskillelse af begreberne “os”-identifikation og “dem”-kategorisering, muliggøre et særligt blik på, hvad der i folketingspolitikeres “os”-identifikationer gøres betydningsfuldt på baggrund af fælles lighed, samt hvilke fælles forskelligheder, der synes afgørende for placeringer i en “dem”-kategori.

3.4.2 Fællesskab

I forlængelse af fænomenet forestillinger om fællesskaber søges teoretiske forståelser om fællesskaber, skabt på baggrund af forestillinger om enshed i værdier, normer og livsstil. Implicit i problemformuleringen er en forforståelse af, at etnicitet, kultur, religion og nationalitet har betydning for tilhørsforhold til fællesskaber, hvorfor begreberne må indeholde disse aspekter.

I anskuelsen af teorier omhandlende fællesskaber ses en række forskellige retninger. Vi vælger særligt at udforske den britiske samfundsforsker Benedict Andersons (f. 1936) og den polsk-engelske sociolog Zygmunt Baumanns (f. 1925) teoretiske forståelser, da disse forstår fællesskaber som stabile og solide forankrede orienteringspunkter, der rækker ud over den enkeltes liv. Hvor dels forestillinger om enshed fx på baggrund af nationalitet dels forestillinger om ind-grupper og ud-grupper er centrale. Dermed synes disse forståelser af fællesskab at favne specialets forforståelser. På baggrund heraf fravælges andre retninger inden for teorier om fællesskab, såsom; Ferdinand Tönnies (f. 1856), der skelner mellem *Gemeinschaft* og *Gesellschaft*, og dermed fokuserer på dels nære relationer præget af følelsesmæssige bånd mellem individer dels samfundsmæssige relationer præget af overfladiske og egoistiske interesser samt økonomisk rationalitet (Falk, 2007). Fredrik Barths (f. 1928) beskæftigelse med forhandling af sociale identiteter, og hvorledes der i en gruppes grænselinjer og i interaktion konstrueres gruppeidentiteter og fællesskabsidentitets-symbolik (Jenkins, 2006: 46f). Samt Anthony Cohen (f. 1946), der fokuserer på forestillinger om lighed og forskellighed, og forstår disse særprægede arenaer som kulturer, hvor “symboler på fællesskab” og “fællesskab som symbol” begge er afgørende for fornemmelsen af et “os” og i forlængelse heraf symbolernes evne til at rumme forskellighed (ibid: 136ff). Nedenstående udvælgelse skal således ses i lyset af et fravalg af andre potentielt relevante teoretiske retninger, gjort ud fra muligheden for at anskue forestillinger om fællesskaber på et samfundsmæssigt/nationalt niveau, idet problemformuleringen ikke søger belysning af individorienterede oplevelser af fællesskaber samt identitetskonstruktioner.

3.4.2.1 Zygmunt Bauman

På baggrund af problemformuleringen er der i forlængelse af fænomenet forestillinger om fællesskaber et særlig behov for begrebslig afklaring af, hvad dette henviser til samt bygger på. Bauman tillægger begrebet en grundlæggende positiv klang, der bevidner om tryghed og sikkerhed i form af gensidig hjælp medlemmer imellem (Bauman, 2002: 8). Således er det et naturligt menneskeligt behov at stræbe efter opnåelse af disse følelser, der samtidig i bevidstheden tager afsæt i forestillinger om fællesskabet som et idealiseret fortidsbillede (ibid: 9). Bauman påpeger en selvforstærkende fællesskabsopbygning, hvor der opfordres til

at lade sig indrulle i enshed, og hvor jo mere sikker man føler sig indenfor, jo mere fremmedartet opfattes de, der står udenfor, og des større bliver behovet for øget sikkerhed og distancering (Bauman, 2006: 114). Netop dette aspekt af Baumans forståelse af fællesskaber synes relevant for problemformuleringens implicite forforståelser af vigtigheden for i bevidstheden at opleve grænser for de fællesskaber, hvormed mennesker oplever et medlemskab. På trods af forestillinger om tryghed og sikkerhed, indeholder fællesskaber i form af grænserne herfor indlejrede isolations- og eksklusionsmekanismer, idet medlemmer bestræber sig på dels at holde indtrængende ude og dels forhindre, at nogen inden for fællesskabet slipper ud (Bauman, 2002: 78). Fællesskabet grunder således i forestillinger om enshed, hvilket særligt tydeliggøres ved pointering af, hvorledes udenforstående er forskellige herfra. Bauman udtrykker, at et øget møde med forskellighed skaber et større behov for bevidsthedsskabelse af fællesskabet, hvilket medfører et særligt fokus på, hvorledes udenforstående er forskellige fra indenforstående. Dermed indeholder forestillinger om fællesskaber en forståelse af et dualistisk forhold mellem “os” og “dem”. Dette er således relevant for problemformuleringen, idet den interesserer sig for indvandrer- og integrationsområdet samt grænserne for fællesskaber.

3.4.2.2 Benedict Anderson

Anderson opfatter som Bauman fællesskaber som stabile og solidt forankrede orienteringspunkter. Anderson er en central bidrager til dette teoretiske felt, hvor han har introduceret begrebet; *forestillede fællesskaber*. I forlængelse af dette har han særligt beskæftiget sig med forestillinger om det nationale fællesskabs opståen og om, hvorledes det bindes sammen og udgør en dybtgående emotionel legitimitet (Anderson, 2001: 47). Ifølge Anderson er afslutning på nationalismens æra end ikke i syne, han mener derimod at ”*nation-hed er den mest universelt legitimerede værdi i hvor tids politiske liv*” (Anderson, 2001: 45). Han definerer begrebet nation som: ”*et forestillet politisk fællesskab – og forestillet som både uafværgeligt afgrænset og suveræn*” (ibid: 48). Nationen opfattes som forestillet idet de enkelte medlemmer ikke kender størstedelen af deres fæller, aldrig vil se dem eller endda høre om dem, alligevel eksisterer billedet af fællesskab hos det enkelte medlem (ibid.). Dette begrebs fokus på nationale fællesskaber er relevant at benytte i en besvarelse af problemformuleringen, da denne interesserer sig for mødet mellem etniske

minoriteter og det danske samfund, og dermed hvorledes det nationale fællesskab gøres betydningsfuldt heri.

Ifølge Anderson opstod nationalismen og den nationale identitet i slutningen af det 18. århundrede og karakteriseres som; ”*kulturelle produkter af en særlig beskaffenhed*” (ibid: 47). Forestillingen om det nationale fællesskab blev markant, idet den imødekom et behov for oplevelse af kontinuitet og mening i form af tilhørsforhold til nye fællesskaber, hvilket tidligere særligt blev opfyldt af kulturelle systemer såsom religiøse fællesskaber og det dynastiske rige (Anderson, 2001: 54 og Bolt & Lund, 2009: 84). Forklaringen på netop nationers centrale betydning for fællesskaber begrundes Anderson med trykkapitalismen (Anderson, 2001: 91), hvilket vi dog ikke finder nødvendigt at gå nærmere ind i her, dog medtænkes sprogets centrale position i fænomenet.

Et grundvilkår i Andersons teori er, at forestillinger om bestemte fællesskaber indebærer, at nogle er inde: ”os” og andre er ude: ”dem”, hvorfor definering af fællesskaber særligt sker på baggrund af grænserne herfor. Med denne teori bringes det kulturelle og det diskursive ind i forståelsen af det nationale (Ivarsson, 2007: 509), hvilket udtrykker en forståelse af, at Danmark ikke blot udgør et formelt statsligt fællesskab, men samtidig indeholder forestillinger om enhed og fælleshed i livsførelse, værdier og normer, og som derfor sættes i relation til forståelse af danskhed. Ifølge Anderson er alle samfund og fællesskaber, der er større end urlandsbyer, forestillede. Det betyder ikke, at disse fællesskaber er uægte, og fællesskaber skal ikke skelnes fra hinanden efter falskhed og ægthed, men bør skelnes efter den måde, hvorpå de er forestillede (Anderson, 2001: 49). Anderson opfatter idéen om nationen som et forestillet fællesskab som en ”sociologisk organisme”, der bevæger sig gennem historien, uden at de enkelte medlemmer kender hinanden. Nationen er forestillet som begrænset, da selv de største nationer ikke nærer ønske, om at kunne rumme hele menneskeheden og som suveræn, da disse drømmer om at være frie (ibid: 50). Grundlæggende indeholder specialets forforståelser en opfattelse af fællesskabet ”os” som delvist defineret ud fra nationalitet, hvilket Andersons begreb *forestillede fællesskaber* synes at muliggøre en undersøgelse af. På trods af dette indeholder vores forforståelser samtidig forståelser af, at andre fællesskaber end det nationale ligeledes danner grundlag for folketingspolitikeres forestillinger om fællesskaber.

På baggrund af ovenstående gennemgang af fællesskabsforståelser vil den teoretiske forståelseshorisont indeholde en overordnet definition på forestillede fællesskaber, og i forlængelse heraf inddrage underbegreber, der fokuserer på dels grænser for “os” og “dem”-fællesskaber, dels gruppetilhørsforhold skabt på baggrund af forestillinger om fælles mål og interesser, dels fællesskab på baggrund af nationhed.

3.4.3 Forståelser af sociale problemer

Vi har i ovenstående søgt at danne en teoretisk referenceramme som præsenterer problemformuleringens fænomener - forestillinger om fællesskaber samt “os” og “dem”-kategoriseringer. For at muliggøre en besvarelse af problemformuleringen er det ligeledes afgørende at fremlægge teoretiske referencer omhandlende forståelser af sociale problemer. Med udgangspunkt i specialets forforståelser skal fænomenet forståelser af sociale problemer ses i relation til dels mødet mellem etniske minoriteter og det danske samfund, dels interessen for grænser for fællesskaber. På baggrund heraf finder vi tre mulige teoretiske referencer relevante; integration, medborgerskab og solidaritet. Af pragmatiske årsager i form af specialets omfang er vi nødsaget til, at dette valg foretages mindre eksplicit end ønsket. Vi finder solidaritetsbegrebet anvendeligt og interessant som perspektiv, da fokus er på, med hvem man deler forpligtelser og ansvar, og dermed er forstået som berettiget til fællesskabets goder. Samtidig rummer begrebet interessen for relationen mellem “os” og “dem” samt muligheden for at anskue grænserne for solidaritet på baggrund af gruppetilhørsforhold.

Integrationsbegrebet fravælges, da dette vil medføre en undersøgelse med fokus på forholdet *mellem* “os” og “dem” samt begrænses til at anskue folketingspolitikeres udtrykte forståelser af, hvordan forholdet mellem minoritet og majoritet *bør* være. Medborgerskabsbegrebet giver mulighed for at undersøge rettigheder og pligter ift., hvem, hvornår og ud fra hvilke omstændigheder etniske minoriteter forstås som medborgere i det danske samfund. Således medfører dette et særligt fokus på inddragelse og deltagelse, hvilket umiddelbart synes at kunne bidrage til en besvarelse af specialets problemformulering. På trods heraf er medborgerskabsteori fravalgt, da et sådan perspektiv synes mere relevant for en individfokuseret undersøgelse. Derfor vil nedenstående eksplicitering af specialets

forståelseshorisont omhandlende forståelser af sociale problemer, tage udgangspunkt i solidaritetsforståelser.

3.4.3.1 Solidaritet

Ordet solidaritet har sine rødder i det latinske ord “solidus”, der henviser til noget solidt eller holdbart samt i det franske ord “solidaire”, der betyder “*at være fælles med andre om forpligtelser eller ansvar*” (Katzenelson, 1994: 86). Solidaritet har historisk henvist til et ubrydeligt sammenhold mellem ligestillede og særligt i udviklingen af velfærdsstaten været tæt forbundet med forståelser af, hvem solidaritet grundlæggende rettes mod.

“*Velfærdsstaten opfattes som ‘den gode stat’, der skal afbøde ulighederne i samfundet og herigennem skabe harmoni og social sammenhængskraft*” (Juul, 2010: 123f). Dette medfører, at præmissen for den universelle velfærdsstat er en institutionaliseret form for solidaritet, via det sikkerhedsnet, som principielt skal hjælpe *alle*, der har brug for det, gennem regulerede kollektive samfundsinteresser. Solidaritet kan således i et velfærdssamfund ikke adskilles fra medborgerskabsforståelser - altså hænger, med hvem man har solidaritet sammen med, hvem der betragtes som medborger. Dette understreger relevansen af, at anvende solidaritet som perspektiv på forståelser af sociale problemer, da vi hermed får mulighed for at se på, hvem samt på baggrund af hvad, man forstås som medlem af et solidarisk fællesskab. Ved at inddrage forskellige solidaritetsforståelser får vi mulighed for at undersøge, hvorledes berettigelse til samfundets solidaritet udtrykkes af folketingspolitikere.

I dannelsen og præcisering af de teoretiske referencer herom, må vi derfor gøre dette, med afsæt i forståelser af begrebet, som netop anskuer solidaritet som et centralt udgangspunkt for social sammenhængskraft, idet solidaritetens grænsemarkeringer forstås som en mekanisme kollektiver gør brug af i opretholdelsen af sig selv (Katzenelson, 1994: 86). Dette solidaritetsperspektiv peger således i sociologiens retning, da solidaritet her forstås som værende samfundets “cement” (Juul, 2010: 124). Når solidaritet udgør samfundets cement medfører manglende, flydende eller uklare grænsemarkører risici for kollektivets opløsning eller ændringer i forståelsen af kollektivet. I sociologien anskues solidaritet ofte ud fra et tidsligt perspektiv ift. samfundsudvikling, hvorfor sociologiske teorigenereringer omhandlende solidaritetsformer sammenkædes med kapitalistiske tendenser og samfundets

udvikling. På trods af dette speciales relativ korte tidsperspektiv, finder vi det dog relevant at inddrage forskellige solidaritetsbegreber, da dette giver os mulighed for ikke på forhånd at antage, at der kun optræder én form for solidaritet i det empiriske materiale, samtidig med, at det potentielt giver mulighed for anskuelse af, hvorledes solidaritet synes at “bevæge sig” i en eller flere retninger. I udvælgelsen af solidaritetsbegreber fravælges retninger, hvis perspektiv rettes mod den oplevede solidaritet, som bl.a. Alex Honneth har beskæftiget sig med, i sin teori om anerkendelse. I stedet vendes blikket mod et mere makroorienteret perspektiv, hvor solidaritet netop forstås som samfundets “cement”.

3.4.3.2 Émile Durkheim

Blandt de klassiske sociologer har særligt Émile Durkheim (f. 1858) beskæftiget sig med solidaritetsbegrebet i et makroorienteret perspektiv. Han interesserede sig særligt for samfundets sammenhængskraft ift. hvordan individet, samtidig med, at det bliver mere autonomt, også bliver mere afhængigt af samfundet (Durkheim, 2000: 65). For Durkheim indeholder det videnskabelige arbejde ikke et normativt ideal, da det ikke er videnskabens opgave at generere forskrifter, hvorfor solidaritet forstås som et faktum ift. dens funktion i samfundet (ibid: 63). Durkheim beskæftigede sig med udvikling fra *mekanisk solidaritet* til *organisk solidaritet*. Vi vil i det følgende præsentere disse to begreber samt relevansen for at knytte disse til specialets forståelseshorisont.

Mekanisk solidaritet henfører Durkheim til at være dominerende i de førindustrielle samfund, hvis centrale kendetegn bl.a. var tydelig opdeling mellem samfundets klasser. Denne form for solidaritet genereres af fællesskabet og er stærkest, når der ikke skelnes mellem kollektiv og individuel bevidsthed (Juul, 2010: 126). Fællesskabet henviser til et klassefællesskab, hvorfor solidaritet primært indbefatter klassens medlemmer. Lighed og enshed mellem fællesskabets medlemmer fører til et solidarisk bånd bestående af fælles tanker, opførsel og kultur (Weidlich & Helbing, 1998: 189). Disse fælles omstændigheder udgør solidariteten mellem ligestillede. “*Mechanical solidarity is brought about by similarity, as if similarity by itself would somehow make people stick together*” (Lindenberg, 1998: 65). Således er denne form for solidaritet, primært grundet i individers lighedspunkter og enshed, hvormed sammenhold styrkes. På trods af, at begrebet mekanisk solidaritet i en Durkheimsk optik primært er knyttet til førindustrielle samfund, indeholder specialets

forforståelser ikke en forventning om, at klasseopfattelse vil optræde i empirien. Dog finder vi, at begrebet kan have sin relevans ifm. dets forståelse af solidaritet som grundet i lighed og enshed. Dette primært med udgangspunkt i specialets undersøgelsesfelt vedr. “os” og “dem”, hvor fokus særligt er på ligheder og forskelligheder (jf. afsnit 3.4.1).

Durkheim henfører organisk solidaritet til moderne organiserede samfund præget af stigende individualisering. Netop pga. individualiseringens fremgang er forskellighed en præmis, hvorfor individers særpræg er nødvendige for den organiske solidaritet og for samfundets funktion og kollektivitet. *“Hvert organ har faktisk sit specielle fysiognomi, sin autonomi, og alligevel er organismens enhed så meget større, jo mere udpræget dette individuelle særpræg er”* (Durkheim, 2000: 140). Således fører arbejdsdeling i de organiserede samfund til, at mennesker på den ene side bliver mere afhængige af hinanden samtidig med, at individets virkefelt bliver specialiseret og personligt, hvilket styrker både individualitet og kollektivitet. På baggrund af bevidsthed om de enkelte individers bidrag til det kollektive fællesskab styrkes solidariteten, og arbejdsdelingen udgør dermed en moralsk orden, der ved at skabe et bånd mellem fællesskabets medlemmer samtidig indeholder moralske og juridiske forpligtelser (Juul, 2010: 126). I så fald det enkelte individ ikke kan leve op til disse, risikerer det eksklusion fra kollektivets solidaritet. Organisk solidaritet er funderet i en grundtanke om vigtigheden af, at samfundets individer ikke er ens og ikke skal være det, hvorfor vi finder netop dette solidaritetsbegreb interessant at inddrage som en teoretisk forståelse i den foreliggende analyse, da denne kan bidrage til at anskue positive forståelser af forskellighed.

3.4.3.3 Jodi Dean

Den aktuelle amerikanske sociolog Jodi Dean anskuer, som Durkheim, ligeledes differentierede solidaritetsforståelser sammenkædet med det moderne samfunds udvikling. Dean beskæftiger sig med tre grundlæggende former for solidaritet: *affektiv solidaritet*, *konventionel solidaritet* samt *refleksiv solidaritet*. Disse tre distinktioner af begrebet, er udgangspunkt for tesen; at den menneskelige solidaritet bevæger sig væk fra de to første begreber og mod det sidste. *“Traditionally, solidarity has been conceived of oppositionally, on the model of “us vs. them.”* (Dean, 1996: 8). Dean problematiserer, at den udbredte solidaritetsopfattelse nødvendigvis indeholder et “os” i modsætning til et “dem”, set i lyset

af samfundets udvikling, og at mennesket, trods individuel forskellighed, i stadig større grad er afhængige af hinanden, hvorfor Deans tilgang tillægger den reflektive solidaritet et normativt universelt ideal (ibid: 3). Modsat Dean er dette speciales hensigt ikke at henvise til *mere rigtige* solidaritetsforståelser end andre. På trods af dette indeholder begreberne differentierede forståelser af solidaritet, som er særligt interessante at belyse iht. udtryk omhandlende forståelser af “os” og “dem”.

Affektiv solidaritet udspringer af følelser, der bygger på nære relationer. Solidaritet er knyttet til mennesker, med hvem man er følelsesmæssig forbundet: “*we appeal to another to stand with us on the basis of our mutual feelings of care and concern*” (ibid: 39). Derved er affektiv solidaritet forbundet med intime fællesskaber såsom familie, venner og andre direkte relationer, hvorfor solidaritet ikke rettes mod ukendte andre og fremmede. Dette speciale forstår, at politikere i offentligheden primært udtrykker sig ud fra en mere samfundsorienteret og ikke direkte personlig baggrund. Dog inddrages affektiv solidaritet med mulighed for, at politikeres udtryk og argumentation kan henvise til samt trække på personlige relationer og følelser.

Konventionel solidaritet bygger på fælles interesser, ritualer og værdier, der forener en gruppe, et fællesskab eller et samfund (ibid: 39). Solidaritet er grundet i fælles overbevisninger, der knytter mennesker sammen - mennesker som man ikke nødvendigvis kender personligt.

Being a member of a group means that other members are entitled to expect certain forms of behaviour. On the other hand, conventional solidarity refers to the sense of "we-ness" of groups involved in a common struggle or endeavour. (Dean, 1996: 18)

Denne solidaritetsform indeholder således en intern ansvarlighed i form af normer og fælles forpligtelser som medlemmer må leve op til. Gennem forventning om, at man lever op til disse forstås man som en del af det solidariske fællesskab “os”. Konventionel solidaritet er derfor ikke rettet mod “de andre” der står udenfor, men mod “our kind of people” i et indadvendt sammenhold på baggrund af fællesheden om interesser og mål (Juul, 2010: 133). Ved at inddrage dette begreb i specialets forståelseshorisont favner vi muligheden for at indfange en samfundsmæssigt grundet solidaritet.

Refleksiv solidaritet defineres som en ansvarlig orientering, grundet i universel, åben og ubegrænset solidaritet, der ikke er forbundet til et givent fællesskab, og derfor principielt kan inkludere alle (ibid.). Dermed indeholder begrebet en åbenhed over for forskelle, og skal ideelt set gøre op med adskillelsen af “os” og “dem” på baggrund af idéen om et universelt “vi”. Dean pointerer med begrebet vigtigheden af gensidig anerkendelse mellem mennesker, samt af menneskers forskellighed (Dean, 1996: 102). Solidaritet repræsenterer en medmenneskelighed, der udspringer af universel gensidig ansvarlighed. Som tidligere nævnt er det tredje solidaritetsbegreb afgørende for Dean, ift. at adskille faste “os” og “dem”-forestillinger og solidaritetsberettigelse. I forlængelse af refleksiv solidaritet skal “os” ikke forstås som givet, og som en afgrænset fastlåst størrelse; *“but as ‘in process’, as the discursive achievement of individuated ‘I’s’.”* (ibid: 3).

Vi inddrager begrebet med det for øje, at det er udviklet som et normativt ideal, hvorfor det indeholder forskrifter for, hvorledes solidaritet bør udspille sig. Vi er opmærksomme på, at begrebet formentlig ikke vil være at finde i sin rene form i empirien, men det inddrages med udgangspunkt i specialets forforståelser, på baggrund af en formodning om, at der muligvis trækkes på en grundlæggende solidaritet for menneskeheden i form af moralsk forpligtelse.

Forståelser af sociale problemer vil således undersøges ud fra ovenstående konkurrerende solidaritetsforståelser, der netop indeholder forskellige forståelser af, hvad solidaritetsfællesskaber opstår på baggrund af. Solidaritet indeholder forståelser af, med hvem man deler forpligtelser og ansvar, og vil analytisk anskues i udtryk, der dels indeholder rettigheder dels en afgrænsning af, hvem der er berettiget til disse. Denne analytiske anskuelse af solidaritetsforståelser tager udgangspunkt i et bredt perspektiv på rettigheder og pligter, hvor solidaritet udtrykkes i et spændingsfelt fra overordnet medmenneskelig hjælp og ansvarlighed til konkrete velfærdsydelser. For at kunne besvare problemformuleringen vil fokus derfor være på sammenhænge mellem forestillede fællesskaber samt kategoriseringer af “os” og “dem” og forståelser af at være fælles med andre om forpligtelser og ansvar. Det er en del af specialets forforståelse at konkurrerende solidaritetsforståelser ikke udelukker hinanden i folketingspolitikeres forståelser, hvorfor vi går til analysen med åbenhed for inkonsistent brug af disse.

3.5 Analysestrategi

Før den egentlige analyse kan finde sted, er der behov for at klarlægge, hvorledes denne strategisk vil foregå, samt hvilke konkrete metodiske redskaber det er relevant at anvende. For at sikre en undersøgelse af vis kvalitet må vi som undersøgere leve op til kohærensprincippet, hvorfor en sammenhæng mellem problemformulering, filosofisk hermeneutik og anvendte metoder er nødvendig. Nedenstående valg vil derfor grundet i dette princip og udgøre en afklaring af analysens opbygning, samt hvorledes besvarelse af problemformuleringen opnås. Med udgangspunkt i Gadammers filosofiske hermeneutik fremsættes ikke konkrete metodiske analyseredskaber, da; *“der ikke findes nogen fortolkning der er rigtig “i sig selv”* (Gadamer, 2007: 376). Derfor må vi stille os selv spørgsmålet: hvordan kan vi udføre en systematisk, meningsfuld analyse, til besvarelse af problemformuleringen og samtidig honorere Gadammers filosofi? For at besvare dette spørgsmål tager vi nedenfor udgangspunkt i horisontsammensmeltning, og hvorledes denne proces i samspil med redskabet kodning muliggør en systematisk analyse.

Det filosofisk-hermeneutiske udgangspunkt fordrer som nævnt et deduktivt afsæt, da vi ikke kan fralægge os forforståelser (jf. afsnit 2.1). Disse skal omvendt ses som afgørende for at kunne skabe ny viden, hvorfor første skridt i analysen må være at gøre sig egne forforståelser bevidste, hvilket henviser til udvælgelse af den teoretiske ramme (jf. afsnit 3.4). Eksplicitering af denne proces er nødvendig, så egen horisont er bevidst, inden mødet med empirien. For at muliggøre mødet har vi behov for et redskab, der kan udtrykke, organisere og systematisere den teoretiske forståelseshorisont. Dette redskab vil bestå af kodning.

Ved eksplicitering af de teoretiske forforståelser var det afgørende, at der foregik en gennemsigtig udvælgelsesproces af teoretiske begreber, som videre konceptualiseres gennem definering og operationalisering, så der tegnes et klart billede af, hvad der forstås ved anvendte begreber, og hvorledes vi finder disse i empirien. Eksplicitering af denne konceptualisering, dvs. bevægelsen fra teoretiske forforståelsers begrebsdefinitioner til deres operationalisering fremgår af bilag 7, hvilket er gjort forud for udførelse af den egentlige analyse. For at systematisere denne proces og tydeliggøre vores forståelseshorisont, er udarbejdet en startkodeliste (jf. bilag 8). Et sådant visuelt display muliggør tydeliggørelse,

systematisering og organisering af teoretiske begreber, der præsenterer og ekspliciterer begrebsforståelser (Ryan & Bernard, 2000: 784).

Når forforståelser er gjort eksplicitte, må de sættes i spil, dvs. at to horisonter - teoretiske forforståelser og empirien - må mødes. For at opnå sammensmeltning, er kodning et relevant redskab, hvorved der opnås en vedvarende pendlen mellem induktion og deduktion (Olsen, 2002: 79). Dette fordrer, at der på trods af et deduktivt afsæt gives mulighed for, at begge horisonter kan komme til orde. Kodning som analytisk redskab fordrer; "*the researcher to make judgments about the meanings of contiguous blocks of text*" (Ryan & Bernard, 2000: 780). Derved muliggøres et møde mellem to horisonter, der tager udgangspunkt i de teoretiske forforståelser ved at analysere sammenhænge mellem de to. Kodningen vil som udgangspunkt være deduktivt funderet i teoretiske forforståelser og udføres på baggrund af konceptualisering. Denne består af koder, der giver mulighed for at tildele forskellige empiriske segmenter betegnelser, hvorudfra noget ses som noget og kaldes noget. Ved denne kodning forsøger vi at placere os med teoretiske forforståelser i empiriens horisont. Den teoretiske horisont anvendes til udfordring af den empiriske horisont. Det betyder, at selvom startkodelisten udarbejdes forud for analyseprocessen, skal denne ændres successivt, hvilket gør, at kodelisten løbende funderes empirisk (Miles & Huberman, 1994: 91).

De reviderede slutkodelister er udtryk for horisontsammensmeltning, idet definition og operationalisering diskuteres og ændres undervejs, da teoretiske begreber kan vise sig at være ikke-eksisterende i det empiriske materiale eller optræde på anden vis end startkodelistens forståelser. Ved at være åbne over for revision samt evt. forkastelse af startkodelistens begreber anfægtes en nødvendigvis gyldighed af de teoretiske forforståelser. Læseren bør være opmærksom på, at kodning er et redskab, som her anvendes inden for rammerne af specialets videnskabsteoretiske position, hvorfor det er centralt for analysen, at denne lader de to forståelseshorisonter "flette fingre". Derfor skal kodningen ikke forstås som værende fuldkommen lukket, men som en primær deduktiv tilgang med afsæt i de teoretiske forforståelser.

At sætte forforståelser i spil kommer konkret til udtryk i udførelse af første kodning af empirien, og gennem diskussion og refleksion over forekomst af startkodelistens begreber i

denne. Det analytiske fokus vil være på koderne fra startkodelistens optræden i empirien, samt notering af temaer, som koderne optræder ifm. Tema henviser her til sociale områder såsom kriminalitet, beskæftigelse, uddannelse, integration mm. Denne tematisering er relevant ifm. problemformuleringens interesse for forståelser af sociale problemer, hvorved komplekse fænomener analytisk kan inddeles og anskues ift. forskellige områder. Denne første kodning foretages individuelt af specialets to forfattere med det formål at opnå intersubjektiv konsensus ved efterfølgende at kunne sammenligne koderesultater. Den individuelle kodning udføres på baggrund af et fælles analytisk fokus på kodernes optræden, deres styrke i empirien, hvorledes de optræder i relation til bestemte temaer, deres hyppighed samt, hvorledes de enkelte koder be- eller afkræftes ift. teoretiske forforståelser. For på bedst mulig vis at kunne forholde os til kodernes relevans og forekomst i det empiriske materiale, vil kodningen indeholde en bedømmelse af kodens styrke på en skala fra 1-5, hvor 5 udtrykker, at koden er i overensstemmelse med den teoretiske forforståelse, og hvor 1 blot antyder nuancer af kodens tilstedeværelse. Ud fra fælles diskussioner og refleksioner om kodernes styrke, hyppighed og sammenhænge med hinanden, vil en udarbejdelse af slutkodelister finde sted, hvilke vil indeholde reviderede koder samt forkaste irrelevante koder. Slutkodelisterne vil således være foreløbige udtryk for horisontsammensmeltning.

For at skabe en horisontsammensmeltning, hvor både den teoretiske og empiriske forståelseshorisont kommer til orde, er det nødvendigt at inddrage dele af det empiriske grundlag, som de teoretiske begreber ikke har formået at indfange, hvorfor vi efterfølgende vil foretage åben kodning af empirien. Dermed bliver resultaterne samtidig et udtryk for de teoretiske forforståelsers begrænsninger. At udføre åben kodning kan gøres på forskellig vis. En sådan kan fx være teorigenerende gennem åben kodning og *Grounded theory* (Strauss & Corbin, 1998: 103). Idet specialet befinder sig inden for en filosofisk hermeneutisk position, kan vi ikke fuldstændig fralægge os dets forforståelser, hvorfor vi blot finder inspiration i åben kodning, og benævner denne proces semi-åben kodning. Når vi udfører semi-åben kodning, anlægges et induktivt perspektiv, hvormed vi lader empiriens fænomener tale, dog med problemformuleringens sigte som ramme.

Because to uncover, name, and develop concepts, we must open up the text and expose the thoughts, ideas, and meaning contained therein. (...) Broadly speaking, during open coding, data are broken down into discrete parts, closely examined, and compared for similarities and differences.”

(Strauss & Corbin, 1998: 102)

Gennem denne dissekering af teksten muliggøres identificering af empiriens enkelte fænomener, samt konceptualiseringer, der begrebsliggøres og sammenlignes. Dette nedefra-perspektiv indebærer, at empiriske segmenter inddeles på baggrund af ligheder, hvorefter en operationalisering ud fra segmenters fælles karakteristika kan finde sted samt begrebsliggøres. En definition kan derefter skabes gennem beskrivelse af indhold, omfang og betydning af operationaliseringerne. Disse nye fænomener inddrages ligeledes i slutkodelisterne. Således søger vi at sætte os i empiriens sted uden teoretiske forforståelser, for hermed at lade empiriens forståelseshorisont indgå på egne præmisser i horisontsammensmeltningen og dermed supplere kodningsprocessen. Analysen vil altså tage et primært deduktivt afsæt for derefter at lade sig inspirere af et induktivt perspektiv.

Dermed bevæger analysestrategien sig mod en abduktiv tilgang, dvs. mellem induktion og deduktion. Da empirisk forankring er afgørende for at undgå fejlagtige og svage analytiske slutninger, samt for at opnå horisontsammensmeltning i en filosofisk hermeneutisk optik, er en abduktiv tilgang relevant med vægt på et dualistisk samspil mellem teori og empiri (Thagaard, 2004:181).

For at muliggøre, at problemformuleringen kan anskues i et udviklingsmæssigt perspektiv over tid, må analysen skelne mellem de fire folketingsvalg i perioden 2001 til 2011. Analysen vil derfor føre til fire slutkodelister, som kan sammenlignes. Under hver del-analyse vil empirien dekontekstualiseres for derved at rekontekstualiseres for løbende at fortolke startkodelistens begreber og disses optræden i det empiriske materiale. På baggrund af begrebernes møde med empirien udarbejdes en slutkodeliste for hver del-analyse, hvor begrebernes indhold revideres i overensstemmelse med empiriens forståelseshorisont. Således søger vi at leve op til filosofisk hermeneutiks principper for horisontsammensmeltning, hvor det er afgørende, at både den teoretiske og empiriske forståelseshorisont kommer til orde. Samtidig vil en eksplicitering af fortolkningsprocessen være central for dermed at sikre analytisk transparens.

Afslutningsvis præsenteres den nye horisont. Denne skal ses som en momentan konklusion på problemformuleringen, da analyse i et filosofisk hermeneutisk perspektiv principielt er en uendelig cirkulation.

Fremlæggelsen af den nye horisont vil være en vekselvirkning mellem del-analyserne og helheden og udgøre en anskuelse af analyseresultaterne i en sammenligning forskelle og ligheder del-analyserne imellem. Fortolkningsprocessen vil således til dels fortsætte i denne præsentation. Efterfølgende vil vi forholde os kritisk til den nye horisont ved at sammenholde denne med problemformuleringens muligheder og begrænsninger og dermed også de teoretiske forforståelser i startkodelisten. Disse muligheder og begrænsninger vil blive diskuteret på baggrund af, hvorvidt og hvordan startkodelistens begreber har ændret sig, og hvilke nye, der er opstået. Sluttelig vil specialets vidensproduktion – set i lyset af de omstændigheder, den er skabt inden for – blive diskuteret med særligt henblik på, hvad denne viden kan bidrage til. Ligeledes vil kvaliteten af specialets vidensproduktion blive diskuteret, i en kritisk refleksion omhandlende evt. bias samt reliabilitet og validitet.

3.5.1 Analysedesign

Del-analyser for folketingsvalgene: 2001, 2005, 2007 og 2011

- Analyse af forestillede fællesskaber og kategoriseringers optræden i empirien heri udarbejdelse af slutkodelister.
- Diskussion og refleksion omhandlende sammenhænge mellem dels forestillede fællesskaber dels kategoriseringer og forståelser af sociale problemer i form af solidaritetsforståelser.
- Semi-åben kodning af empirien, hvis resultater ligeledes inkluderes i slutkodelisterne.

Horisontsammensmeltning

- Præsentation af horisontsammensmeltningen - markante forskelle og ligheder mellem de fire del-analyser.
- Diskussion af problemformuleringens samt de teoretiske forforståelsers muligheder og begrænsninger.
- Kritisk refleksion og diskussion omhandlende specialets vidensproduktion samt kvalitetsvurdering.
- Specialets vidensproduktion sat i perspektiv, herunder; hvad kan den bidrage med, hvilke døre kan den åbne?

4. Analyse

Som nævnt i afsnit 3.5 opdeles analysen i fire del-analyser på baggrund af folketingsvalgene 2001, 2005, 2007 og 2011.

Del-analyserne bygges op således, at disse først analyserer *kategorisering og forestillede fællesskabers* optrædener i empirien, hvorefter disse sættes i relation til forståelser af sociale problemer i form af forskellige solidaritetsforståelser. Som afslutning på hver del-analyse vil et afsnit indeholdende semi-åben kodning præsentere og analysere empirisk funderede fænomener, som den teoretiske forståelseshorisont ikke har formået at indfange. Disse fænomener opstår på baggrund af en analyse af ligheder i empirien og tilføjes ligeledes slutkodelisten. Læseren bør være opmærksom på, at startkodelistens begreber (jf. bilag 8) løbende i analysen vil gennemgå evt. justering samt forkastelse på baggrund af empiriens overensstemmelse med de teoretiske forforståelser. Udgangspunktet er således ikke udelukkende at analysere de teoretiske begrebs "rene" tilstedeværelse, men en åbenhed for, at blot dele af disse samt nye nuancer optræder. Denne løbende revision vil være central i analysen og ekspliciteres i slutkodelisterne.

Del-analyse 2001 udgør et eksempel for, hvorledes kodningsprocessen samt analyse finder sted i samtlige del-analyser, og skal således ses som udtryk for anvendelse af kodning som redskab i fortolkningsprocessen samt analytisk transparens. De efterfølgende del-analyser er udarbejdet på samme vis, men udelader fremstillingen af det mekaniske og processuelle ved brugen af kodning. Dermed bliver udarbejdelse samt resultater af del-analyse 2005, 2007 og 2011 et tillidsspørgsmål mellem forfattere og læser ift. en konsekvent udført proces. I læsningen af analysen, er det vigtigt at være opmærksomme på, at inddragede citater er udvalgt på baggrund af deres styrke og nuance, men at analysen foretages på baggrund af samtlige identificerede segmenter. På trods af det manglende fokus på afsender vil citater være anført navn og parti, for at sikre disse troværdighed.

Efterfølgende vil sammenligninger mellem de fire del-analyser udgøre en præsentation af den nye horisont. Denne vil udgøre en momentan konklusion som besvarelse af problemformuleringen samt diskussion og refleksion over horisontens perspektiver.

4.1 Del-analyse 2001

I den fælles kodningsproces oplevede vi overordnet stor enighed både ift. kodernes optræden og styrke. Kendetegnende for 2001 er, at *dem-kategorisering* optræder markant flere gange end de resterende, og dobbelt så hyppigt som den næstmest repræsenterede kode. *Os-identifikation* optræder stærkest med en gennemsnitskarakter på 4 (jf. bilag 9).

4.1.1 Kategorisering¹¹

I forlængelse af overbegrebet *kategorisering* optræder *os-identifikation* og *dem-kategorisering* i empirien. Dette viser, at empirien indeholder begrebsliggjorte “selvfølgelige” og meningsskabende betegnelser, hvormed virkeligheden opdeles og struktureres i mønstre, slagser og grupper. Som det fremgår af problemformuleringen, interesserer vi os særligt for betegnelserne “os” og “dem”, og dermed for opdeling og adskillelse mellem disse.

Repræsentationen af *os-identifikation* i det empiriske materiale er i sammenligning med startkodelistens andre begreber ikke umiddelbar høj. Dette skal, set i relation til helheden af 2001, ikke forstås som et udtryk for en svag tilstedeværelse i empirien, da *os-identifikation* ligeledes implicit optræder i segmenter med *dem-kategorisering* (jf. afsnit 3.4.1). Segmenter hvor *os-identifikation* er det centrale og ikke direkte modstilles et “dem” er således ikke kendetegnende for empirien. Til gengæld er dens styrke markant, idet den dels har den højeste styrke blandt samtlige optrædende begreber, dels har en gennemsnitsstyrke på fire ud af fem, hvilket må tolkes som værende signifikant, hvorefter vi udleder, at begrebet har betydning i empiriens forståelseshorisont. Fælles for repræsentationen af *os-identifikation* i empirien er en anvendelse af benævnelser som “os”, “vi” og “vores” som indikatorer på et afgrænset fællesskab.

Men det her er jo i allerhøjeste grad et forsvar for de kristne værdier vi har i Danmark, og jeg vil have lov til, bosiddende, har boet her hele mit liv, er født her i Danmark, som er en kristen nation, at sige. (...) Det står jeg ved, og det synes jeg, at ethvert fornuftigt tænkende menneske skulle bakke op om¹²

(Pia Kjærsgaard, DF)

¹¹ Vi er opmærksomme på, at kodning i sig selv er kategorisering. Vi anvender dog begrebet i overensstemmelse med den teoretiske referenceramme, hvor kategorisering henviser til et overbegreb for de i startkodelisten medtagne kategoriseringsprocesser

¹² Også kodet: *mekanisk solidaritet, nationalt fællesskab og fælles orienteringspunkt*

Ovenstående udtrykker et afgrænset fællesskab, der defineres ud fra et “vi” baseret på Danmark som nation samt kristne værdier som værende fælles. Grænserne for fællesskabet bliver skarpt optrukket ved ytringen om at ville bekæmpe det anderledes, det udenforstående og det, der gøres til modsætning til kristne værdier, nemlig islam. Citatet indeholder indirekte favorisering af egen gruppe samt forsøg på at opretholde et positivt selvbillede. Dette gennem internalisering af gruppetilhørsforholdet, de kristne værdier som grundlag for fællesskabet, der udtrykkes gennem henvisning til, via tilknytning til nationen Danmark, at have lov til at kræve sin ret til at kæmpe for disse grundlæggende værdier dels henvisningen til, at *ethvert fornuftigt tænkende menneske* bør bakke op om dette standpunkt. Det at noget opfattes som logisk eller fornuftigt, udtrykker et symbolsk billede og udgør en internalisering af disse værdier samtidig med, at *fornuft* fremstilles positivt, hvorfor det ligeledes styrker selvbilledet af gruppen.

Vi skal passe meget på vores højt besungne ytringsfrihed, at den ikke bliver ødelagt ved, at der kommer organisationer ind i det her land, at der kommer mennesker, der ikke vil tillade længere, øh eller de værdier som danskerne står for, og jeg synes, at det vil være meget meget udemærket at bruge vores gode Grundlov til at få opløst de foreninger.¹³ (Pia Kjærsgaard, DF)

Internalisering af værdier, normer og interesser er en integreret del af *os-identifikation*, hvilket i ovenstående udtrykkes gennem brugen af *vi* og *vores*. Loyalitet over for egen gruppe er repræsenteret ved, at “vi” har noget fælles særligt og værdifuldt, som “vi” skal passe på. Ovenstående viser en tendens til at skabe og opretholde et positivt selvbillede af egen gruppe ved, at fællesheden tillægges positive tillægsord som *vores gode Grundlov* og *vores højt besungne ytringsfrihed*.

Os-identifikations relativ høje styrke i 2001 anses som en betydelig grad af overensstemmelse mellem den teoretiske og den empiriske forståelseshorisont, idet operationaliseringen i startkodelisten indeholder to nuancer, som begge favner og repræsenterer de segmenter i empirien, hvor *os-identifikation* optræder. Definitionen synes således stadig at være gældende for begrebet. Segmenterne fokuserer ligeledes på udenforstående individer og grupper som indirekte bidragere til *os-identifikation*er. Dette fokus er ikke er medtaget i startkodelisten, hvilket betyder at den teoretiske

¹³ Også kodet: *det nationale fællesskab*

forståelseshorisont i mødet med empirien tillægges dette nye aspekt (jf. bilag 11).

Dem-kategorisering er det hyppigst optrædende begreb (jf. bilag 9), hvilket vi overordnet tolker som et udtryk for, at *dem-kategorisering* er centralt for folketingspolitikeres forståelser og udtryk omhandlende indvandrere- og integrationsområdet. Generelt for segmenterne er udtryk, der indeholder et direkte “dem”, “de” eller “deres”.

Der er en hel del af de mennesker vi nu taler om (red. indvandrere og efterkommere), (...) som er født i Danmark, som taler fuldstændig flydende dansk, er veluddannede, de har et problem, de har ikke kunne få et job.
(Marianne Jelved, RV)

Det udtrykte “dem” opstår i ovenstående på baggrund af individers fælleshed som værende indvandrere eller efterkommere. På baggrund heraf placeres *de* i en kategori, der på trods af fx sprogkunderskaber, alligevel i kraft af deres generaliserede fælleshed udtrykkes som distanceret fra arbejdsmarkedet.

De (red. fundamentalistiske muslimer) opildner til had, de er forfærdelige i deres had til Danmark og det er totalt uacceptabelt, og jeg mener der bør skrives meget meget hårdt ind over for det. Og jeg synes ikke der er særlig langt fra det jeg hørte med deres ord til det man kan forvente, der også bliver udøvet i handling.¹⁴
(Pia Kjærsgaard, DF)

Dette udtrykker forestillinger om, hvorledes dem-kategoriens medlemmer forstås som en udgruppe, der ekskluderes. Denne adskillelse baseres på en generaliserende distancering af kategoriens medlemmer og disses karakteristika, hvilket udtrykkes gennem forestillingen om “deres” fælles *had*. Kategoriseringerne sker på baggrund af forestillinger om “dem” som udgørende en trussel over for, hvem der derfor kan opstå antipati og negative forventninger. Segmentet tillægger dem-kategorien et trusselselement, der udtrykkes gennem et fokus rettet mod en nødvendig indgriben over for dette.

Ud af mødet mellem den teoretiske og den empiriske forståelseshorisont kan udledes, at *dem-kategorisering* ligeledes optræder i segmenter, hvor andre nuancer inddrages.

¹⁴ Også kodet: *os og dem-fællesskaber*

Der kunne vi måske endda lære lidt af de fremmede, nemlig at der er mere sammenhæng i tingene i familierne.¹⁵ (Peter Duetoft, CD)

Dem-kategorisering udtrykkes i ovenstående gennem en forståelse af adskillelse mellem “os” og *de fremmede*. Adskillelsen tydeliggøres ved at sammenkoble noget anderledes med en række individer og derved personificere dem-kategorien til *de fremmede*, til hvem der samtidig udtrykkes en distance i form af forskellighed. Gennem forståelse af, *at der er mere sammenhæng i tingene i familierne* i denne kategori, udleder vi en generel forståelse af kategoriens medlemmer, og dermed ses en tendens til generalisering. At *vi måske endda kan lære lidt af de fremmede* henviser til en positiv forståelse af “de andres” egenskaber og karakteristika. Konteksten hvori segmentet indgår omhandler velfærdssamfundets udfordringer ift. ældreomsorg. *Dem-kategorisering* anvendes som et muligt løsningsforslag på disse udfordringer, hvilket supplerer den teoretiske forståelses elementer af trussel og antipati for ud-gruppen. På baggrund heraf tilføjes *dem-kategorisering* en nuance i form af et muligt positivt element (jf. bilag 11). Vi ser således ikke et behov for at tilføje et ny begreb til slutkodelisten, idet det centrale, på trods af et positivt element, stadig synes at være “dem”-kategoriens adskillelse samt generaliseringer af karakteristika, hvilket medvirker til opretholdelse af *dem-kategorisering*.

På baggrund af mødet med empirien kan udledes, at folketingspolitikeres kategoriseringer i 2001 særligt centrerer sig om “dem”, gennem udtrykte generaliserende distanceringer til ud-grupper, navnlig muslimer. Denne generalisering indeholder dels negativt dels positivt ladede forestillinger om disse ud-grupper, dog opretholdes en generel distancering i alle tilfælde. I forlængelse af disse kategoriseringer synes aktiv bekæmpelse af det fremmede særligt i form af fundamentalisme og islamisme at være centralt for denne del-analyse. Samtidig er direkte os-identifikationer ikke kendetegnende for folketingspolitikeres kategoriseringer i 2001, dog udledes disse som værende implicite i kategoriseringer af “dem” og dermed betydningsfulde.

¹⁵ Også kodet *os og dem-fællesskaber*

4.1.2 Forestillede fællesskaber

Under overbegrebet *forestillede fællesskaber* er *nationalt fællesskab*, *os og dem-fællesskaber* og *fælles orienteringspunkt* identificeret i mødet med empirien. Dette viser, at empirien indeholder et grundlæggende menneskeligt behov for at opleve og udtrykke et tilhørsforhold til en gruppe, og dermed et horisontalt sammenhold. Disse fællesskabers enkelte medlemmer har ikke nødvendigvis direkte kendskab til hinanden, men dannes via et imaginært billede af gruppetilhørsforhold. Forestillinger om lighed inden for fællesskabet sættes i kontrast til forskellighed uden for fællesskabet, og dermed placeres de, der adskiller sig i udenforstående fællesskaber.

Nationalt fællesskab er markant til stede i empirien både, hvad angår hyppighed og styrke (jf. bilag 9). Af segmenterne kan udledes et særligt fokus på Danmark som nation samt grænserne herfor. Med udgangspunkt i empirien benævnes “Danmark”, “danskere” og “landet” særdeles ofte. *Nationalt fællesskab* er dog i mødet mellem den teoretiske og den empiriske forståelseshorisont udelukkende identificeret, når disse markører gøres relevante for fællesskabet, da det netop er folketingspolitikeres forestillinger om fællesskaber vi søger at belyse.

Vi er nødt til at sige, vi kan ikke integrere så mange udlændinge i Danmark som strømmen ind i Danmark tilsiger.¹⁶

(Bendt Bendtsen, K)

Dette citat indeholder dels en national markør i form af benævnelsen *Danmark* dels en markør for fællesskabet ved en gruppeidentifikation, der udtrykkes gennem et *vi*. Generelt i segmenterne ses en tendens til at understrege grænserne for fællesskabet, hvilket her kommer til udtryk i *strømmen ind i Danmark*, der henviser til et behov for at markere grænserne mellem det, der er indenfor og det, der er udenfor. Samtidig udledes, at national oprindelse er betydningsfuldt idet *udlændinge* forstås som udenforstående, hvilket modstilles gruppetilhørsforhold til det danske nationale fællesskab. Således synes empirien at understrege *nationalt fællesskab* som politisk legitim markør.

Vi skal gøre alt, hvad vi kan for, at det danske samfund ikke bliver flået op i kunstige modsætninger.

(Peter Duetoft, CD)

¹⁶ Også kodet: *dem-kategorisering*

Også ovenstående citat indeholder både markører for noget nationalt; *det danske samfund* og for et gruppetilhørsforhold; *vi*. Udtryk for et horisontalt sammenhold udledes til at gøres betydningsfuldt for, hvad der i empirien fremstilles som et *dansk* nationalt fællesskab. Dette udledes på baggrund af et fokus på lighed, hvilket i ovenstående segmenter kommer til udtryk gennem dels en forståelse af nødvendigheden i at adskille *udlændinge* fra det danske fællesskab dels opretholdelse af en vis grad af lighed. Dette udtrykt gennem *vi ikke kan integrere så mange udlændinge* samt *det danske samfund ikke bliver flået op i kunstige modsætninger*.

I mødet mellem den teoretiske og den empiriske forståelseshorisont er der i forlængelse af *nationalt fællesskab* tydeliggjort et fokus på *Danmark* og *danskere*, hvorfor vi udleder dette som værende betydningsfuldt og justerer begrebets betydning i slutkodelisten (jf. bilag 11). Denne justeres dog ikke yderligere, da der i *nationalt fællesskabs* møde med empirien synes at være høj grad af overensstemmelse.

Os og *dem-fællesskab* synes at være betydningsfuld i mødet med empirien, da den optræder hyppigt og med en høj styrke. Kendetegnende for disse segmenter er tilstedeværelse af fokus på lighed og forskellig som afgørende for fællesskaber. Dette tolkes som udtryk for at disse fællesskaber indgår i et dualistisk forhold og nødvendigvis eksisterer i kraft af hinanden, hvorfor dette tydeliggøres i slutkodelisten.

Og den klare opfordring jeg vil rette til de pågældende fanatiske muslimer det er: forlad dog Danmark hurtigst muligt, rejs med det samme til et andet land, som bedre lever op til jeres forestillinger om, hvordan et samfund skal være indrettet. Når I hader os så meget, og det vi står for, så er der ikke nogen der holder på jer. I kan rejse når I vil og jo før, jo bedre.¹⁷ (Anders Fogh, V)

Det centrale er grænserne for et “os”, der inkluderer nogle og et “dem”, der ekskluderes fra netop dette “os”. Dermed udtrykker forestillingerne om disse fællesskaber uforenelighed samt et tilhørsforhold til enten “dem” eller “os”. Dette ses i ovenstående segment, idet citatet både indeholder et indirekte og et direkte “os” i form af *Danmark, os* og *vi*. Således bliver os-fællesskabet sat i relation til Danmark og de forestillinger, der knyttes hertil. Samtidig

¹⁷ Også kodet: *dem-kategorisering* og *mekanisk solidaritet*

udtrykkes “dem” i segmentet direkte i form af *de pågældende fanatiske muslimer*, som videre benævnes som én gruppe i form af betegnelserne *I, jer* og *jeres*. At disse to fællesskaber sættes op mod hinanden pointerer forståelserne for de afgrænsede fællesskaber, og særligt, hvor *de* adskiller sig fra *os* ved at have andre forestillinger om, hvordan et samfund bør være indrettet. I fremstillingen synes der generelt at være en særlig interesse for at udtrykke forskelligheder, og dermed hvorledes “de” adskiller sig fra “os”, fremfor for ligheder blandt “os”. Derfor må begrebet justeres i slutkodelisten (jf. bilag 11).

Fælles orienteringspunkt er identificeret relativt hyppigt (jf. bilag 9), hvorfor vi anser denne for væsentlig for politikeres udtryk i empirien. Det centrale i disse segmenter er selvfølgelig og forankrede forestillinger om fælles mål og interesser, som betydningsfulde for tilhørsforholdet til fællesskabet.

Men jeg vil sige ift. udlændinge og ytringsfrihed, at det er klart, at danskere såvel som udlændinge, og det kræver, altså begge dele vil jeg godt understrege, ytrer sig eller begår kriminalitet (...) så må der selvfølgelig slås hårdt ned. Det kan der ikke være nogen tvivl om.¹⁸ (Jan Sjørnsen, KF)

Af citatet udleder vi en overbevisning om, at kriminelle handlinger skal straffes i fællesskabets interesse. Denne overbevisning fremstår selvfølgelig via; *så må der selvfølgelig slås hårdt ned* dels med understregningen af, at *det kan der ikke være nogen tvivl om*. Således viser segmentet, at det ikke er opdelingen i danskere og udlændinge, der er central, men den fælles interesse for bekæmpelse af kriminelle handlinger og hårde straffe heraf. Segmenterne afspejler en overensstemmelse mellem teoriens og empiriens forståelseshorisont, hvorfor begrebets betydning forbliver uændret og operationaliseringen suppleres i slutkodelisten.

I forlængelse af *fælles orienteringspunkt* udtrykkes ligeledes et fælles samfundsmæssigt mål omkring indvandreres og efterkommeres aktive arbejdsmarkedsdeltagelse.

Vi er fuldstændig enige om, at det vi skal gøre det er, at alle vores nydanskere, de skal have job, de skal integreres i det danske erhvervsliv. (Bendt Bendtsen, K)

Den tydelige selvfølgelighed indikeres ved *vi er fuldstændig enige*, hvormed der udtrykkes en forventning om modtagerens gensidige forståelse og enighed, og det forventes således, at

¹⁸ Også kodet: *dem-kategorisering*

der ikke stilles spørgsmålstegn ved dette. Fokusering på arbejdsmarkedsdeltagelse supplerer således operationaliseringen i slutkodelisten.

Kendetegnende for folketingspolitikeres forestillinger om fællesskaber i denne del-analyse er et dualistisk forhold mellem os og dem, med særligt fokus på ud-gruppers fælles forskellighed i form af forstået ikke-dansk oprindelse. Overordnet henviser forestillinger om “os” til et nationalt dansk fællesskab, hvor grænser herfor er skarpt optrukkede og udenforstående modstilles dette forståede trygge fællesskab. Samtidig indeholder folketingspolitikeres forestillinger et arbejdsmarkedsfællesskab, hvor et medlemsskab synes muligt såfremt der opnås aktiv arbejdsmarkedsdeltagelse.

4.1.3 Forståelser af sociale problemer

Vi har nu belyst folketingspolitikeres “os” og “dem”-kategoriseringer samt forestillinger om fællesskaber i det empiriske materiale fra valget 2001. Problemformuleringens primære interessepunkt er imidlertid at undersøge, hvorledes disses sammenhænge med forståelser af sociale problemer kan forstås. Dette er på baggrund af den teoretiske referenceramme afgrænset til at fokusere på forståelser af solidaritet. Solidaritet vil i det følgende anskues analytisk gennem udtryk, der dels indeholder rettigheder dels en afgrænsning af, hvem der er berettiget til disse. Identificering af solidaritet i folketingspolitikeres forståelser, sker derfor når der udtrykkes dels berettigelse til hjælp, ydelser, et værdigt liv, anstændig behandling, ophold i Danmark mm. dels pligter og krav, der medfølger et solidaritetsfællesskab.

I de teoretiske begrebers møde med den empiriske forståelseshorisont, har *mekanisk solidaritet*, *organisk solidaritet* og *konventionel solidaritet* vist sig at være betydningsfulde. Af de tre begreber optræder *mekanisk solidaritet* hyppigst i empirien med en middel styrke (jf. bilag 9). Heraf kan udledes, at denne er af væsentlig betydning, men samtidig vidner styrken om uoverensstemmelse mellem den teoretiske og den empiriske forståelseshorisont. Overordnet udtrykker segmenterne forståelser af, hvilke omstændigheder der fører til berettigelse af solidaritet, og med et særligt fokus på, med hvem man ikke har solidaritet, for herigennem indirekte at udtrykke et solidarisk fællesskab.

Og så er vi også nødt til at sige, at de første syv år, hvor udlændinge er i Danmark, der har de ikke fuld adgang til bl.a. bistandshjælp.
(Anders Fogh, V)

Solidaritet ses i ovenstående kommende til udtryk gennem; *fuld adgang til bistandshjælp*, hvilket refererer til det danske velfærdssamfunds gensidige forpligtelser og ansvar samt dets sikkerhed i form af økonomiske ydelser. Berettigelse til dette solidariske fællesskab afgrænses først og fremmest ift. nationalitet og opholdslængde i Danmark. Af dette udleder vi en forståelse af automatisk at være berettiget til samfundets solidaritet såfremt man tilhører fællesskabet “danskere”, hvorved man er ligestillet i form nationalitet og er medlem af et solidaritetsfællesskab på baggrund af dansk statsborgerskab. Citatets pointering af *syv års* ophold i Danmark refererer til den juridiske opnåelse af statsborgerskab, hvilket vi tolker som en understregning af, at den fulde solidaritet kun omfatter danske statsborgere. Dog kan solidaritet opnås gennem et tidsligt perspektiv og fremstår i citatet ikke som værende statisk. Dette udtryk viser en forståelse af, at udlændinge udelukkes solidarisk berettigelse i form af bl.a. *bistandshjælp*, netop fordi de er udlændinge og ikke danske statsborgere. *Mekanisk solidaritets* optræden i empirien viser en nuancering ift. den teoretiske forforståelse heraf, da flere segmenter indeholder et særligt hierarkisk fokus på, hvem der er *mere* berettiget til solidaritet end andre.

Nu har vi lige siddet og diskuteret udlændinge, og jeg er ikke spor bleg for at sige, at når man spørger, hvor pengene skal komme fra, så synes jeg det er grotesk, at de ofrer milliarder på udlændingeområdet, der er ingen smalle steder, men hver evig eneste gang det drejer sig om de ældre, så kniber det.

(Pia Kjærsgaard, DF)

Dette segment viser, at den udtrykte solidaritet i større grad omfatter *de ældre* frem for *udlændinge*. På baggrund af dette udledes, at solidaritet repræsenteres ved udtryk om økonomisk prioritering af den danske stats midler, altså en forståelse af, hvem man inden for den danske velfærdsstat prioriterer at hjælpe økonomisk og dermed er mest berettiget. Grundet segmentets inddragelse af *udlændinge* som tilhørende en anden gruppe end *de ældre* tolker vi, at de ældre forstås som værende ikke-udlændinge, og dermed opfattes som havende fælles omstændigheder med den pågældende politiker, hvorfor denne udtrykker øget gensidig forpligtelse og ansvar overfor disse. Dette udledes som solidaritetshierarkisering, hvor *de ældre* i kraft af fælles omstændigheder som ikke-udlændinge står øverst. Operationaliseringen af det teoretiske begreb indeholder et element af enten-eller solidaritet, hvor vi på baggrund af mødet med empirien supplerer denne til i

slutkodelisten at indeholde et prioriteringsaspekt ift. solidaritet.

Ser man nærmere på, hvorledes sammenhænge mellem *mekanisk solidaritet* og hhv. forestillinger om fællesskaber og kategorisering kan forstås, antydes særligt en tendens mellem *mekanisk solidaritet* og *dem-kategorisering*. Denne tendens udledes på baggrund af begrebers gentagne samtidige optræden på samme segment, hvorfor disse tolkes til at have en empirisk forankret relation. Denne samtidige identifikation af *dem-kategorisering* og *mekanisk solidaritet* er hyppig (jf. bilag 10). Af dette kan udledes, at udtryk der henviser til fælles forpligtelser og ansvar over for ligestillede, samtidig indeholder udtryk om en ekskluderet ud-gruppe med fokus på dennes fælles adskillelse fra solidaritetsfællesskabet. Kendetegne for disse dobbelt-kodede segmenterne er, at der ikke lægges vægt på, hvad der konkret har betydning for fællesskabets enshed og berettigelse til solidaritet, men nærmere på, hvad der kendetegner de, der står udenfor, og som solidariteten ikke synes at kunne rumme. Ovenfor kommer dette til udtryk ved, at fokus rettes mod de, som ikke har statsborgerskab, og dermed indikeres der indirekte et solidaritetsfællesskab med de som har. De segmenter, der henviser til solidaritetsfællesskabets enshed er samtidig identificeret som *nationalt fællesskab*, hvorfor vi tolker at solidaritetsberettigelse bliver et spørgsmål om at være forstået som værende dansker eller ikke-dansker. Af de dobbelt-kodede segmenter udledes implicite forestillinger om fællesskabets homogenitet på den ene side, og en tydeliggørelse af "dem" som værende anderledes på den anden side, og dermed uforenlige med, hvad solidariteten kan og skal rumme. I forlængelse heraf rettes fokus ofte mod "deres" tilpasning til fællesskabet som krav og forventning ift. at opnå fællesskabets solidaritet, hvilket ligeledes kan forstås som et udtryk for *mekanisk solidaritets* supplerende aspekt af solidaritetshierarkisering.

I belysningen af denne sammenhæng mellem *mekanisk solidaritet* og *dem-kategorisering* antydes særligt sociale problemstillinger i form af økonomisk knaphed og ressourcefordeling. Forståelser af sociale problemer centrerer derfor om, hvilke grupper man har sociale økonomiske forpligtelser overfor, og som der bør tages hånd om. I forlængelse heraf tydeliggør inddragelse af *dem-kategorisering* et fokus på, hvem fællesskabet ikke forstår som havende ansvar og forpligtelser overfor. Dette udtrykker en differentiering af sociale problemer, som fx økonomisk knaphed, således at nogle grupper indgår i samfundets

solidariske forpligtelser og ansvar, mens andre grupper udelukkes på baggrund af deres fælles forskellighed.

I ovenstående argumenterede vi for supplerung af *mekanisk solidaritet* i slutkodelisten. Dette har vi mulighed for i kraft af vores metateoretiske positionering, hvor det er afgørende for kvaliteten af horisontsammensmeltning, at empirien løbende kommer til orde i mødet med den teoretiske forståelseshorisont (jf. afsnit 2.1). På baggrund af empirisk identificerede sammenhænge finder vi ligeledes behov for at supplere begrebet med endnu en nuance, da forståelser af sociale problemer særligt har fokus på forskelle og distancering til udenforstående ikke-medlemmer, for derigennem indirekte at udtrykke, hvem der er berettiget til fællesskabets solidaritet.

Organisk solidaritet optræder med lav hyppighed, men med relativ høj styrke (jf. bilag 9), hvorfor den ses som forholdsvis betydningsfuld i empirien. Overordnet udtrykker segmenterne forståelser af solidaritet som værende særligt knyttet til anerkendelse af forskellighed samt fælles forpligtelser. Dette indikeres særligt i form af udtryk omhandlende individuelle ressourcer, der ikke blot kan bruges på arbejdsmarkedet, men som der samtidig er behov for, for fællesskabets bedste.

Prøv at hør her, danske arbejdsgivere, de går hele tiden og brokker sig over, at der er mangel på arbejdskraft. Regeringens største problem det er mangel på arbejdskraft. Ville det så ikke være en idé, at vi i fællesskab sagde til hinanden: her er nogle ressourcer, her er nogle mennesker, som vi godt kan få ud på arbejdsmarkedet, hvis vi vil.
(Holger K. Nielsen, SF)

Og derfor håber jeg meget, at de hundredvis af ingeniører, der er arbejdsløse i dag, som kommer fra Irak eller Iran eller fra Pakistan, de kan få arbejde i Danmark, for vi har hårdt brug for dem.¹⁹
(Poul Nyrup, S)

Fokus i ovenstående er på individers forskellige bidrag til det danske arbejdsmarked i kraft af forskellig uddannelse og nationalitet. Arbejdsmarkedet forstås som en funktionel præmis for den sociale sammenhængskraft, som individer i kraft af deres forskellighed kan bidrage til, og som dermed bliver nødvendig for organismens virke: *for vi har hårdt brug for dem*. Disse segmenter udtrykker ikke direkte, hvad solidaritet omfatter, men derimod fællesskabets interesse i anerkendelse af forskellige ressourcer. Ved at anerkende disse

¹⁹ Også kodet: *nationalt fællesskab*

tolkes et udtryk for en implicit forståelse af, at deltagelse på arbejdsmarkedet medfører inklusion i fællesskabet, og dermed berettigelse til solidaritet. *Organisk solidaritet* suppleres derfor i slutkodelisten med dette indirekte element.

Ser vi nærmere på, hvilke forestillinger om fællesskaber samt kategoriseringer *organisk solidaritet* optræder i sammenhænge med, ses en sammenhæng med *fælles orienteringspunkt*. Dette kan ses i lyset af begrebets relation til udtryk omhandlende arbejdsmarkedet, hvorfor *fælles orienteringspunkt* udtrykker en implicit selvfølgelig forståelse af, at deltagelse på arbejdsmarkedet er et solidt og forankret fælles mål. At disse to koder optræder sammen beretter om en solidaritetsforståelse i empirien, der bunder i en anerkendelse af forskellighed, der via individuelle særegne ressourcer bidrager til et funktionelt arbejdsmarked i fællesskabet interesse. På baggrund af mødet mellem den teoretiske og den empiriske forståelseshorisont, kan vi udlede, at gruppetilhørsforhold og kategoriseringer ikke synes at være det mest betydningsfulde for *organisk solidaritet*. Derimod er solidaritet grundet i anerkendelse af individuelle ressourcers bidrag til fællesskabet. Af dette udledes en forståelse af sociale problemer, der udtrykkes gennem fokus på individers bidrag til den sociale sammenhængskraft, særligt gennem deltagelse på arbejdsmarkedet. Således indbefatter fællesskabets solidaritet kun de der bidrager.

Konventionel solidaritet optræder med en hyppighed og styrke under middel (jf. bilag 9), hvorfor vi ikke finder, at denne er af afgørende betydning i empiriens forståelseshorisont. De segmenter, hvor *konventionel solidaritet* er repræsenteret centrerer sig primært om værdier, normer og overbevisninger ift. integration af indvandrere, og i særdeleshed disses tilpasning til det danske samfund, og derigennem forstået som berettiget til at indgå som en del af fællesskabet. Da specialet særligt interesserer sig for forståelser af sociale problemer finder vi, på trods af en relativ lav hyppighed og styrke, det relevant at foretage en analyse af disse segmenter, da disse stadig bidrager til belysning af specialets problemstilling.

Og de opstramninger her, de er også nødvendige af hensyn til de mange udlændinge, som gerne vil gøre en indsats for at tilpasse sig i det danske samfund. De kan jo ikke være tjent med, at en slap udlændingepolitik i dag er med til at skabe utryghed blandt befolkningen og en kløft mellem danskere og udlændinge.

(Anders Fogh, V)

I ovenstående citat kommer solidaritet implicit til udtryk gennem fælles ansvar og forpligtelse, som udtrykkes ved pointering af, at den aktive politiske indsats gøres af hensyn til en gruppe, idet *de kan jo ikke være tjent med* det modsatte. Heri udledes et solidarisk sammenhold gennem den udtrykte forpligtelse. Denne solidaritet ses særligt som *konventionel solidaritet* idet ansvar og forpligtelser kun udtrykkes overfor en bestemt gruppe, der afgrænses til udlændinge; *som gerne vil gøre en indsats for at tilpasse sig i det danske samfund*. Således tolkes at gerne ville gøre en indsats for at tilpasse sig det danske samfund udtrykker fælles værdi, interesse og overbevisning, der således fører til loyalitet og intern ansvarlighed, og som det danske samfund dermed har fælles forpligtelser og ansvar overfor. Således udledes, at *konventionel solidaritet* antyder en forståelse af sociale problemer med fokus på et solidaritetsbånd skabt på baggrund af fælles værdier og interesser og ikke på konkrete forståelser af, hvad solidaritetsberettigelsen indebærer. På baggrund af *konventionel solidaritets* relative lave tilstedeværelse i empirien, kan vi ikke forsvare justering af begrebet i slutkodelisten, dog suppleres dette med det gennemgående fokus på indvandreres tilpasning, men med en vis usikkerhed ift. til begrebets betydning in mente.

Fokus på fælles værdier og interesser udtrykkes ligeledes af sammenhænge mellem *konventionel solidaritet* og *fælles orienteringspunkt* (jf. bilag 10). Disse sammenhænge udledes som stærke primært pga. de to begrebs konceptuelle overlap ift. forestillinger om fælles mål og interesser. Dog er det i forlængelse af forståelser af sociale problemer interessant at se, hvorledes der i disse fælles mål og interesser kan identificeres gennemgående fokus. Med det for øje kan vi i mødet mellem empiri og teori udlede af dette fokus særligt udtrykker fælles interesse i integration af indvandrere, hvoraf vi tolker et underforstået mål for disses vilje til tilpasning i det danske samfund.

Refleksiv solidaritet og *Affektiv solidaritet* synes på baggrund af de teoretiske forforståelsers møde med empirien ikke betydningsfulde grundet både lav hyppighed og styrke. Segmenterne identificeret *Refleksiv solidaritet* indeholder et menneskeligt aspekt og udtrykker anstændighed og humanitet overfor mennesker generelt. *Affektiv solidaritet* henviser i empirien til følelser og empati ift. at kunne sætte sig i andres sted. Da disse segmenter er enkeltstående, kan der ikke udledes en generel betydning af de to solidaritetsforståelser, hvorfor empirien falsificerer den teoretiske forforståelse af disse

solidaritetsforståelsers forekomst. Disse vil således udgå af slutkodelisten for 2001.

4.1.4 Semi-åben kodning

Som nævnt i afsnit 3.5 søger vi med semi-åben kodning at lade empirien komme til orde med udgangspunkt i egne præmisser og dermed identificere fænomener, som specialets teoretiske forforståelser ikke har formået at indfange i ovenstående møde. Dette udføres på baggrund af optrædende ligheder i empirien. Gennem analyse af ligheder udarbejdes operationalisering, hvorefter dette begrebsliggøres og defineres. Denne semi-åbne kodning er tiltænkt som supplerende til den teoretiske forforståelses begreber, hvorfor disse vil indarbejdes i slutkodelisten (jf. bilag 11), og dermed ligeledes bidrage til den nye horisont. Som beskrevet i afsnit 3.5 kan vi på baggrund af vores metateoretiske positionering ikke fuldstændig fralægge os vores forforståelser, hvorfor vi i den semi-åbne kodning stadig tager udgangspunkt i problemformuleringens interesse for grænser for fællesskaber samt forståelser af sociale problemer omhandlende indvandrere og integrationsområdet.

Første lighed, der spores i empirien er folketingspolitikeres direkte benævnelser af *stramninger* i segmenter omhandlende politiske mål og interesser for udlændingeområdet. Dog fremgår det ikke, hvad disse stramninger konkret henviser til, men de sættes direkte eller indirekte i relation til antallet af indvandrere til og i Danmark samt lovgivning og regler herom.

Vi går til valg på en stram, men også en anstændig udlændingepolitik (...) der mindsker tilstrømningen af udlændinge til Danmark og derfor er der behov for, at vi får gjort op med nogle af de regler vi har.
(Bendt Bendtsen, K)

På nogle områder er der klart brug for stramninger på det udlændingepolitiske område (...) på andre områder, der er det faktisk gået for vidt, fx når det gælder spørgsmål om at kunne indgå ægteskab, hvor man jo i nogle tilfælde i dag, næsten skal bevise, at der er tale om kærlighed før man kan få lov at indgå ægteskab og få familiesammenføring.
(Jan Sjørnsen, KF)

Disse segmenter tydeliggør en manglende afklaring af, hvad stramninger betyder, men sættes i første citat særligt ifm. behov for at *mindske tilstrømningen af udlændinge til Danmark*, og udtrykker således forståelse af begrænsninger af, hvem og hvor mange det danske samfund kan rumme. Disse identificerede ligheder må vi sammenholde analytisk for at kunne fremkomme et nyt begreb og derefter en definition af dette i slutkodelisten.

At benævnelsen stramninger forekommer relativt hyppigt i empirien, udleder vi som et udtryk for et politisk incitament ift. en forventet vælgeropbakning. Vi tolker det som et behov for at positionere sig med netop denne forståelse, hvilket den manglende tilstedeværelse af fænomenets modsætning - lempelser - understreger, idet ingen ytrer et direkte behov herfor. Der hvor de enkelte politikere synes at have behov for at nuancere sig, er ift. graden af anstændighed i disse stramninger.

I forlængelse af dette speciales problemformulerings fokus på forståelser af sociale problemer udledes tilstrømning af indvandrere til Danmark her som et socialt problem, hvorpå der politisk bør handles. Samtidig henviser *en stram udlændingepolitik* til en implicit forståelse af, at stramninger i udgangspunktet relateres til noget uden et *anstændigt* element, idet der er behov for at understrege, at den stramme politik *også* skal være anstændig. Dette tydeliggøres i det sidste citat, hvor der udtrykkes et behov for stramninger på dele af det udlændingepolitiske område, men samtidig udtrykkes en forståelse af manglende anstændighed over for personer, der ønsker et liv sammen med deres familie eller partner i Danmark.

Operationaliseringen af dette empiriske fænomen tager udgangspunkt i segmenternes enskhed i direkte benævnelse af stramninger og disses relation til idéen om et maksimum af antal udlændinge og indvandrere i Danmark. Videre indeholder operationaliseringen udtryk, der forstår politisk regulerede stramninger som manglende et element af anstændighed, idet segmenterne indeholdende stramninger ligeledes ofte indeholder behov for at udtrykke en anstændig politik. Den sidste relevante nuance i operationaliseringen er en generel indforståethed omkring stramninger som det “bedste” for samfundet, og dermed det ønskværdige for vælgere og politikere. Disse ligheder fører til det nye begreb *udlændingepolitiske stramninger*. Definitionen af dette er udarbejdet på baggrund af operationaliseringens indhold, omfang og betydning. Indholdet centreres om skærpede krav for adgang til ophold i Danmark ud fra en forståelse af disse som nødvendige og rigtige, hvorfor disse interesser henviser til stramninger som politisk mål. Eftersom operationaliseringen udtrykker stramninger som manglende anstændighed, må en definition nødvendigvis indeholde et element af uanstændighed. Således defineres *udlændingepolitiske*

stramninger til politiske mål, der gennem regulering af lovgivning skærper krav for adgang til og ophold i Danmark, og som bygger på forståelser af disse skærpede krav som dels nødvendige dels rigtige for det danske samfund, men som samtidig indeholder et element af uanstændighed.

Anden lighed vi ser i empirien er anvendelse af benævnelsen *integration*, som henvisning til forholdet mellem den danske befolkning og indvandrere/efterkommere. Segmenter indeholdende denne benævnelse klarlægger ikke en konkret betydning heraf, men fremstilles som et mål for mødet mellem forskellighed, der nødvendigvis må handles på, hvorfor *integration* i forlængelse af problemformuleringen relateres til sociale problemer.

Det er nogle kulturforskelle der er, og de problemer kan vi jo altså løse (...) det drejer sig om at få en bedre integration. (Holger K. Nielsen, SF)

Segmentet viser en uklarhed om, hvad *integration* betyder. At dette fremstår uklart kan skyldes afsenderens forventede indforståethed, som vi blot ikke formår at modtage, eller at benævnelsen grundlæggende anvendes uden fastlagt betydning.

Men hver gang vi lægger grupper for had i det danske samfund, som har en anden baggrund end den, som vi der sidder her har, så sætter vi hele integrationen år tilbage. (Marianne Jelved, RV)

På baggrund af den uklare anvendelse udledes, at segmenterne ikke henviser til noget processuelt, men til en løsning på problematikker om forskellighed i kulturel og etnisk baggrund. Dette ses i følgende citat, der udtrykker, at såfremt forskellighed gøres større og mere generel end tilfældet er, skader det målet, som implicit indeholder en forestilling om mindre forskellighed.

Så lad være med at tage en lille fanatisk gruppe og gøre det til alle. Det skader integrationen ganske voldsomt, hvis man gør det. (Peter Duetoft, CD)

Operationaliseringen af de identificerede ligheder sker med fokus på en direkte benævnelse af ordet *integration*. Ligeledes er det enighed i anvendelsen af *integration* som et mål frem for noget processuelt, der fokuseres på i udformning af denne. Dette fører til begrebet *integration som mål*, der defineres som et samfundsmæssigt mål for forestillede problematikker opstået på baggrund af mødet mellem den danske befolkning og

indvandrere/efterkommere.

De sidste ligheder vi har formået at trække ud af det empiriske materiale er fokus på retorik omhandlende måder, hvorpå man taler om indvandrere og udlændinge. Disse ligheder indeholder en afstandstagen og problematisering af den anvendte tone i det politiske rum.

Du siger faktisk i virkeligheden de samme ting som de yderligtgående fanatiske fundamentalister, fordi du sagde i Folketinget, at Islam skulle bekæmpes. Og så er der fanatiske folk fra Islam, der siger, at Kristendommen skal bekæmpes, og det er jo to sider af samme sag. I taler det samme sprog, I bruger den samme måde at lave fjendebilleder på, I forsøger på at skabe had. (Keld Albrechtsen, EL)

I dette citat problematiseres en anden politikers udtalelser i Folketinget ved at sammenligne vedkommende med *yderligtgående fanatiske fundamentalister*, som denne selv problematiserer, og samtidig beskyldes vedkommende for ligeledes selv at *lave fjendebilleder og skabe had*. Gennemgående for segmenterne er en afstandstagen over for andre politikeres tone.

Jeg ved i hvert fald, at det der foregår på den yderste højrefløj, det er uanstændigt.

(Bendt Bendtsen, K)

En problematisering af gruppegeneralisering er overordnet kendetegnende for segmenterne. Samtidig indeholder disse en henvisning til, at man generelt bør tale mere anstændigt og mindre generaliserende om bestemte grupper i samfundet.

Det værste, der næsten kan ske er, hvis det bliver sort, hvidt og firkantet. Vi kan jo ikke slå alle udlændinge over én kam.

(Poul Nyrup, S)

En del af segmenterne har desuden fokus på generaliseringers mulige negative konsekvenser for den enkelte og for det danske samfund. Af nedenstående udledes samtidig en anerkendelse af personer, der uberettiget er udsat for negative generaliseringer, og som på baggrund af disse oplever en distancering fx fra arbejdsmarkedet.

Så havde vi måske også en åbenhed, der gjorde, at de fornuftige og moderate muslimer, der er i vores samfund, rent faktisk kan få lov til at fungere her. Vi har jo godt nok alle sammen eksempler på veluddannede muslimer, der er i dette land, der fordi de har et forkert navn, ikke kan få lov til at få et arbejde. Sådan noget er jo fuldstændig vanvid, så lad være med at tage en lille fanatisk gruppe og gør det til alle.

(Peter Duetoft, CD)

Operationaliseringen af disse ligheder tager udgangspunkt i en retorisk tone og problematisering af denne. Samtidig indeholder den nuancer i form af afstandstagen samt problematisering af uberettigede generaliseringer og uanstændige udtalelser. Dette fører til begrebet *retorisk anstændighed* og defineres som en normativ forståelse af, hvordan man bør tale om indvandrere og udlændinge, der kommer til udtryk gennem afstandstagen fra forståede problemskabende udtalelser og generaliseringer.

Set i relation til analysens første del omhandlende kategoriseringer, er det bemærkelsesværdigt, at folketingspolitikere problematiserer hinandens og den generelle negative generalisering af udlændinge og indvandrere i Danmark. Vi finder det her nødvendigt at træde et skridt tilbage og anskue, hvorvidt begrebet anfægter det billede, der ovenfor er tegnet af folketingspolitikeres dem-kategoriseringer. Umiddelbart kan læseren være af den formodning, at forekomsten af disse to modsatrettede begreber kan skyldes en opdeling i repræsentation af to forskellige politiske ståsteder. På trods af specialets afgrænsning fra fokus på afsendere, er det her relevant at pointere, at der ifm. begge begrebers optræden er en bred politisk repræsentation, hvorfor begreberne ikke er særligt relateret til bestemte partier eller endda politiske fløje. Dette begrebs fremkomst er derfor ikke en anfægtelse af den teoretiske forståelseshorisont, men et supplement idet forskellige og modsatrettede forståelser synes at udtrykkes.

Ovenstående fremkomne begreber er opstået på baggrund af en analyse af for os relevante ligheder samt relation til problemformuleringen. Vi er opmærksomme på, at der kan være andre ligheder i empirien, som vi på baggrund af vores begrænsninger ikke har fundet relevante. En uddybning af dette konsekvenser for horisontsammensmeltningen vil blive gjort i afsnit 5.3.

Som nævnt i afsnit 4 er de følgende tre del-analyser udført på samme vis som del-analyse 2001, dog vil disse fremlægges med udgangspunkt i, hvor de særligt adskiller sig fra forrige, hvorfor gentagelser og ligheder blot vil pointeres. Læseren gøres opmærksom på, at disse ikke udtrykker samme niveau af analytisk transparens, hvorfor alle analytiske argumentationer ikke vil fremstå eksplicit såfremt disse tidligere er fremlagt. Vi anbefaler derfor læseren at benytte dels analyse-del 2001 dels de fremkomne slutkodelister i tilfælde

af konceptuelle uklarheder. Samtidig skal citaterne i følgende del-analyser læses som eksempler på begrebernes optræden. Analysen er foretaget på baggrund af samtlige identificerede segmenter og knyttes således ikke blot til de eksemplificerede citater.

4.2 Del-analyse 2005

4.2.1 Kategorisering

Vi kan i forlængelse af overbegrebet *kategorisering* udlede, at mødet mellem den teoretiske og empiriske forståelseshorisont fra 2005 viser, at folketingspolitikere anvender begrebsliggjorte “selvfølgelige” og meningsskabende betegnelser i forståelser og udtryk omhandlende indvandrere- og integrationsområdet.

Dem-kategorisering er det hyppigst identificerede begreb (jf. bilag 12), hvorfor *dem-kategorisering* synes særlig central i folketingspolitikeres forståelser og udtryk.

Gennemgående for de identificerede segmenter er tilstedeværelse af generalisering af gruppers karakteristika. Disse indeholder særligt forståelser og udtryk omhandlende kriminelle andengenerationsindvandrere, undertrykkelse af indvandrerkvinder, samt disse kvinders isolation fra arbejdsmarkedet.

Det drejer sig om det, at muslimske mænd i vidt omfang undertrykker indvandrerkvinder, at der er nogle, der lever i en middelalderkultur. Og jeg synes det er uacceptabelt, præcis som du siger med hensyn til om vi skal have ligeløn ift. mænd og kvinder i det danske samfund, synes jeg det er fuldstændig uacceptabelt, at vi i alt for lang tid bare har lukket øjnene for, at der er nogle mænd, der i den grad tyranniserer deres koner.²⁰

(Mogens Lykketoft, S)

Dem-kategoriseringen optræder således med fokus på særlige grupper som *muslimske mænd, indvandrerkvinder og andengenerationsindvandrere*, hvilket vi tolker som et udtryk for antipati og generaliserende distancering, der tydeliggøres ved negative markører, som disse tillægges i form af *undertrykkelse, isolation, tyrannisering, kriminalitet* mm. I forlængelse af dette tolker vi samtidig et udtryk for negative forventninger til netop disse grupper.

I mødet mellem den teoretiske og empiriske horisont har der i forlængelse af *dem-kategorisering* vist sig en tendens til, at *fælles orienteringspunkt* ligeledes er identificeret på disse segmenter (jf. bilag 13), hvilket tolkes som en relation mellem begreberne. I dem-

²⁰ Også kodet: *os-identifikation*

kategoriseringen udtrykkes således meningsskabende selvfølgheder, der forstærker forståelser om “dem” og “deres” karakteristika, som modstilles en indbygget logik indeholdende forventninger fra afsenderen om gensidig social forståelse af en fælles erfaringshorisont. Af dette udledes, at der i forlængelse af dem-kategorisering og generalisering af etniske minoriteter, udtrykkes problematikker, der nødvendigvis kræver social opmærksomhed samt handling med udgangspunkt i os-fællesskabets værdier.

Os-identifikation optræder med en relativ lav hyppighed i empirien (jf. bilag 12), hvorefter vi udleder, at direkte anvendelse af symbolske billeder på “os” ikke er fremtrædende i folketingspolitikeres forestillinger om fællesskaber. Som i del-analyse 2001 tolkes begrebet ikke som ubetydeligt, men derimod som implicit tilstede, da fokus særligt er på forskelle. *Os-identifikation* optræder med høj styrke, hvorefter vi udleder, et tydeligt udtryk for de ligheder, der danner fællesskabet. Disse ligheder bliver i segmenterne kædet sammen med *kristne værdier, ligeløn mellem mænd og kvinder* samt “vi”-fællesskabets begrænsninger ift. at kunne integrere *større* antal indvandrere.

4.2.2 Forestillede fællesskaber

Under dette overbegreb findes *os og dem-fællesskaber, nationalt fællesskab og fælles orienteringspunkt*, betydningsfulde i mødet (jf. bilag 12). Med fokus på lighed og forskellighed som afgørende for forestillede fællesskaber udtrykkes, at grænserne for, hvor “de” adskiller sig fra “os” fremstår centrale, hvorefter disse udledes som betydningsfulde for politikeres forestillinger om fællesskaber. Som i 2001 tolkes, at disse fællesskaber indgår i et dualistisk forhold, da de optræder i kraft af hinanden og dermed udtrykker forståelserne nødvendigvis forestillingerne om både “os-fællesskaber” og “dem-fællesskaber”. Vi udleder således fx, at når der udtrykkes generelle forståelser af, at muslimske mænd undertrykker deres koner, er der heri en implicit forståelse af, at dette ikke finder sted i “os-fællesskabet”.

De identificerede segmenter er overordnet kendetegnet ved at udtrykke en forskellighed af “dem” på baggrund af forståelser om “deres” manglende tilknytning til og deltagelse på arbejdsmarkedet samt af de særlige barrierer, disse har herfor. I forlængelse af dette udledes implicitte opfattelser af, at “os-fællesskabet” ikke står over for samme udfordringer og problematikker på arbejdsmarkedet. *Os og dem-fællesskaber* udtrykker overordnet en

distance mellem indvandrergupper på den ene side og et udefineret os/vi-fællesskab på den anden.

Fælles orienteringspunkt synes også i 2005 gennem indvandreres aktive arbejdsmarkedsdeltagelse at fremstilles som et fælles solidt og forankret mål og en selvfølgelig samfundsinteresse. En ny tendens, der kan spores er forforståelser om, at integration henviser til et mål for etniske minoriteters tilpasning til det danske samfund gennem aktiv arbejdsmarkedsdeltagelse, hvilket udledes som en generel forståelse af, at deltagelse på arbejdsmarkedet bidrager til *bedre* integration. Dette viser, at forestillinger om arbejdsmarkedsfællesskaber er centrale i folketingspolitikeres forståelser.

Nationalt fællesskab kan på baggrund af mødet mellem den teoretiske og empiriske forståelseshorisont ikke udledes som værende af afgørende betydning for folketingspolitikeres forestillinger om fællesskaber (jf. bilag 12). Dog optræder *nationalt fællesskab* i segmenterne i form af udtryk om *Danmark* og *danskere*, der enten henviser til et tydeligt afgrænset fællesskab defineret af statsborgerskab og landegrænser, eller et diffust og udefineret fællesskab, der henviser til forestillinger om *det at være dansker* og *det at have danske værdier*. På baggrund af denne betydningsvidde synes der at være en risiko for, at modtagerens skelnen mellem det diffuse og konkrete nationale fællesskab problematiseres, hvoraf vi udleder, at politikeres anvendelser af *nationalt fællesskab* fremstår polysemte.

4.2.3 Forståelser af sociale problemer

Overordnet tegner mødet med det empiriske materiale fra 2005 et billede af særligt to udtrykte solidaritetsforståelser (jf. bilag 12). Forekomsten af disse afspejler en modsatrettethed i politikeres forståelser af sociale problemer, idet *mekanisk solidaritet* repræsenterer forståelser af solidaritetsberettigelse gennem fælles omstændigheder samt opfyldelse af konkrete fastsatte krav, og *refleksiv solidaritet* gennem en humanistisk universalisme, hvor berettigelse sker ud fra moralsk medmenneskelighed. I mødet har disse teoretiske begreber dog undergået justeringer og suppleringer, hvorfor nedenstående viser det særligt tydelige i disses nye beskaffenhed (jf. bilag 14).

Mødet har samtidig ført til en forkastelse af de teoretiske forforståelser om *affektiv solidaritet*, *organisk solidaritet* og *konventionel solidaritet*.

Mekanisk solidaritet optræder i empirien med fokus på berettigelse på baggrund af særligt to krav. Dette udledes af begrebets relation til dels *nationalt fællesskab*, når denne henviser til fælles omstændigheder som fx statsborgerskab, dels *fælles orienteringspunkt* ift. en forståelse af, at de indvandrere, der *vil det danske samfund*, “selvfølgelig” er berettiget til hjælp til at indgå på arbejdsmarkedet.

En hvilken som helst statsborger skal kunne bo i Danmark og have Danmark som sit helle i verden og bo der med sin familie. Det er vores målsætning.²¹ (Marianne Jelved, RV)

Solidaritet kommer her til udtryk gennem retten til *at bo i Danmark* og have dette *som sit helle* på baggrund af den fælles omstændighed, der afgrænses til dansk statsborgerskab.

Af tendenserne for *mekanisk solidaritet* tolker vi, at statsborgerskab samt det at *ville* det danske samfund, herunder særligt aktiv deltagelse på arbejdsmarkedet, udgør de fælles omstændigheder, der er central i afgrænsningen af solidaritetsberettigelse. Solidariteten medfører rettigheder i form af samfundets forpligtelse til at yde hjælp samt opstille muligheder. Disse rettigheder opstår på baggrund af efterlevelse af udtrykte fastsatte krav, hvilket forstås som fælles omstændigheder, der dermed danner grundlag for enskab blandt solidaritetsfællesskabets medlemmer.

Refleksiv solidaritet udgør den hyppigst identificerede solidaritetsforståelse i mødet med det empiriske materiale (jf. bilag 12). Denne solidaritet udtrykker generel gensidig ansvarlighed og anstændighed mellem mennesker samt en åbenhed for og anerkendelse af individuelle forskelle. På baggrund af de identificerede segmenter synes der ikke at være særlige relationer mellem, hvornår *refleksiv solidaritet* og forestillede fællesskaber og kategorisering udtrykkes (jf. bilag 13). Det er kendetegnende for 2005, at der trækkes på argumentationer grundet i *refleksiv solidaritet* ifm. kritik og problematisering af den forståelse, der ligger bag den førte politik på indvandrer- og integrationsområdet. Dette tolkes som et udtryk for, at nuværende politiske forståelser af sociale problemer opfattes som manglende elementer af medmenneskelighed og anstændighed, der således bør tillægges disse forståelser.

Det afgørende er jo, hvordan vi i det her fantastisk rige land behandler og opfører os overfor de mennesker

²¹ Også kodet: *nationalt fællesskab*

(red. asylansøgere), som er individer af kød og blod, og det tror jeg desværre, at man overser, når man har siddet på taburetterne lidt for længe. (Rune Engelbreth, MP)

På baggrund af segmenterne kan udledes en indirekte solidaritet ift. behandling og opførsel. Denne er grundet i forståelser omhandlende menneskers moralske ansvarlighed for hinanden, og en principiel universalistisk anstændighed i måden, hvorpå vi som mennesker behandler hinanden og tildeler hjælp og rettigheder.

I forlængelse af *refleksiv solidaritet* udledes et fokus på lige rettigheder til alle borgere. Dette tolkes som modsatrettet mekanisk solidaritet, idet efterlevelse af fastsatte krav ikke her optræder som afgørende for solidaritetsberettigelse. Således udtrykker dette ikke et afsæt i fælles omstændigheder, men derimod et afsæt i retten til forskellighed, samt en udtrykt forståelse af, at ingen bør frakendes medmenneskelig hjælp.

4.2.4 Semi-åben kodning

På baggrund af semi-åben kodning af det empiriske materiale fra 2005 udledes tre nye for problemformuleringen relevante fænomener. Det ene er dog allerede til dels fremkommet i analyse-del 2001, hvorfor *Udlændingepolitiske retninger* ikke vil gennemgås her på trods af, at denne medtages i slutkodelisten (jf. bilag 14).

Anden lighed der spores i empirien er individualisering af indvandrere og efterkommeres ansvar for at bidrage positivt til det danske samfund, for herigennem at opnå *bedre integration*. Kendetegnende for denne individualiserede ansvarliggørelse er disses optræden ifm. diskussioner omhandlende integration.

Jeg vil skære i børnechecken overfor de forældre (red. indvandrere), der ikke lader børnene møde op i skolen (...) Og så når man tog checken væk igen, jamen så mødte de ikke op. Så derfor, det samfund jeg ønsker det er, at man lærer at tage mere personligt ansvar. (Bendt Bendtsen, K)

Jeg synes, at ordentlige indvandrere i det her samfund, dem der er et positivt tilskud til det danske samfund, de skal bestemt være her, de er gode for det danske samfund.²² (Pia Kjærsgaard, DF)

På baggrund heraf kan ikke observeres en klar opfattelse af, hvad der forstås ved benævnelsen integration, men vi udleder af segmenterne en forståelse af denne som værende

²² Også kodet: *dem-kategorisering*

knyttet til indvandreres personlige ansvar for indfrielse af samfundets forventninger, såsom *børns skolegang* og det at være forstået som en *ordentlig indvandrer*. Heraf tolkes denne indfrielse som udgørende *et positivt bidrag og tilskud til det danske samfund*.

Således synes samfundets og politikeres ansvar og handlemuligheder ikke at være betydningsfulde for denne integrationsforståelse.

Jamen, hvad skal jeg gøre for at forbedre integrationen?

(Pia Kjærsgaard, DF)

Ovenstående udtrykker direkte denne politiske og samfundsmæssige ansvarsfralæggelse, hvoraf vi ligeledes udleder fokus på indvandreres personlige ansvar for integrationsprocesser. På baggrund af dette kan udledes en forståelse af sociale problemer, der tager udgangspunkt i et individorienteret perspektiv, hvor det personlige ansvar er udslagsgivende for det sociale problem. Den generative mekanisme for det udtrykte sociale problem: integrationsproblem/parallelsamfund udtrykkes således som værende individers manglende villighed til integration.

På baggrund heraf begrebsliggøres disse ligheder som *individuel ansvarliggørelse for integration* og defineres som forståelser omhandlende indvandreres personlige ansvar for indfrielse af samfundets selvfølgelige forventninger.

På baggrund af en tredje lighed synes empirien dog også at indeholde en anden og tydeligt defineret integrationsforståelse, hvor fokus på den enkeltes ansvar ikke gøres betydningsfuldt, men hvor ansvaret derimod tillægges samfundet og dermed bliver politiske tiltag centrale.

Hvad angår indvandrerproblemstillingen, der vil jeg sige, at det at få indvandrere i arbejde (...) det er i høj grad et spørgsmål om at føre en politik, der skaber større beskæftigelse generelt.²³

(Mogens Lykketoft, S)

²³ Også kodet: *dem-kategorisering*

Så er det altså vigtigt, at der ikke kommer flere hertil end vi er i stand til at skaffe dem arbejde og uddannelse.²⁴
(Anders Fogh, V)

Fælles for segmenterne er fokus på arbejde og uddannelse samt udtryk for samfundsmæssig ansvarlighed ift. indvandreres erhvervsfrekvens og deltagelse på arbejdsmarkedet. Den samfundsmæssige ansvarlighed udledes af udtryk om at føre en politik, der skaber adgang til arbejdsmarkedet.

Vi skal selvfølgelig gøre alt, hvad vi kan for at få både mænd og kvinder i indvandrergrupperne ud på det danske arbejdsmarked, som den aller aller bedste integration overhovedet.²⁵
(Mogens Lykketoft, S)

Samtidig indeholder segmenterne forståelser af indvandreres deltagelse på arbejdsmarkedet som afgørende for disses integration i det danske samfund. Disse ligheder synes at udtrykke en forståelse af sociale problemer som værende primært strukturelt betinget, idet politiske tiltag fører til mulig håndtering af integrationsproblematikker. Den generative mekanisme for de udtrykte sociale problemer: integrationsproblem og arbejdsløshed udtrykkes som værende politisk samt samfundsmæssig mangel på skabelse af flere arbejdspladser samt nedbrydelse af barrierer for deltagelse på arbejdsmarkedet.

Dette fører til begrebet *samfundsmæssig ansvarliggørelse af indvandreres beskæftigelse* og defineres som forståelser omhandlende samfundets ansvar og handlemuligheder ifm. indvandreres deltagelse på arbejdsmarkedet.

4.3 Delanalyse 2007

4.3.1 Kategorisering

På baggrund af den teoretiske forståelseshorisonts møde med empirien 2007 kan vi i forlængelse af overbegrebet *kategorisering* ligeledes udlede, at særligt *dem-kategorisering* er centrale i folketingspolitikeres udtryk omhandlende indvandrer- og integrationsområdet.

Særligt for 2007 er, at *dem-kategorisering* omhandler indvandrere, der bor i Danmark og asylansøger, herunder afviste asylansøgere samt asylbørn. I forlængelse af segmenterne

²⁴ Også kodet: *os og dem-fællesskaber og fælles orienteringspunkt*

²⁵ Også kodet: *fælles orienteringspunkt, os og dem-fællesskaber og mekanisk solidaritet*

omhandlende indvandrere i Danmark, optræder særligt to tendenser. Således udtrykkes dels en generalisering af denne gruppe som nødvendig at hjælpe ift. aktiv arbejdsmarkedsdeltagelse, dels at denne gruppe selv skal gøre noget ift. dette. Heraf udledes, at dem-kategorisering finder sted via pointering af gruppens fælleshed i indvandrerbaggrund, hvormed der tillægges en distance. Videre kan vi dog udlede, at fokus er på inklusion på arbejdsmarkedet, hvorfor denne gruppe ikke kan karakteriseres som værende fuldstændig ekskluderet og ej heller fremstilles som en trussel som særligt var fremtrædende i 2001. Kendetegnende for empirien 2007 er således et fokus på *dem-kategorisering* ud fra adskillelsen fra “os”-fællesskabet ift. en baggrund, der forstås som relateret til indvandring. Dette kendetegn optræder desuden i en nuance, hvor *nationalt-fællesskab* kædes sammen med *dem-kategorisering*, hvor kategoriseringen på trods af distancering tillægges et nationalt aspekt.

Øh danskere med indvandrebaggrund skal i job i samme omfang som øh andre øh danskere.²⁶
(Anders Fogh, V)

De nydanskere, de grupper, der er kommet til Danmark, vi skal gøre alt for at få dem i arbejde.²⁷
(Bendt Bendtsen, K)

Nye danskere er blevet udsat for en hel uanstændig hetz.²⁸
(Line Barfod, EL)

Ved at anvende benævnelsen *danskere* i relation til “dem”-kategorisering, opstår en særlig form for kategorisering, hvoraf vi udleder, at der udtrykkes en adskillelse fra et “os”-fællesskab, dels en relatering til det nationale fællesskab Danmark. Første segment understreger med sin tøven omkring gruppekategorisering en usikkerhed omkring benævnelser. Dette tolkes som udtryk for problematikker og udfordringer vedr. anvendelse af meningsskabende kategorier af grupper, samtidig med, at grænser for fællesskaber er både uklare og overlappende.

Os-identifikation optræder med dels relativ lav hyppighed dels relativ lav styrke i empirien (jf. bilag 15). Dette tolkes som i 2001 og 2005 ligeledes som et udtryk for, at identifikation

²⁶ Også kodet: *os og dem-fællesskab* og *nationalt fællesskab*

²⁷ Også kodet: *nationalt fællesskab* og *fælles orienteringspunkt*

²⁸ Også kodet: *nationalt fællesskab* og *refleksiv solidaritet*

med os-fællesskabet alene ikke synes at være centralt i folketingspolitikeres udtryk omhandlende indvandrere- og integrationsområdet. I forlængelse heraf er det vigtigt at have in mente, at *os-fællesskabet* dog ikke synes at være uden betydning, men at dette primært optræder i et dualistisk forhold til dem-fællesskabet, hvorfor *os-identifikation* udledes til at optræde implicit i “dem”.

4.3.2 Forestillede fællesskaber

I forlængelse af overbegrebet *forestillede fællesskaber*, og dettes fokus på behov for at identificere sig med en gruppe, kan det på baggrund af mødet udledes, at særligt *os* og *dem-fællesskaber* og *nationalt fællesskab* optræder i folketingspolitikeres udtryk.

Med særligt fokus på *os* og *dem-fællesskaber*, kan udledes, at forestillinger om lighed og forskellighed hyppigt anvendes i 2007 i udtryk omhandlende forestillede fællesskaber (jf. bilag 15). I forlængelse af de identificerede segmenter ses en tendens til på den ene side at henvise til et “os”-fællesskab ved blot at anvende benævnelsen *vi*, mens der på den anden side henvises til et “dem”-fællesskab, ved pointering af, hvorledes disse personer adskiller sig på baggrund af fælles omstændighed.

I forhold til de afviste asylansøgere, som ikke kan vende hjem, og som nu har boet i centrene mellem 5 - 10 år, så længe de ikke kan vende hjem, så mener vi, at det vil være relevant at give en midlertidig opholdstilladelse, de skal bo blandt os andre.
(Naser Khader, NA)

I citatet afgrænses “dem” til *afviste asylansøgere*, mens “os” ikke undergår samme klare afgrænsning, men blot fremstår som et fællesskab, der benævnes *os andre*, hvor medlemmerne således ikke er afviste asylansøgere. Af empirien kan udledes, at fokus særligt er på forestillinger om *deres* adskillelse fra *os*, ved henvisning til “dem” som: *indvandrere, danskere med indvandrerbaggrund, nye danskere, asylansøgere samt afviste asylansøgere*. Af dette tolker vi ikke blot et dualistisk forhold mellem “os” og “dem”, da de optræder i kraft af hinanden, men ligeledes at forståelserne for grænserne særligt defineres ud fra en understregning af *deres* fælleshed på baggrund af at være af ikke-dansk oprindelse.

Nationalt fællesskab kan på baggrund af mødet mellem den teoretiske og empiriske forståelseshorisont udledes som i 2001 til betydningsfuldt for folketingspolitikeres

forestillinger om fællesskaber (jf. bilag 15). Som beskrevet ovenfor anvendes *nationalt fællesskab* dels i relation med *dem-kategorisering* via pointering af forstået sammenhæng mellem det at have indvandrerbaggrund og samtidig blive forstået som *dansker*. Dette tolkes, som en nuance af *nationalt fællesskab*, hvor en forståelse af anden oprindelse end dansk ikke nødvendigvis udelukker et nationalt tilhørsforhold til Danmark. Dette udtrykker en åbenhed, hvor grænserne for det nationale kan krydses og ikke nødvendigvis skal opretholdes skarpt og kan dermed ses som udtryk for fællesskabers inkluderende muligheder.

På baggrund af de identificerede segmenter tegnes desuden et billede af, at *nationalt fællesskab* ligeledes optræder med henvisning til et afgrænset *fællesskab* via benævnelsen *Danmark*, hvilket på samme vis var gældende i særligt 2001.

Det drejer sig om at tiltrække veluddannede mennesker til Danmark. Det hjælper jo ikke noget at konkurrere med udlandet, hvis alle de veluddannede forlader Danmark, og vi ikke får veluddannede ind i Danmark.²⁹
(Bendt Bendtsen, K)

Dermed henvises til en afgrænset nationalstat, hvor det videre er dennes afgørelse af bestemme, hvem der må opholde sig her, hvilket særligt i 2007 kommer til udtryk ved at definere, hvem der skal ud, med henvisning til *afviste asylansøgere*, og hvem der lukkes ind, med henvisning til *veluddannet arbejdskraft*. Dette tolker vi som et udtryk for det nationale fællesskabs universelle politiske legitimitet.

Fælles orienteringspunkt optræder igen særligt centreret omkring indvandreres aktive deltagelse på arbejdsmarkedet som en selvfølgelig fælles interesse og samfundsmæssigt mål. At arbejdsmarkedet udtrykker dette fælles orienteringspunkt sker mhp. de indvandrere, der allerede opholder sig i Danmark og disses deltagelse på arbejdsmarkedet som afgørende præmis for integration, dels med fokus på at tiltrække kvalificeret og veluddannet arbejdskraft til Danmark. På baggrund af dette udledes, at folketingspolitikeres udtryk omhandlende indvandrer- og integrationsområdet indeholder solide og forankrede interesser om deltagelse på arbejdsmarkedet samt vigtigheden af overensstemmelse mellem indvandreres kvalifikationer og det danske arbejdsmarkeds behov herfor.

²⁹ Også kodet: *fælles orienteringspunkt*

4.3.3 Forståelser af sociale problemer

Særligt to solidaritetsforståelser udtrykkes i de teoretiske forforståelsers møde med empirien 2007 - *mekanisk solidaritet* og *refleksiv solidaritet* (jf. bilag 15). Således er det de samme to solidaritetsforståelser, der er kendetegnende for 2007 som for 2005. Dog optræder disse i 2007 i andre nuancer. *Mekanisk solidaritet* repræsenterer her forståelser af solidaritetsberettigelse ud fra forventninger om ligestillethed på baggrund af erhvervskvalifikationer og uddannelsesniveau. *Refleksiv solidaritet* fokuserer på moralsk medmenneskelighed og ansvarlighed og knytter solidaritetsberettigelse til dels asylbørn dels ofre for krig, hvor Danmark er medvirkende.

Specialets teoretiske forståelseshorisont anfægtes her idet *affektiv solidaritet*, *organisk solidaritet* samt *konventionel solidaritet* ikke synes betydningsfulde i mødet med empirien, og derfor forkastes.

2007's gennemgående fokus på arbejdsmarkedet kommer ligeledes til udtryk gennem *mekanisk solidaritets* relation til andre begreber, der berører dette element (jf. bilag 16). Denne solidaritetsforståelse optræder med udgangspunkt i politikeres forventninger om fælles omstændigheder for udenlandske arbejdere og danske arbejdere skabt på baggrund af overensstemmelse i kvalifikationer på arbejdsmarkedet.

Vi vil gøre det nemmere for udlændinge, der har de kvalifikationer vi har i det danske samfund, gøre det nemmere for dem at komme hertil. Samtidig med at vi sikrer, at de arbejder i Danmark på lige vilkår som danskere.

(Anders Fogh, V)

Det er ikke, at vi skal åbne op for indvandring generelt, vi skal åbne op for den arbejdskraft vi har brug for.³⁰

(Naser Khader, NA)

Generelt kan udledes, at solidaritet udtrykkes gennem overordnede rettigheder, såsom ret til adgang og ophold i Danmark samt ret til lige vilkår på det danske arbejdsmarked. Således udvises solidaritetsberettigelse på baggrund af kollektivets interesser i form af de kvalifikationer, som det danske arbejdsmarked mangler og efterspørger. Vi tolker dette som en forståelse, der tager udgangspunkt i fællesskabets egeninteresse, hvorfor dette bliver argument for berettigelse til solidaritet gennem tildeling af rettigheder og muligheden for overhovedet at opnå adgang til Danmark. Berettigelsen finder således sted på baggrund af

³⁰ Også kodet: *fælles orienteringspunkt*

fællesskabets vurdering af, hvilke kvalifikationer der ligestilles det danske samfunds, og dermed hvem solidariteten tildeles.

Refleksiv solidaritet identificeres i empirien gennem argumenter, der tager udgangspunkt i moralsk ansvarlighed samt forståelser af anstændighed, hvorfor vi udleder disse udtryk som henvisende til generelle menneskerettigheder, der dog ikke knyttes til menneskeheden som sådan, men til afgrænsede grupper. Overordnet ser vi, at segmenterne indeholder forventninger om det danske samfunds ansvarlighed og forpligtelse overfor disse grupper.

Vi har lægelig dokumentation, vi har faglig dokumentation for, at de der børn (red. børn i asylcentre) tager skade af det. Så spørger jeg bare, er vi blevet så smålige midt i al vores rigdom, at vi er et sted, hvor vi er villige til at tage, ikke alene familier, men børn som gidsler? Og så synes jeg Bendt, at så har det i den grad noget med menneskesyn at gøre, så er det helt sikkert, at så er jeg stået af, og så vil jeg slås for retten til at have det humanistiske menneskesyn, at folk skal ikke pakkes ind i nogle kasser, der tvinger os til at behandle mennesker urimeligt.³¹ (Villy Søvnald, SF)

Refleksiv solidaritet synes at optræde i relation til *dem-kategorisering*, hvilket udledes som værende et udtryk for at solidaritetsberettigelse tilfalder bestemte grupper (jf. bilag 17). Særligt synes argumenter, der trækker på denne solidaritetsforståelse at blive rettet mod børn i asylcentre samt afviste irakiske asylansøgere. Dem-kategorisering udtrykker en forståelse af børn på asylcentre som ufrivillige ofre, over for hvem samfundet derfor har et moralsk ansvar samt forpligtelse til at hjælpe, dels en forståelse af afviste irakiske asylansøgere som ofre for en krig, som Danmark er medvirkende i, hvorfor det udtrykkes, at samfundet har forpligtelse til at udvise loyalitet og støtte til denne gruppe. På baggrund af dette kan vi udlede, at der udvises en særlig solidaritetsberettigelse over for disse grupper, en solidaritet, der trækker på argumenter med udgangspunkt i definitionen af *refleksiv solidaritet*. Dette understreges af empiriens skarpe skelnen mellem asylbørn som ufrivillige ofre, og afviste irakiske asylansøgere på den ene side og asylansøgere generelt på den anden side.

4.3.4 Semi-åben kodning

I anskuelsen efter ligheder i empirien, som ovenstående møde ikke har formået at indfange, ses udtryk omhandlende forståelser af retningslinjer for behandling af flygtninge i og til Danmark. I forlængelse heraf synes vi dog ikke at kunne udlede betydningsskabende og

³¹ Også kodet: *dem-kategorisering*

klare sammenhænge mellem segmenter med relevans for problemformuleringen, hvorfor nye begreber ikke fremkommer.

4.4 Delanalyse 2011

4.4.1 Kategorisering

I forlængelse af mødet mellem den teoretiske og empiriske horisont for 2011 kan det udledes, at *os-identifikation* endnu engang ikke synes at have afgørende betydning (jf. bilag 18). Vi kan på baggrund af dette udlede, at *dem-kategorisering* synes at være det eneste begreb under *kategorisering*, der fremstår betydningsfuld i empirien (jf. bilag 18), dog med det dualistiske forhold mellem “os” og “dem” in mente.

Særligt for 2011 er fokus på *dem-kategorisering* af kvinder og piger med anden etnisk baggrund end dansk. Den teoretiske referenceramme udtrykker en forståelse af “dem” som en ud-gruppe udgørende en trussel, en trussel der dog ikke optræder i empirien.

I parallelsamfundene trives social kontrol af små piger, også når de (red. piger med anden etnisk baggrund end dansk) bliver ældre, hvor storebrødre og forældre holder styr på, at de ikke får danske kærester, der er ikke ligestilling, de er underlagt familiens ære og forhold. (Peter Skaarup, DF)

De unge piger, indvandrepiger, de gifter sig senere, vi kan se, at de strømmer ind på uddannelsesinstitutionerne, og det er jo en kæmpe gevinst for dem, at de ikke automatisk bliver presset ind i et mønster, hvor de skal giftes i en tidlig alder.³² (Claus Hjort Frederiksen, V)

På baggrund af segmenternes *dem-kategorisering*, kan vi særligt udlede to retninger omhandlende “dem”. Én retning udtrykker forestillinger om social kontrol af unge etniske minoritetspiger, hvoraf vi udleder en generaliserende distancering gennem negativ kategorisering ift. forståelser omhandlende pigerne som *underlagt familiens ære og forhold*. Desuden findes en retning, hvoraf vi omvendt udleder en positiv forståelse ift. udtryk omhandlende et større antal indvandrepiger i uddannelsessystemet, hvilket opfattes som *en kæmpe gevinst for dem*. I forlængelse af *fællesorienteringspunkts* fokus på arbejdsmarked og uddannelse (jf. fællesorienteringspunkt nedenfor) udledes samtidig, at disse piger ligeledes agerer i overensstemmelse med samfundets interesser og mål. På trods af, at kategorien *etniske minoritetspiger* benævnes som én samlet gruppe, udledes på baggrund af

³² Også kodet: *fælles orienteringspunkt*

segmenterne en tendens til, at der henvises til to forskellige grupper, dog gøres det i begge grupper relevant at “de” på samme vis adskiller sig fra “os”.

4.4.2 Forestillede fællesskaber

På baggrund af empirien 2011's møde med den teoretiske forståelseshorisont kan vi udlede, at både *os* og *dem fællesskaber* samt *fælles orienteringspunkt* er repræsenteret. Hvad der dog med fokus på *forestillede fællesskaber*, og i forlængelse heraf behovet for at identificere sig med en gruppe, er særligt kendetegnende for 2011, er repræsentationen af *nationalt fællesskab* (jf. bilag 18).

Nationalt fællesskab er det hyppigst identificerede begreb, hvoraf det udledes, at nationalt tilhørsforhold er betydningsfuldt i folketingspolitikeres forestillinger om fællesskaber. I forlængelse af segmenterne ses igen et særligt fokus på grænserne for Danmark, hvilket både direkte kommer til udtryk ved fx at henvise til *grænsekontrol*, samt implicit ved at udtrykke, at man *kan komme til Danmark, hente arbejdskraft til Danmark, trække personer op til Danmark* mm.

Af segmenterne udleder vi i forlængelse af fokus på afgrænsning en implicit politisk legitimitet af nationalstater, da der udtrykkes indforståethed om disses ret til at bestemme og afgøre, hvem og hvor mange udefra, der skal og kan lukkes ind. *Nationalt fællesskab* optræder desuden med en anden nuance, hvor fokus er på tilhørsforhold skabt på baggrund af fælles historie og værdier, der samtidig kædes sammen med en national markør.

Hver gang jeg har rejst rundt i verden, så har jeg været stolt af det her land. Jeg har ikke været stolt fordi vi var småtskårne, indadvendte, tilbageskuende, nationalistiske. Jeg har været stolt over det her land, fordi vi gjorde ting i fællesskab. Fordi vi havde etableret en stærk velfærdsstat. Fordi vi var et trygt samfund, hvor man kunne være og fordi forskellen mellem menneskene ikke var alt for stor. Det er for mig de helt helt helt grundlæggende danske værdier, og det er dem jeg vil slås for.³³ (Villy Søvndal, SF)

På baggrund af segmenterne kan vi således udlede, at det nationale tilhørsforhold ikke blot gøres via pointering af Danmark som nationalstat, men at det samtidig opstår på baggrund af forestillinger om fællesskabet grundet i en fælles historie, dels fælles værdier såsom *tryghed* og *enshed*, samt pointering af *fællesskabets styrke*. Af dette udledes, at både tilhørsforhold til

³³ Også kodet: *os-identifikation*

Danmark som politisk legitim nationalstat samt forestillinger om fælles *danske* værdier indgår i folketingspolitikeres forestillinger om fællesskaber og bliver meningskabende i udtryk omhandlende indvandrere- og integrationsområdet.

Med udgangspunkt i filosofisk hermeneutiks opfordring til cirkulation mellem del og helhed, synes *os og dem-fællesskaber* på trods af en middel optræden (jf. bilag 18) at være mere til stede end kodningsresultatet antyder. I empirien udtrykkes “os” gennem implicite forestillinger om tilhørsforhold til det nationale fællesskab, som samtidig modstilles et “dem”. Således synes det kendetegnende for den empiriske forståelseshorisont, at både *os-identifikation* og *os og dem-fællesskaber* i høj grad optræder gennem modsætningsforholdet mellem *nationalt fællesskab* og *dem-kategorisering*. Vi udleder hermed *os og dem-fællesskaber* som værende udtrykt gennem tilhørsforhold til Danmark som udgørende et fællesskab, der står i kontrast til en gruppe udenforstående.

Kendetegnende for *fælles orienteringspunkt* er en tydelig optræden i empirien (jf. bilag 18), og fokuserer som i de andre del-analyser i høj grad på indvandreres aktive arbejdsmarkedsdeltagelse, hvorfor dette udgør en særlig fælles interesse i politikeres forestillinger om fællesskaber.

Der er kommet 55.000 flere indvandrere ud på arbejdsmarkedet siden 2001. Nu mangler vi bare, at der kommer 55.000 eller 60.000 igen ud på arbejdsmarkedet, fordi på den måde kan vi sørge for, at vores velfærdssamfund hænger sammen, så alle, der kan bidrage, de bidrager. (Peter Skaarup, DF)

Rigtig integration finder sted via et job, så man kommer ud på en arbejdsplads. Vi har aldrig haft så mange udlændinge, der arbejder og studerer i Danmark som vi har nu.³⁴ (Claus Hjort Frederiksen, V)

Segmenterne tydeliggør det særlige for 2011, hvor opfattelse af aktiv arbejdsmarkedsdeltagelse som velfærdssamfundets fundament er central. Denne interesse rækker med henvisning til velfærdssamfundet sammenhæng ud over den enkeltes liv og udtrykker dermed et fællesskabs bedste. I relateringen til indvandrere, udtrykker dette en relation til forståelsen af arbejdsmarkedsdeltagelse som løsning på “forkert” kontra *rigtig integration*.

³⁴ Også kodet: *os og dem fællesskaber*

4.4.3 Forståelser af sociale problemer

Den empiriske forståelseshorisont viser en tendens til igen primært at indeholde solidaritetsforståelser, der knytter sig til *refleksiv solidaritet* og til en vis grad *mekanisk solidaritet*. Den teoretiske referencerammes andre solidaritetsforståelser synes ikke betydningsfulde i mødet med empirien (jf. bilag 18), hvorfor disse anfægter de teoretiske forforståelser og dermed forkastes.

Særlig for mødet med 2011 er, at *refleksiv solidaritet* er den mest fremtrædende solidaritetsforståelse, samt dens optræden ifm. asylansøgere og særligt asylansøgerees børn, og disses vilkår på danske asylcentre. Således optræder denne solidaritet igen i form af argumentation grundet i moralsk ansvar og medmenneskelighed, men rettet mod bestemte afgrænsede grupper. Politikere udtrykker forståelser af børns opvækst og isolation på asylcentre som afgørende for disses manglende trivsel og positive udvikling. Berettigelse til solidaritet udtrykkes gennem argumentation for asylbørns inddragelse i det danske samfund. Argumentationen tager typisk afsæt i kritik og udtrykkes gennem negativt betonedede ord som *umenneskeligt*, *urimeligt*, *uværdigt* og *skandale*.

Det er simpelthen en skandale, man overtræder Børnekonventionen på den værst tænkelige måde og det er et værdispørgsmål.
(Manu Sareen, RV)

Sammen med henvisninger til overtrædelse af internationale konventioner såsom *Børnekonventionen*, udledes dette som et udtryk for, at solidaritetsberettigelse opstår på baggrund af gensidig ansvarlighed og medmenneskelig forpligtelse. Dog synes denne berettigelse ikke at tilfalde menneskeheden som sådan, men derimod kun bestemte grupper, særligt asylansøgerees børn. Denne nuance af begrebet indgår endnu engang som justering i slutkodelisten (jf. bilag 20).

Refleksiv solidaritet optræder i relation til *dem-kategorisering* (jf. bilag 19), hvilket udledes som et udtryk for politikeres forestillinger om tilstedeværelse af grænser for fællesskaber. Dermed udelukkes forestillingen om et universelt "vi". Omvendt synes grænserne for fællesskaberne ikke at være skarpt optrukkede, da fokus er på "deres" inddragelse og adgang til det danske fællesskab.

Mekanisk solidaritet er i mødet med 2011 særligt identificeret i segmenter, der omhandler 24-års reglen fra 2002. Kendetegnende for disse er kritik og afstandstagen fra den eksisterende lovgivning samt segmenternes relation til *nationalt fællesskab* (jf. bilag 19).

Du må gifte dig, med hvem som helst, du skal bare ikke bede naboen om at betale for regningen. Hvad betyder det? Det betyder, at du kan gifte dig, med hvem som helst, men når du trækker vedkommende op til Danmark, så skal du selv sørge for, at vedkommende finder sig et arbejde eller finansiere vedkommende³⁵

(Anders Samuelsen, LA)

Solidaritet tolkes her som kommende til udtryk ved en pointering af, hvem der ikke er berettiget til det danske samfunds solidaritet i form af økonomisk hjælp og støtte. Af *mekanisk solidaritets* relation til *nationalt fællesskab* udledes, at solidaritetsberettigelse opstår på baggrund af fælles omstændigheder i form af national oprindelse og tilhørsforhold, og dermed synes solidaritet ikke at favne andre end *danske borgere*.

4.4.4 Semi-åben kodning

Når vi ser på ovenstående analyse og teoretiske forforståelsers optræden i empirien, synes der at være relativ megen empiri, som disse ikke har formået at indfange. Af den semi-åbne kodning fremkommer derfor en række ligheder, der dog primært er sammenkædet pga. det tema de optræder indenfor, fremfor blot overensstemmelser i segmenter. Således indeholder disse forskellige forståelser af temaer omhandlende udtrykte sociale problemer.

Overordnet kan identificeres to for problemformuleringen interessante temaer indeholdende forståelser i empirien om; pro et contra 24-års reglen samt national fælleshed som udgangspunkt for social sammenhængskraft.

Overordnet for både for og imod-segmenterne af 24-års reglen er et fokus på denne iht. kvinder med etnisk minoritetsbaggrund, og ikke på etnisk danske individer, som reglen også rammer. Dette element inddrages på intet tidspunkt i empirien, hvorfor denne tematik er relevant for problemformuleringens interesse for indvandrer- og integrationsområdet. Kendetegnende for segmenterne er en forholden sig til 24-års reglen og forståelser af denne som løsning på det forståede sociale problem; tvangsægteskaber. Dette problem synes at

³⁵ Også kodet: *nationalt fællesskab*

opstå på baggrund af majoritetens normer for indgåelse af ægteskab. I forlængelse heraf ses divergerende forståelser af, hvad 24-års reglen har og har haft af betydning for løsning af problemet.

Segmenter, der indeholder positive forståelser af 24-års reglens effekt, synes at indeholde ligheder ift. fokus på lovgivningens konsekvenser for etniske minoritetspiger.

Fordi vi kan jo se i tallene, at de unge piger, indvandrepiger de gifter sig senere, vi kan se, at de strømmer ind på uddannelsesinstitutionerne, og det er jo en kæmpe gevinst for dem, at de ikke automatisk bliver presset ind i et mønster, hvor de skal giftes i en tidlig alder. Vi kan også se, at man i højere grad finder sin ægtefælle her i landet, og at vi slipper væk fra det her med, at familien henter en ægtefælle op til det danske samfund. Så på alle måder er det en utrolig vellykket regel vi har fået indført der, som hjælper de unge piger, og som vil give dem et boost uddannelsesmæssigt og dermed en uafhængighed af familien og en selvbestemmelsesret.³⁶

(Claus Hjort Frederiksen, V)

Fremsatte fakta såsom senere indgåelse af ægteskab, større deltagelse på uddannelsesinstitutioner, samt højere frekvens af ægteskab indgået med personer i Danmark, kædes således direkte sammen med effekter af 24-års reglen. Dette udledes som en forståelse af, at sociale problemer såsom manglende uddannelse, social kontrol og undertrykkelse, afhængighed af familie, øget indvandring mm. kan løses gennem lovgivning, der sætter klare regler for borgeres ret til eksempelvis indgåelse af ægteskab. Således udtrykkes lovgivningen om 24-års reglen som forklaring på løsning af en række sociale problemer, hvilket tolkes som en forståelse af statens ansvar for forekomst af sociale problemer samt løsning af disse. Dette fører til begrebet *24-årsreglen som løsning på sociale problemer* og defineres som forståelser, der indeholder overbevisninger om lovmæssig regulering af borgeres ægteskabelige indgælder som løsning på sociale problemer.

I forlængelse af segmenter indeholdende negative forståelser af samme regel tolker vi modsat ovenstående en forståelse af personlig ansvar som afgørende for fremkomst og løsning af sociale problemer.

³⁶ Også kodet: *dem-kategorisering, fælles orienteringspunkt og nationalt fællesskab*

Du må gifte dig med hvem du vil (...) du er velkommen til Danmark, hvis du skaffer dig et arbejde på forhånd, du skal tegne en sundhedsforsikring og du må ikke trække på de sociale kasser de første fem år. Så skal vi ikke længere diskriminere, eller skelne på hudfarve eller religion eller, hvor du kommer fra i verden, så tager vi imod dem, som kan bidrage positivt.³⁷ (Anders Samuelsen, LA)

Segmentet udtrykker en forståelse af 24-års reglen som værende diskriminerende, og som samtidig tvinger "os" til at skelne mellem mennesker pga. af hudfarve og national oprindelse. Disse faktorer anvendes som argument for afstandstagen til reglen. Der synes dog også at være en anden og mere liberalistisk forståelse til stede. Sociale problemer kommer indirekte til udtryk gennem pointering af, at det er et individuelt ansvar at forsørge sig selv og sine, også i tilfælde af sygdom. Det er således ikke statens ansvar at træde til i tilfælde af økonomisk armod mm. Med forståelsen af det personlige ansvar udledes, at der følger en personlig frihed, hvor staten hverken må eller skal sætte grænser for, med hvem man indgår ægteskab. Af dette fremkommer det nye begreb: *24-års reglen som begrænsning af den personlige frihed*, der defineres som forståelser og overbevisninger om nødvendighed af en adskillelse af den private og den offentlige sfære samt frihed under ansvar ifm. indgåelse af ægteskaber.

I ovenstående møde med empirien 2011 udledte vi, at særligt *nationalt fællesskab* er betydningsfuldt i folketingspolitikeres udtryk. I forlængelse af dette synes der ligeledes at udtrykkes et særligt behov for at forholde sig til samt udtrykke værdier og forestillinger om, hvad der binder det danske samfund sammen. På baggrund heraf udledes en lighed omhandlende national enshed som udgangspunkt for social sammenhængskraft. Med udgangspunkt i empirien synes der i forlængelse heraf at kunne udledes en tendens til, at folketingspolitikere udtrykker, dels forståelser om, hvad der skaber social sammenhængskraft i Danmark, dels referencer om tidligere tiders sociale sammenhængskraft.

Vi skal altså kæmpe for, at vi i Danmark ude i verden igen bliver anerkendt som et land, der også kan hjælpe fattige, der også kan bekæmpe fattigdom. Så er det altså problematisk, når vi så hen over foråret i den internationale presse sender et signal om, med den her grænseaf tale om, at vi er et selvtilstrækkeligt lille småtskåret land (...) som vi ikke kan være stolte af som danskere.³⁸ (Steen Grenå, KD)

³⁷ Også kodet: *nationalt fællesskab*

³⁸ Også kodet: *nationalt fællesskab*

I forlængelse heraf udeledes en forståelse af, at national selvtilstrækkelighed er problematisk, og at der i dette særligt lægges vægt på, hvilke signaler man sender til resten af verden. Grundlæggende synes anerkendelse fra andre nationer, samt en forståelse af, hvad man særlig er stolt over, at være centralt.

Anskues disse segmenter i en vekselvirkning mellem del og helhed, synes der at udtrykkes en forståelse af, at stolthed særligt tillægges fortidens værdier og sammenhold, hvilket man skal kæmpe for igen at opnå eller i hvert fald opretholde. Vi udleder derfor dels et udtryk for en stærk relation mellem den nationale stat Danmark og stolthed, dels en implicit problematisering af de, ikke benævnte værdier, som man synes at have på nuværende tidspunkt. I forlængelse af dette tolker vi ikke blot udtryk for forståelser af værdier, men samtidig også en grundlæggende appel til ikke blot at huske på disse *fælles* værdier, men at gøre noget aktivt for at opnå og opretholde disse. Af dette fremgår dog ikke direkte, hvordan man opnår dette, hvilket vi udleder som et udtryk for, at det i folketingspolitikeres forståelse ikke er afgørende, at man konkret definerer, hvordan man opnår eller opretholder den sociale sammenhængskraft, men at der i forlængelse heraf florerer nogle begreber, som man nødvendigvis må anvende såsom: *fællesskab*, *stolthed*, *socialt sammenhold*, *tryghed*, *anstændighed* og *solidaritet*. Dette fører til begrebet *national fælleshed* som udgangspunkt for *social sammenhængskraft* og defineres som forståelser omhandlende forestillinger om, hvad der binder det danske samfund sammen gennem en fællesskabsfølelse på baggrund af idéer om særligt fortidens nationale fælles værdier.

5. Horisontsammensmeltning

På baggrund af ovenstående del-analyser er grundlag for sammensmeltning mellem teoriens og empiriens forståelseshorisont dannet, hvorfor vi på baggrund heraf vil udarbejde en momentan konklusion i form af en ny horisont. Denne er således hverken rent teoretisk eller empirisk funderet, men opstået imellem disse, og hvis helhed udgør mere end summen af de enkelte dele. Denne helhed vil vi nu vende blikket mod. På trods af at nedenstående benævnes momentan konklusion, fortsætter fortolkningsprocessen til dels i præsentationen. En vekselvirkning mellem del-analyserne og helheden må nødvendigvis inddrages for at kunne anskue og udlede evt. sammenhænge mellem folketingspolitikeres forestillinger om fællesskaber samt “os” og “dem”-kategoriseringer og forståelser af, hvad der udtrykkes som uoverensstemmende med et betydeligt antal menneskers værdier og som derfor kræver handling (jf. forståelser af sociale problemer, afsnit 1.1 & 1.4). Først og fremmest vil vi derfor anskue analyseresultaterne ved sammenligning af de mest markante forskelle og ligheder mellem de fire del-analyser. Dette gøres mhp. besvarelse af problemformuleringen med udgangspunkt i den nye horisont.

5.1 Momentan konklusion

Socialpsykologiens antagelse af et grundlæggende menneskeligt behov for at identificere sig med grupper (jf. afsnit 3.4.1) er tydelige i folketingspolitikeres anvendelse af imaginære billeder på gruppetilhørsforhold, hvilket samtidig viser et behov for at understrege, hvordan udenforstående adskiller sig fra “os”. Ved at anskue resultaterne af de fire del-analyser observeres en tendens til, at der gennemgående udtrykkes gruppeidentifikationer, der tager udgangspunkt i nationhed. Dette viser, at *Danmark, danskere, landet* og *det danske samfund* er betydningsfulde markører. I den hidtidige forskning omhandlende national identitet (bl.a. Richard Jenkins 2008, 2012, Manuel Castells 2009, Anthony D. Smith 1991) findes forskellige retninger, hvor dette speciales viden lægger sig op ad en anskuelse af nationale fællesskabers betydningsfuldhed for individers gruppetilhørsforhold. Den nye horisonts fokus på indvandrer- og integrationsområdet og dermed mødet med forskellighed, migration, globalisering mm. bidrager med viden, der viser at inden for netop dette område er nationhed et centralt og betydningsfuldt aspekt i folketingspolitikeres forståelser af sociale problemer. Dette ift. hvem der opfattes som medlem af det danske fællesskab dels forestillinger om et nationalt værdigrundlag som ramme for, hvornår en situation kræver

samfundsmæssig handling. I folketingspolitikeres forestillinger synes oprindelse og statsborgerskab at være afgørende for medlemskab til dette os-fællesskab. Definitionen af grænserne for os-fællesskabet er kendetegnet ved forståelse af nationhed som en universel legitimeret politisk berettigelse til at afgøre, hvem der er en del af fællesskabet. Således synes det gennemgående for den nye horisont, at forestillinger om, hvem det danske nationale fællesskab inkluderer, har betydning i praksis ved bl.a. at fastsætte rammerne for indvandring til Danmark samt retten til sociale ydelser.

Anskuet over tid synes der i 2001 at være et særligt fokus på aktiv bekæmpelse af det anderledes, herunder primært fundamentalisme og islamisme. Dermed bliver grænserne mellem os og dem-fællesskaberne skarpt optrukket og udenforstående modstilles et trygt og sikkert os-fællesskab, hvorfor opretholdelse af dette overordnet gøres betydningsfuldt for bevarelse af et positivt selvbillede. Samtidig er der i 2001 og 2005 et særligt fokus på udlændingepolitiske stramninger ift. forståelsen af en nødvendig politisk regulering af skærpede krav for adgang til samt ophold i Danmark. I 2007 synes der at være opstået en ny anvendelsesform af det nationale fællesskab, hvor indvandrere og efterkommere til en hvis grad inkluderes i forståelsen af dette, og hvor forestillinger om fællesskaber ikke nødvendigvis udelukker anden etnisk oprindelse end dansk fra det nationale fællesskab *Danmark*. Denne tendens optræder dog blot ifm. med valget i 2007, hvor det konsistente fokus på nationalstatens legitimitet og klare grænser dog stadig er af afgørende betydning. I 2007 anvendes benævnelser som *nydanskere*, *vores indvandrere* og *danskere med indvandrerbaggrund*, hvilket i relation til tidens opsving og mangel på arbejdskraft kan tolkes som et forsøg på at signalere fælleshed og inklusion i en tid, hvor der er behov for alle. Samtidig viser den nye horisont, at grænserne for fællesskaber på samme tid kan være uklare og overlappende. Ud fra en forståelse af menneskers behov for gruppetilhørsforhold, og derigennem oplevelsen af loyalitet og horisontalt sammenhold, indeholdende både rettigheder og pligter samt gensidig hjælp medlemmerne imellem, problematiseres tilhørsforholdet af uklare og overlappende grænser. Dette kan have praktiske sociale konsekvenser fx for tildeling af rettigheder samt individuel oplevelse af at være inkluderet i et fællesskab.

I 2011 observeres en nuance, hvor forestillinger om fælles danske værdier såsom tryghed, enshed og fælleshed gøres betydningsfulde for tilhørsforholdet til det nationale fællesskab. Når dette sættes i relation til konteksten for 2011, der centrerer sig om den økonomiske krise, kan dét at udtrykke vigtigheden af fælles værdier tolkes som et behov for at samle nationen. Dette vises i det empiriske fokus på national fælleshed som udgangspunkt for social sammenhængskraft ved forestillinger om værdier, der binder det danske samfund sammen. I anskuelse af helheden synes fokus på ligheder dog ikke at være det mest betydningsfulde i forestillinger om os og dem-fællesskaber, idet der ses en vægtning af dem-fællesskabets forskellighed og adskillelse fra "os". Når grænserne for disse fællesskaber udtrykkes, viser den nye horisont, at forestillinger om det ene nødvendigvis også indeholder forestillinger om det andet. Dermed er modsætningsforhold og forskellighed centrale i folketingspolitikeres udtryk og forestillinger, hvilket er med til at skabe og opretholde distance mellem fællesskaberne. Gennemgående for del-analyserne er, at "os" enten henviser til et nationalt dansk fællesskab eller fremstår, særligt i 2005, udefineret. Dog optræder "os", hvad enten det er direkte eller indirekte, i et kontinuerligt modsætningsforhold til diverse indvandrergrupper, hvor den forestillede fælleshed er ikke-dansk oprindelse.

Den nye horisont viser, at solide og forankrede fælles interesser er betydningsfulde i folketingspolitikeres forestillinger om fællesskaber, og udtrykker samtidig selvfølgelige samfundsmæssige mål. I forlængelse af dette viser mødet en sammenhæng mellem udtrykte forankrede fælles interesser og hvilke sociale problemer, der fokuseres på. Disse mål og interesser er tillagt en implicit fornuft og henviser gennemgående til aktiv arbejdsmarkedsdeltagelse blandt indvandrergrupper sat overfor sociale problemer omhandlende høj arbejdsløshed og integrationsbarrierer blandt indvandrere. I forlængelse heraf ses overensstemmelse mellem 2001 og 2011, hvor denne interesse forankres i et mål om integration af indvandrere og efterkommere. 2005 udmærker sig ved at være forankret i et behov for flere hænder på arbejdsmarkedet, hvor 2007 tilføjer en interesse i at tiltrække kvalificeret udenlandsk arbejdskraft til Danmark. Set i relation til den tidsmæssige kontekst forstås dette i sammenhæng med det internationale økonomiske opsving og lav ledighed i Danmark. Således er folketingspolitikeres forestillinger om aktiv arbejdsmarkedsdeltagelse

blandt indvandrergupper et solidt mål, hvis forankring dog synes at ændres afhængigt af, sociale problemer, der forstås som mest presserende på et givent tidspunkt.

På baggrund af horisontsammensmeltningen er det tydeligt, at kategoriseringer af “dem” er markante i folketingspolitikeres udtryk, hvilket ikke er overraskende, eftersom specialet beskæftiger sig med netop indvandrer- og integrationsområdet, hvorfor disse grupper naturligvis omtales. I forlængelse af problemformuleringen er det interessant at belyse, hvorledes disse kategoriseringer finder sted, og hvordan de hænger sammen med forståelser af sociale problemer. Gennemgående for del-analyserne er, at der i dem-kategorisering udtrykkes generaliserende distancering til etniske minoriteter, der indeholder problematikker, som nødvendigvis kræver social opmærksomhed og handling. Disse generaliseringer er primært af negativ karakter, i form fx af sammenkædning mellem: *musliske mænd og undertrykkelse af kvinder, andengenerationsindvandrere og kriminalitet, unge indvandrerpiger og social kontrol samt indvandrerkvinder og høj arbejdsløshed*. Herigennem tillægges personer en fælles forskellighed, hvorpå de på samme vis adskiller sig fra ind-gruppen. Den fælles forskellighed gøres af folketingspolitikere relevant ift. udtrykte sociale problemer, som samfundet nødvendigvis må handle ift. Del-analyserne for 2001 og 2011 tilføjer generaliserede kategoriseringer et samtidigt positivt element i form af forestillinger om, hvorledes dem-kategorier lever op til majoritetens normer eller endda undertids opfattes som forbilleder. På baggrund af kategorisering, viser horisonten en problematisering af, at samme kategori kan indeholde vidt forskellige generaliserede karakteristika med hver sit fortegn. Fx sættes benævnelsen “unge indvandrerpiger” både ifm. *social kontrol, undertrykkelse og afhængighed samt mønsterbrud, høj uddannelsesfrekvens og selvbestemmelsesret*.

Idet kategorisering potentielt indeholder forventninger til gruppers handlinger, viser horisonten en risiko for, at der eksisterer forståelser af sociale problemer, der indeholder en forventet relation mellem disse og samtlige medlemmer i en kategori. I indledningen til specialet præsenterede vi læseren for Sara og hendes splittede oplevelser af at være en del af det danske fællesskab (jf. afsnit 1.1). Dette eksempel kan relateres til folketingspolitikeres former for kategorisering og problematiserer dermed en ureflekteret kobling mellem kategorier af indvandrergrupper og forventede sociale problemer.

Af empirien udledes problematisering af mulige konsekvenser for uberettigede generaliseringer, og heri en normativ forståelse af retorisk anstændighed, hvilket den teoretiske forståelseshorisont ikke medbringer en forståelse af. Horisonten viser således en bevidsthed hos folketingspolitikere om egne udtalelsers potentielle betydning for virkeligheden. Dette viser en refleksion over egen positions betydning for medvirken til samt opretholdelse af sociale problemer fx i form af barrierer for aktiv arbejdsmarkedsdeltagelse som en konsekvens af dels ud-gruppens internalisering dels ind-gruppen forventninger til "dem" på baggrund af negative generaliseringer.

I forlængelse af sociale problemer med særligt fokus på solidaritet og dermed, med hvem man deler forpligtelser og ansvar, og overfor hvem man er villig til at give afkald på egne fordele, viser horisonten gennemgående, at disse forståelser enten tager udgangspunkt i forestillinger om fælles omstændighed, på baggrund af fastsatte krav, eller medmenneskelig moralsk ansvarlighed og anstændighed. Gennemgående for de fire del-analyser er krav om statsborgerskab og nationalt tilhørsforhold for automatisk solidaritetsberettigelse, udtrykt gennem samfundets forpligtelse til at yde økonomisk bistand, såfremt behovet opstår, det være sig i forlængelse af problemer såsom arbejdsløshed, sygdom, manglende uddannelse mm. Kendetegnende for folketingspolitikeres udtryk om berettigelse til velfærdssamfundets hjælp og tryghed er en forståelse af hierarkisering, hvor nogle er mere berettiget til solidaritet end andre. I denne hierarkisering lægges der foruden statsborgerskab og nationalt tilhørsforhold, særligt i 2005 og 2007, vægt på rettigheder gennem aktiv arbejdsmarkedsdeltagelse samt besiddelse af erhvervskvalifikationer. De rettigheder, der gennemgående er i fokus, er retten til adgang til og ophold i Danmark, dels velfærdsydelser fra den danske stat.

Horisonten viser, at fælles omstændigheder hænger sammen med folketingspolitikeres forestillinger om fællesskaber i form primært af et nationalt dansk fællesskab og et arbejdsmarkedsfællesskab. Således er det forestillinger om, hvem og hvordan man indgår i disse fællesskaber, der er afgørende for solidaritetsberettigelse, og som derfor har konsekvenser for forståelser af sociale problemer. En sådan konsekvens kommer eksempelvis til udtryk i udvisninger af unge kriminelle andengenerationsindvandrere på baggrund af forståelsen af det sociale problem; *ungdomskriminalitet*. Således hænger

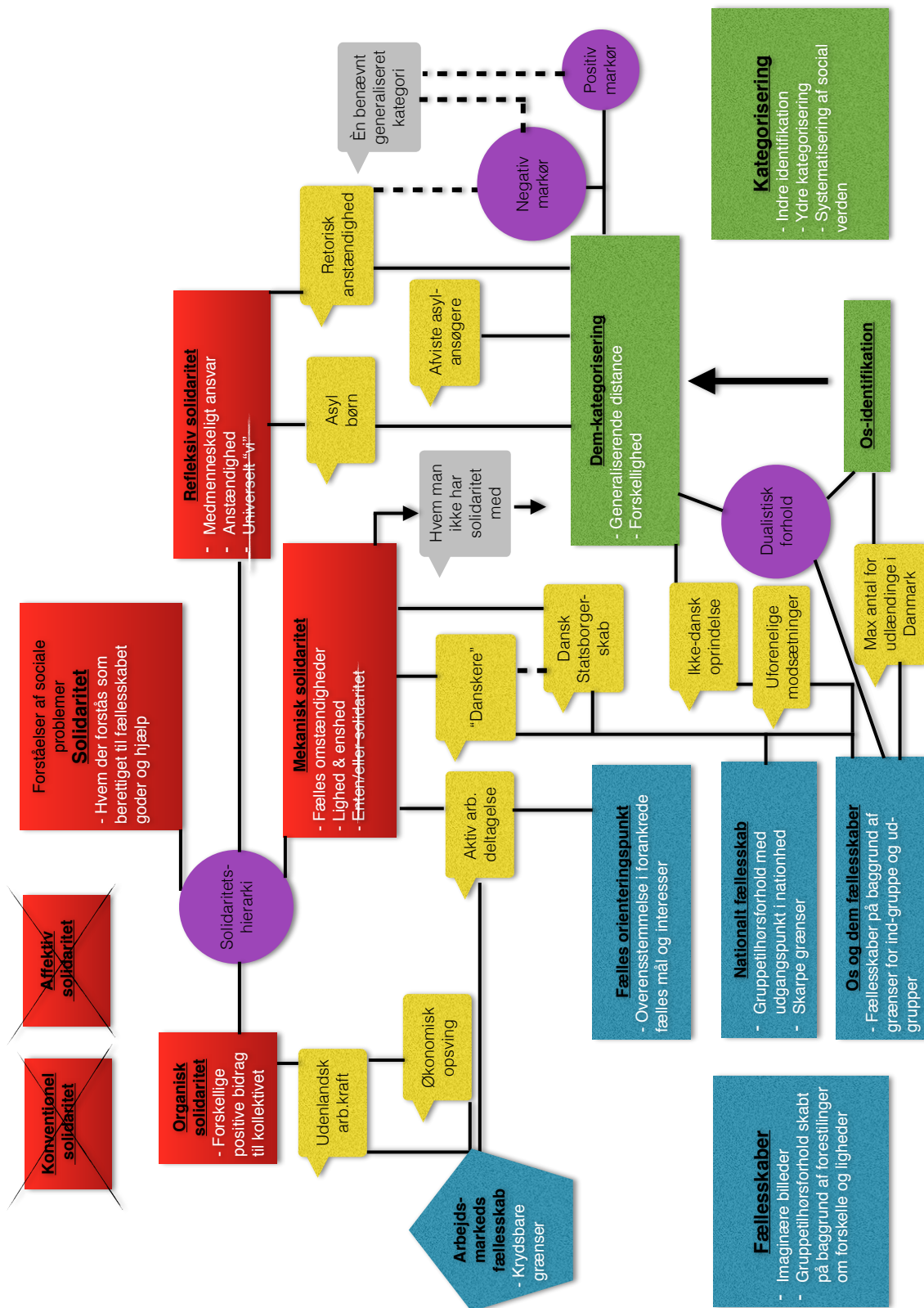
forståelser bag denne håndtering sammen med forestillinger om medlemskab af det danske fællesskab.

På baggrund af sammensmeltningen mellem de to horisonter kan vi konkludere, at forskellighed og distance mellem “os” og “dem” generelt er så markant til stede forestillinger om fællesskaber, at teoriens forståelse for muligheden af et universelt “vi” udelukkes. Med blikket rettet mod, hvem man deler forpligtelser og ansvar samt, over for hvem man er villig til at give afkald på egne fordele, viser horisonten, at der, på trods af de teoretiske begrebers uoverensstemmelse, trækkes på argumenter for en principiel ubegrænset solidaritet.

Set over tid synes disse argumenter at blive mere fremtrædende med årene dels at udvikle sig fra i 2005, at anvendes som kritik på den førte udlændingepolitik ift. behandling af mennesker, til i 2007 og 2011, at blive rettet mod specifikke grupper, særligt børn på asylcentre. Gennemgående viser dette et humanistisk menneskesyn, forpligtelse til at udvise anstændighed samt moralsk ansvarlighed over for grupper relateret til indvandrere-og integrationsområdet. Dermed hænger folketingspolitikeres dem-kategoriseringer sammen med forståelser af solidaritetsberettigelse, og bliver samtidig betydningsfulde herfor, idet forståelsen af den fælles forskellighed fra “os” bliver afgørende for forpligtelsen over for disse bestemte grupper.

Nedenfor er den nye horisont forsøgt grafisk illustreret.

5.2 Illustreret model af den nye horisont

5.3 Kvalitetsvurdering

Vi har nu præsenteret den nye horisont ved at sammenligne fremtrædende ligheder og forskelle i de fire del-analyser, og vil i det følgende forholde os kritisk til problemformuleringens strukturer i en refleksion over denne og specialets teoretiske forståelseshorisont samt den analytiske proces.

Den grundlæggende præmis for problemformuleringen er at skabe forståelse, hvilket ud fra en filosofisk hermeneutisk position nødvendigvis er styret samt afhængig af de forforståelser, der medbringes i processen. Således er den forståelse horisonten udtrykker, et øjebliksbillede på baggrund af et særligt skabt perspektiv. Ved refleksion over horisontens pålidelighed, finder vi det relevant at inddrage *reliabilitet* som kvalitetsvurdering. En del af denne pålidelighedsvurdering henviser til, hvorvidt man vil opnå samme resultater ved gentagelse af en given undersøgelse. Med udgangspunkt i den hermeneutiske cirkel vil overensstemmelse i resultater aldrig være relevant eller ønskeligt idet forståelse, og dermed viden, er bestemt af horisonter, der netop er kendetegnede ved foranderlighed. Derfor vil en gentagelse foretaget af andre tage udgangspunkt i en anden forståelseshorisont, ligesom vi i en gentagelse vil have udvidet og forandret vores forståelseshorisont. Reliabilitet anskues derfor ift. processens pålidelighed, hvorfor vi herunder vil eksplicitere usikkerhed herom. I forlængelse af den producerede viden, er det desuden nødvendigt, at vi forholder os til dennes *validitet*. Dette forstås ikke ift. hvorvidt denne viden er sand og endegyldig, eller hvorvidt den korresponderer med en ydre virkelighed, men hvorvidt vi har formået at producere den viden vi søgte og lovede læseren. Derfor vil nedenstående ligeledes belyse, hvorvidt en besvarelse af problemformuleringen er opnået.

Problemformuleringen er struktureret til at centrere sig om de tre fænomener “os” og “dem”-kategoriseringer, forestillinger om fællesskaber og forståelser af sociale problemer, hvorfor specialets teoretiske afsæt er heri. Bag overvejelser og udformning af problemformuleringen er en forudindtagelse af disse fænomeners relevans for interessefeltet indvandrer- og integrationsområdet omhandlende mødet mellem etniske minoriteter og det danske samfund. Forforståelsen af relationer mellem problemformuleringens tre centrale fænomener har muliggjort en navigation i krydsfeltet mellem det at bruge kategorier og gruppeidentifikationer som meningsskabende i en social verden over for det at udtrykke

uforenelige forskelligheder og dermed påvirke forståelser af fællesskabers grænser. Således har problemformuleringen medført en belysning af forestillinger om gruppe-medlemskab og tilhørsforholds betydning for problematikker såsom eksklusion, generalisering og diskrimination.

Afgørende for problemformuleringen er dens afsæt i folketingspolitikeres ytringer, hvoraf skelnen mellem specifikke individer, partier og ståsteder ikke er medtaget som betydningsfulde for netop denne undersøgelses fokus. Horisonten afspejler således ikke magtkampe, og kan derfor ikke udtrykke differentierede partipolitiske positioner. I forlængelse heraf må vi derfor spørge os selv om vi har afgrænset os fra det *mest* væsentlige, set i lyset af Folketinget som en institution baseret på netop magtkampe. Et fokus på afsendere ville uden tvivl have bidraget til et nyt interessant perspektiv på problemformuleringen interesse. Men eftersom den ønskede undersøgelsesinteresse var krydsfeltet mellem “os” og “dem” og forståelser af sociale problemer synes et fokus på det afsendte at bidrage til belysning af alle fremtrædende forståelser og ikke blot de herskende forståelser. Således tegner horisonten et generelt billede af folketingspolitikeres fremtrædende og betydningsfulde forståelser af “os” og “dem” i mødet mellem etniske minoriteter og det danske samfund, uden forudindtagethed om partipolitiske modsætninger.

Horisontsammensmeltningen viser, at den teoretiske referenceramme har muliggjort en besvarelse af problemformuleringen, der dog samtidig er præget af den udvalgte teoris begrænsninger. Begrebernes teoretiske beskaffenhed har styret, hvad vi i empirien har indfanget, hvorfor disse samtidig har begrænset vidden af vores udsyn. På baggrund af sammenligning af startkodelisten og de fire slutkodelister blev det udledt, at de udvalgte begreber har vist sig relevante i mødet med empirien, men at dette møde samtidig har medført ændringer i disses beskaffenhed. Dette kan dels være et udtryk for en uoverensstemmelse mellem teoretiske begreber og den sociale virkelighed, som den optræder i empirien, samtidig med at teori er forenklinger af virkelighedens fænomener, og derfor, såvel som problemformuleringen, ikke kan favne al empiriens kompleksitet (jf. afsnit 3.4). Dels kan det udtrykke, at analyseresultaterne ikke blot er teoretisk forankrede, men at den ønskede abduktion har fundet sted idet mødet har ført til en ændring begrebernes beskaffenhed (jf. afsnit 3.5). I problemformuleringen er desuden fokus på forståelser af

sammenhænge, hvorfor man i anskuelsen af den nye horisont må forholde sig kritisk til, hvorvidt de påviste sammenhænge er tillagt forhøjet betydning, set i lyset af en mulig risiko for at finde det man søger blot fordi man søger det. For at sikre at dette ikke blev tilfældet har analytisk transparens været central, hvilket analysedel 2001 fremstår som ekspliciteret eksempel på.

Retrospektivt kan vi videre sætte spørgsmålstejn ved, hvorvidt den udvalgte teori favner alle empiriske aspekter af “os” og “dem”-kategoriseringer samt forestillinger om fællesskaber. I mødet opstod uforudsete begrænsninger, hvor empirien udtrykte nuancer af fænomenerne, som teorien ikke umiddelbart kunne favne, hvilket viser en usikkerhed omhandlende disse dele af empiriens inddragelse i horisontsammensmeltningen. Konkret opstod en begrænsning, når politikere i empirien refererer til andre politikeres udtalelser indeholdende en dem-kategorisering. Dette betyder, at på den ene side laver politikerne ikke en direkte dem-kategorisering, men at denne på den anden side bidrager til opretholdelse af eksisterende kategorier og forestillinger herom. I modtagelsen af den nye horisont er en opmærksomhed rettet mod denne nuances indflydelse på forekomsten af dem-kategoriseringer derfor nødvendig.

På baggrund både af kodningsprocessen og den nye horisont forholder vi os kritisk til visse dele af den udvalgte teori, grundet forekomst af konceptuelle overlap. Analyseresultaterne viser særligt overlap mellem begreberne *os-identifikation/dem-kategorisering* og *os og dem-fællesskaber*. Dette medfører en vis usikkerhed for, hvornår empirien er kodet som hhv. det ene og det andet. Set i lyset af horisontens forståelse af et dualistisk forhold mellem “os” og “dem”, synes *dem-kategorisering* på trods heraf at have indfanget nuancer, som *os og dem-fællesskaber* ikke har formået. Horisonten skal ikke forstås som værende selvmodsigende, men derimod som indeholdende et billede af direkte dem-kategoriseringers markante tilstedeværelse i folketingspolitikeres udtryk. I forlængelse heraf oplever vi en usikkerhed om *os-identifikations* reelle hyppighed og styrke, idet skarpe demarkationslinjer mellem denne og *nationalt fællesskab* synes at mangle, hvilket derfor potentielt kan være en bias i den nye horisont. Dog forstås dens tilstedeværelse i horisonten som betydningsfuld på baggrund af det dualistiske forhold til “dem” og dermed *os-identifikations* implicite tilstedeværelse i både denne og *nationalt fællesskab*.

I tilblivelsen af horisonten har kodningsprocessen været afgørende, hvorfor en kritisk forholden sig til denne er nødvendig. Grundlæggende har denne være kendetegnet ved en indbyrdes enighed, hvilket medfører en refleksion over gyldigheden heraf. Man kan stille sig spørgende over for, hvorvidt dette skyldes overensstemmelse med empirien eller, hvorvidt denne er udtryk for *vores fælleshed*. Det er således vigtigt at gøre sig denne fælleshed bevidst, da den kan være en mulig ubevidst bias i kodningsprocessen, og som derfor kan have indvirket den nye horisont. I anskuelsen af horisonten er det derfor relevant at medtænke det faktum, at vi personligt begge er unge kvinder med relativ ens fagligt udgangspunkt samt etnisk dansk oprindelse. Dette kan have især to konsekvenser, dels manglende kritisk diskussion af begrebernes tilstedeværelse, dels barrierer ift. særligt identificering af implicitte selvfølgeligheder i folketingspolitikeres udtryk.

I forlængelse af horisontens inddragelse af et tidsmæssigt perspektiv, synes det relevant at rette en kritik mod den fælles kodningsprocedure, idet denne er foretaget mellem udarbejdelse af de enkelte analysedele. Den nye horisont indeholder således en usikkerhed ang. den tidsmæssige sammenligning af de fire folketingsvalg, da en fortolkning af begreberne således allerede havde fundet sted ifm. de først foretagne analyser, hvilket potentielt kan have ændret vores forståelser af begreberne. Det skal dog nævnes, at den totale individuelle kodning blev udført inden udarbejdelsen af analysedelene.

Til sidst er det relevant af vurdere samspillet mellem induktive og deduktive procedurer ift. hvorvidt disse har formået, at ”flette fingre”. Den ”lukkede kodning” kan med udgangspunkt i slutkodelisterne vurderes som havende formået at inddrage empirisk forankrede forståelser, da disse både indeholder reviderede samt udeladelse af forkastede begreber. Videre synes det relevant at rette en kritik mod den semi-åbne kodning. Retrospektivt kan denne dels rettes mod en kodningsprocedure, hvor vi ikke nødvendigvis har formået at udlede de mest relevante ligheder, dels rettes mod filosofisk hermeneutik, hvis ramme har udfordret et induktivt perspektiv.

Ved igen at vende blikket mod problemformuleringen, er det sidste, men særdeles centrale fænomen sociale problemer og forståelser heraf. Dette fænomen præciserer undersøgelsens sigte, hvorfor den nye horisont først og fremmest fokuserer på folketingspolitikeres

forståelser af sociale problemer gennem belysning af kategoriseringer samt forestillinger om fællesskaber. Ved inddragelse af et fænomen, hvis udgangspunkt er antirealistisk, åbnede problemformuleringen op for i princippet alle forståelser heraf, idet et socialt problem i nærværende speciale defineres som en påstået situation, der stemmer uoverens med et betydeligt antal menneskers værdier og normer, og som der dermed på handles på. I forlængelse af denne forståelse kan horisonten dog ikke tegne et billede af, hvorvidt de påståede forståelser er et direkte udtryk for et betydeligt antal menneskers værdier og normer. Folketingspolitikeres forståelser må dog forstås som repræsenterende befolkningens, og samtidig have en betydelig vægtning grundet disses position, særligt ift. forståelser af, hvornår samfundet skal og bør handle. På baggrund af problemformuleringens samlede struktur fandt vi det nødvendigt at foretage en teoretisk indsnævring af forståelser af sociale problemer i sammenhæng med “os” og “dem”-kategoriseringer og forestillinger om fællesskaber. Denne indsnævring har givet mulighed for særligt at undersøge forståelser omhandlende, med hvem man indgår i solidariske fællesskaber, og hvem man dermed er mest villig til at hjælpe. Retrospektivt kan vi på baggrund af særligt den semi-åbne kodnings resultater udlede, at en anden og evt. bredere inddragelse af teoretiske begreber kunne have været givende, og resulteret i en anden men samtidig brugbar viden i besvarelse af problemformuleringen.

5.4 Perspektivering

På trods af, at erkendelse ud fra et filosofisk hermeneutisk perspektiv er en uendelig cirkulationsproces, er vi nødt til at stoppe. Inden dette speciale bringes til ende, finder vi det dog relevant igen at vende blikket mod problemstillingen, og på baggrund af den nye horisont spørge, hvad denne nye viden kan bidrage til og hvilke andre undersøgelsesaspekter, der kunne være særligt interessante og relevante at undersøge.

I en diskussion af den producerede viden vendes blikket først mod praktisk socialt arbejde og dennes anvendelighed heri. Med udgangspunkt i den nye viden om anvendelse af et imaginært forestillet “dem” fællesskab bestående af individer, der i kraft af blot deres ikke-danske oprindelse placeres heri, bidrages til socialarbejderes refleksion og øget bevidsthed om den generaliserende distancering, som potentielt kan forekomme i forlængelse heraf. Specialet har yderligere vist, at egenskaben: ikke-dansk oprindelse ofte kædes sammen med

negative karakterer, hvorfor dette “dem”-fællesskab samtidig tillægges miskreditation. I det praktiske sociale arbejde bør man derfor reflektere over de karakteristika samt forestillinger som knyttes til denne egenskab. Den viden, vi har opnået, omhandlende forestillinger om fællesskaber, kan bidrage til problematisering af de mulige konsekvenser uberettigede generaliseringer kan have for dels samfundets sammenhængskraft dels det enkelte individ. I forlængelse heraf synes det relevant at foretage en videre undersøgelse af, hvorvidt der kan trækkes paralleller mellem folketingspolitikeres og socialarbejders dem-kategoriseringer samt, hvorvidt socialarbejders forståelser af sociale problemer forklares med udgangspunkt i borgeres ikke-danske oprindelse. I forlængelse af dette indeholder sociologisk teori særligt to interessante perspektiver. Den ene med fokus på omgivelsernes stereotype opfattelser af afvigelsen, hvorudfra der tildeles et stigma, der potentielt fører til diskrimination fra omgivelsernes side (Goffman, 2009: 45f). Dette vil således tilføre speciales problemstilling et perspektiv med fokus på stigmatiserende betegnelser, der på makro- og mesoniveau fører til forskelsbehandling, hvorfor den generative mekanisme for det sociale problem anskues herudfra. Samtidig indeholder sociologisk teori ligeledes et mikro/meso-orienteret fokus, hvor perspektivet er rettet mod mulig internalisering af disse stigmatiseringer. Dette perspektiv vil kunne medbringes i en undersøgelse af, hvorledes folketingspolitikeres generaliserende distancering til “dem”, ud fra deres magtfulde position, skaber labels, der indeholder konkrete negative forventninger, og som kan overføres til det resterende samfund, heriblandt socialarbejdere. Samtidig vil dette perspektiv muliggøre en anskuelse af en potentiel internalisering hos dem-fællesskabets medlemmer. Dette muliggør således en kobling til, hvordan berørte individer kan identificere sig med disse etiketter og handle ud fra dem, i form af en undersøgelse af etniske minoritetsborgeres oplevelser af placering inden for denne kategori. Et sådant fokus vil derfor bidrage med viden om forståelser af sociale problemer relateret til egenskaben ikke-dansk oprindelse ud fra forståelser af, at den sociale afvigelse skabes, vedligeholdes og videreudvikles af omgivelserne.

Specialet har ligeledes produceret viden omhandlende solidaritetshierarkisering, hvor offentlige ydelser og hjælp, tildeles nogle mere end andre. I forlængelse heraf knyttes solidaritetsberettigelse særligt til to fællesskaber; et nationalt- og et arbejdsmarkedsfællesskab, hvor forestillinger om medlemskab til disse er afgørende for individets sikring gennem den danske velfærdsstat. Set i lyset af den universelle

velfærdsmodel og principperne herfor åbnes op for en videre undersøgelse af, hvorledes grænserne mellem “os” og “dem” kan ses i relation til disse, herunder hvorvidt der kan spores sammenhænge mellem solidaritet til “dem” i økonomisk opsving kontra nedgang. Dette speciale har fremkommet en viden, hvor forestillinger om “os” og “dem” i relation til arbejdsmarkedsfællesskabet synes krydsbare. Denne viden synes interessant at sætte i spil i en belysning af, hvorvidt den danske velfærdsstat bevæger sig væk fra universalismen og evt. mod en arbejdsmarkedsorienteret og konservativ velfærdsmodel.

6. Litteraturliste

6.1 Primær litteratur

Anderson, B. 2001: *Forestillede fællesskaber: refleksioner over nationalismens oprindelse og udbredelse*. Oversat af Jensen, L. Roskilde Universitetsforlag

Bauman, Z. 2002: *Fællesskab - en søgen efter tryghed i en usikker verden*. Hans Reitzels Forlag

Bauman, Z. 2006: *Flydende modernitet*. Hans Reitzels Forlag

Berg, B. & Ask, T. A. 2011: *Minoritetsperspektiver i socialt arbeid*, Universitetsforlaget

Berg-Sørensen, A. 2010: *Hermeneutik og fænomenologi, i Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning*. red. Jacobsen, Lippert-Rasmussen & Nedergaard. Hans Reitzels Forlag

Bolt, M. & Lund, J. 2009: *Fællesskabsfølelser - kunst, politik, filosofi*. Forlaget Klim

Boyattzis, R. 1998: *Transforming Qualitative Information*. Thousand Oaks, Sage Publications

Bundesen, P. 2011: *Sociale problemer og socialpolitik. 4. udgave*, Syddansk Universitets Forlag

Brune, Y. 2003: *Den mystiska kulturkrocken. "Invandrarkillen" och "invandrartjejen" i mediehändelsernas mitt i Medierne, minoriteterne og det multikulturelle samfund: skandinaviske perspektiver*. red. Tufte, T.. Nordicum

Durkheim, É. 2000: *Om den sociale arbejdsdeling*. Hans Reitzels Forlag

Dean, J. 1996: *Solidarity of Strangers*, University of California Press

Eriksen, T. & Sørheim, T. 2007: *Kulturforskelle - kulturmøder i praksis. 2. udgave*, Munksgaard Danmark

Falk, J. 2007: *Ferdinand Tönnies i Klassisk og moderne samfundsteori*. red. Andersen, H. og Kaspersen, L.B. 4. udgave, Hans Reitzels Forlag

Fredslund, H. 2005: *Den filosofiske hermeneutik – fra filosofi til forskningspraksis. i Samfundsvidenskabelige analyser*. red. Nygaard, C. Forlaget Samfundslitteratur

Fuller, R. & Myers, R. 2011: *The Conflict of Values i The Study of Social Problems - seven perspectives*. red. Rubington & Weinburg. 7. udgave. Oxford University Press

- Gadamer, H.G. 2007:** *Sandhed og metode - grundtræk af en filosofisk hermeneutik*. Oversættelse, indledning og noter v. Jørgensen, A. 2. Udgave, Academica
- Goffman, E. 2009:** *Stigma - Om afvigerens sociale identitet*. Oversat af Gooseman, B. 2. udgave. Samfundslitteratur
- Gullestad, M. 2005:** *Det norske sett med nye øyne*. Universitetsforlaget
- Hervik, P. 2003:** *Etnicitet og mediernes skildring af de etniske minoriteter - et antropologisk perspektiv i Medierne, minoriteterne og det multikulturelle samfund: skandinaviske perspektiver*. red. Tufte, T. Nordicum
- Hussain, M. 2003:** *Media Representation of Ethnicity & the Institutional Discourse i Medierne, minoriteterne og det multikulturelle samfund: skandinaviske perspektiver*. red. Tufte, T. Nordicum
- Højbjerg, H. 2004:** *Hermeneutik i Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne*. red. Fuglsang, L. & Olsen, P. B. 2. udgave, Roskilde Universitetsforlag
- Jenkins, R. 2006:** *Social Identitet*. Academica
- Jensen, N. 2011:** *Os vs. Dem: Menneskers automatiske tilbøjelighed til at inddele andre i os og dem-kategoriseringer i 20 psykologiske eksperimenter* red. Olesen, H. og Dalsgaard, T. Plurafutura Publishing
- Juul, S. 2010:** *Solidaritet og sammenhængskraft i det moderne velfærdssamfund*, i *Sociologi og modernitet*, red. Juul, S. m.fl. Columbus
- Juul, S. & Petersen, K. B. 2012:** *Videnskabsteoretiske retninger og projektarbejde, i Samfundsvidenskabernes videnskabsteori - en indføring*. Hans Reitzels Forlag
- Katzenelson, B. 1994:** *Homo Socius - socialpsykologisk grundbog*. Gyldendal
- Kvale, S. & Brinkmann, S. 2008:** *Interview - En introduktion til det kvalitative forskningsinterview*. 2. udgave, Hans Reitzels Forlag
- Lakoff, G. P. 1987:** *Women, fire, and dangerous things: what categories reveal of the mind*. The University of Chicago Press
- Lindenberg, S. 1998:** *The microfoundations of Solidarity: A Framing Approach i The Problem of Solidarity - theories and models*. red. Doreian, P. & Fararo, T. University of Pittsburgh. Gordon and Breach Publishers
- Miles, M. & Huberman, A. 1994:** *Qualitative Data Analysis*. Thousand Oaks, Sage Publications
- Nannestad, P. 1999:** *Solidaritetsens pris. Holdningen til indvandrere og flygtninge i*

Danmark 1987 - 1993. Århus Universitetsforlag

Necef, M. Ü, 2001: *Indvandring, den nationale stat og velfærdsstaten i Ubekvemme udfordringer* red. Seeberg P. Odense Universitetsforlag

Nielsen, H. 2004: *Er danskerne fremmedfjendske? Udlandets syn på debatten om indvandrere 2000- 2002.* Aarhus Universitetsforlag

Nielsen, P. S. 2007: *Tag ordet - og brug det! Om sprogets betydning for integration.* Frydenlund

Olsen, H. 2002: *Kvalitative kvaler, kvalitative metoder og danske kvalitative interviewundersøgelers kvalitet.* Akademisk Forlag

Olesen, S. P. 2005: *Hverdagslivets kategorisering og sekventialitet i Hverdagslivet - sociologier om det upåagtede.* red. Jacobsen, M. & Kristiansen, S. Hans Reitzels Forlag

Olwig, K. & Pærregaard, K. 2007: *Integration Antropologiske perspektiver.* Museum Tusculanums Forlag

Pauly, J. 1991: *A beginners guide to doing qualitative research in mass Communication.* Journalism Monographs

Potter, J. W. 1996: *An Analysis of Thinking and Research About Qualitative Methods.* Inc. Publishers

Rasborg, K. 2004: *Socialkonstruktivismen i klassisk og moderne sociologi, i Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne,* red. Fuglsang, L. & Olsen, P. O. 2. udgave. Roskilde Universitetsforlag

Rasmussen, H. K. 2000: *Dem og os: det multi-etniske Danmark,* Tiderne Skifter

Rubington, E. & Weinberg, M. 2011: *The Study of Social Problems - seven perspectives.* 7. udgave. Oxford University Press

Ryan, J. & Bernard, R. 2000: *Data management and analysis methods i Handbook of Qualitative Research.* red. Denzin N. & Lincoln. T. Sage Publications

Simonsen, J. 2003: *Danmarks Forenede Cybermuslimer og italesættelsen af islam i Medierne, minoriteterne og det multikulturelle samfund: skandinaviske perspektiver.* red. Tufte, T. Nordicum

Skytte, M. 2006: *Kategorisering og kulturopfattelse i Samfundet i pædagogisk arbejde.* red. Schou, C. & Pedersen, C. 2. udgave. Akademisk Forlag

Strauss, A. & Corbin, J. 1990: *Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques.* Sage Publications

Strauss, A. & Corbin, J. 1998: *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. Sage Publications

Thagaard, T. 2004: *Systematik og indlevelse - en indføring i kvalitativ metode*. Oversat af Henriksen, O. Akademisk Forlag

Thomsen, J. 2006: *Konflikten om de nye danskere. Om danskernes holdninger til etniske minoriteters kultur og rettigheder*. Lindhardt & Ringhof, Akademisk Forlag

Togeby, L. & Gaasholt, Ø 1995: *I syv sind: danskernes holdninger til flygtninge og indvandrere*. Politica

Weidlich, W. & Helbing, D. 1998: *A mathematic model of group dynamics including the effects of solidarity* i *The Problem of Solidarity - theories and models*. red. Doreian, P. & Fararo, T. University of Pittsburgh. Gordon and Breach Publishers

Tidsskrifter & Artikler:

Emerek, R. 2003: *Integration - eller inklusion? Den danske diskussion om integration*. AMID Working Paper Series, Aalborg Universitet

Gunge, U. & Reklings T. 2013: *Hendes Tørklæde splitter*, Bragt i Berlingske d. 24.10.13

Ivarsson, S. 2007: *Benedict Andersons forestillede fællesskaber - Globale og lokale perspektiver på det nationale*. Historisk Tidsskrift, Bd. 107, hft. 2

Lorensen, M. 2009: *Prædiken mellem tale og skrift*, TEOL-information nr. 39, Det Teologiske fakultet, Københavns Universitet

Rapporter & Undersøgelser:

FN-rapport, 2001: *Replacement migration - is it a solution to decline an aging populations*, Population Division, Department of Economic and Social Affairs, United Nations Secretariat

Holm, L. 2007: *Folketinget og Udlændingepolitikken – diskurser om naturaliserede, indvandrere og flygtninge 1973-2002*, Ph.d.-afhandling Akademiet for Migrationsstudier i Danmark. 2. udgave, Aalborg Universitet

Jacobsen, B. 2008: *Religion som fremmedhed i dansk politik - en sammenligning af italesættelser af jøder i Rigsdagstidende i 1903-45 og muslimer i folketingstidende 1967-2005*, Ph.d. afhandling, Institut for Tværkulturelle og Regionale Studier. Københavns Universitet

Jørgensen, L. 2006: *Hvad sagde vi! ...om "De Andre". Den udlændingepolitiske debat i Folketinget 1961 – 1999*. Ph.d.-afhandling, Institut for historie og samfundsforhold,

Lassen, M. 2012: *Det er din kultur, der er problemet! - Et kritisk blik på Dansk Folkepartis konstruktion af 'integration', 'kultur', 'synlige minoriteter' og 'etniske danskere'*. Roskilde Universitet.

Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration, 2007: *Værdier og normer - blandt udlændinge og danskere*, Tænketanken om udfordringer for integrationsindsatsen i Danmark

Riis-Jørgensen, M. 2010: *"Stem dansk!" - Dansk Folkepartis konstruktion af danskheden*. Copenhagen Business School

6.2 Sekundær litteratur

Becker, H. S. 2005: *Outsidere - Studier i afvigelsessociologi*. Oversat af S. Søgaard, Hans Reitzels Forlag

Berry, J. 2001: *A Psychology of Immigration*. Journal of Social Issues, Vol. 57, No. 3, 2001

Castells, M. 2009: *The Power of Identity*. 2. udgave, John Wiley and Sons

Danmarks statistik 2013: *Indvandrere i Danmark 2013*. Danmarks Statistik

Ejrnæs, M. & Skytte, M. 2004: *Etniske minoriteter og socialpolitik i Socialpolitik*. red. Larsen, J. E. & Møller, I. H. 2. udgave, Hans Reitzels Forlag

Jenkins, R. 2008: *Rethinking Ethnicity: Arguments and Explorations*. 2. udgave. SAGE Publications

Jenkins, R. 2012: *Being danish. Paradoxes of Identity in Everyday Life*. 2. udgave, Museum Tusulanum Press

Lassen, H. 2009: *Den anden virkelighed - tanker og tal om integration i Danmark*. Informations Forlag

Marshall, T. H. 2003: *Medborgerskab og Socialklasse*, Oversat af S. W. Jørgensen Via Pluto Press, Copyright T.H. Marshall (1950), Hans Reitzels Forlag

Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration, 2006: *Udviklingen i udlændinges integration i det danske samfund: tænketanken om udfordringer for integrationsindsatsen i Danmark*, Bonnerup, E & Kærgård, N. et al. Tænketanken om udfordringer for integrationsindsatsen i Danmark

Noer-Møller, L. 2012: *Det 'danske' set med 'danske' øjne*, Speciale, Sociologiuddannelsen, Aalborg Universitet

Siim, B. 2011: *Medborgerskab og diversitet i Socialpolitik*. red. Møller, I. & Larsen, J. 3. udgave. Hans Reitzels Forlag

Smith, A. 1991: *National identity*. University of Nevada Press

Bilag

Bilag 1: Litteraturstudie

Tema:

”Os og dem”-kategoriseringer i mødet mellem etniske minoriteter og det danske samfund og disse kategoriseringers betydning for forståelse af sociale problemer

Tidsafgrænsning: 15 år – fra 1999 og frem

Hvad: Faglitteratur, forskningsrapporter, forskningsartikler. Vi søger desuden specialer samt kronikker, debatter, artikler mm. Vi søger disse for at opnå viden om hvad der allerede er undersøgt, men anvender ikke disses resultater som vidensgrundlag. Artikler er anvendt særligt ift. et indblik i debatten omhandlende os og dem.

Databaser:

Academic Search Premier

Scopus

Proquest

CSA - Social Services Abstract

CSA - Sociological Abstract

Google scholar

Danbib.dk

Bibliotek.dk

Forskningsdatabasen.dk

Bibsys.no

Libris.dk

Specialedatabaser (AAU, AU, SDU, KU, CBS, RUC)

Infomedia.dk

Sm.dk

Sfi.dk

Casa.dk

Rockwool Fondens Forskningsenhed

Danske søgeord anvendt i forskellige kombinationer:

Danmark den danske velfærdsstat det danske samfund diversitet efterkommere eksklusion etniske minoriteter Folketing folketingspolitikker forestillede fællesskaber forskellighed forståelse forståelser af sociale problemer fællesskab gruppe gruppeidentitet gruppetilhørsforhold heterogenitet homogenitet identificering identitet indvandrere indvandringspolitik inklusion integration integrationspolitik integrationsteori intersektionalitet italesættelser kategorisering konsekvenser af kategorisering kultur kulturforskelle kulturmøde lighed	majoritet marginalisering medborger medborgerskab medborgerskabsteori menneskesyn minoritet multietnicitet multikulturalisme nation nationalisme nationalitet nydanskere os og dem os og dem-kategorisering politik politiske os og dem kategori politisk kategorisering position positionering pligt rettighed sammenhængskraft sociale problemer socialpolitik solidaritet solidaritetsforståelser teoretisk forståelse af sociale problemer udlændinge udlændingepolitik udtryk universel velfærdsmodel velfærdsprincipper velfærdsstat værdier
--	---

Engelske søgeord anvendt i forskellige kombinationer:

categorization citizenship citizenship theory community consequences of categorization cultural differences culture Danes Danish parliament Danish society Denmark descendants diversity duty equality ethnic minorities exclusion expression foreigners group group affiliation group identity heterogeneity homogeneity identification identity imagined communities immigrants immigration immigration policy	inclusion integration integration policy integration theory intersectionality majority marginalization minority multiculturalism multiethnicity nation nationalism nationality parliamentary politician political categorization position rights social cohesion social policy social problems solidarity the Danish welfare state theoretical understanding of social problems understandings of social problems understandings of solidarity universal welfare model values welfare principles welfare state
---	--

Bilag 2 – Præsentation samt fravalg af metodisk, traditionel og kritisk hermeneutik

Når vi videre diskuterer de forskellige hermeneutiske positioners muligheder og begrænsninger, gøres dette med udgangspunkt i retningernes divergerende sigte, samt deres anvendelse af netop den hermeneutiske cirkel. I den traditionelle hermeneutik fungerer den hermeneutiske cirkel som et metodisk redskab, hvorved man gennem en vekselvirkning mellem en teksts enkelte dele og tekstens helhed, kan opnå dens sande mening uden indre modsigelser. Det er dermed sammenhængen mellem en teksts enkelte dele og helheden, der er meningsskabende og som muliggør fortolkning og forståelse (Højberg, 2004: 312). Denne før-moderne tilgang blev anvendt til fortolkning af bibelske tekster og er ikke relevant for nærværende speciale, idet vi ikke søger at producere *sand viden* om en teksts egentlige mening.

Den metodiske hermeneutik udvider fortolkningsprocessen således, at konteksten bliver inddraget i den hermeneutiske cirkel. For at forstå en tekst, må den således sættes i relation til den kontekst, hvori den er skabt, hvorfor cirkulation mellem tekst og kontekst er centralt (Fredslund i Nygaard 2005: 76). I den metodiske hermeneutik handler fortolkningskunst helt grundlæggende om at opnå korrekt forståelse af afsenderens eller forfatterens mening (Juul 2012: 114) og den hermeneutiske cirkel bliver således et epistemologisk princip. Denne retning opererer således med fortolkning som en metodologi, der rummer fortolkningsregler for, hvorledes mennesket er i stand til at opnå gyldig viden (Berg-Sørensen 2010: 151).

Vender vi blikket mod dette speciales problemformulering, sigtes der således ikke mod produktion af en sand og endegyldig viden. Undersøgelsens interesse er ikke af opnå viden om den sande bagvedliggende mening i folketingspolitikeres forestillinger om fællesskaber og “os og dem”-kategoriseringer, eller den sande bagvedliggende mening om forståelser af sociale problemer. Dermed synes den metodiske hermeneutik ikke relevant her, ligesom den kritiske hermeneutik, der med et emancipatorisk sigte heller ikke stemmer overens med specialets erkendelsesinteresse.

Bilag 3 - Præsentation af filosofisk hermeneutisk

Følgende præsentation vil tage udgangspunkt i den filosofiske hermeneutik, som den er blevet udviklet op gennem det 20. århundrede af især Hans-Georg Gadamer (1900-2002). Det centrale i denne position er netop, at fortolkning ses som et ontologisk udgangspunkt, på baggrund af en grundlæggende antagelse af mennesket som værende et fortolkende væsen, og forståelse som selve det menneskelige livs oprindelige væremåde (Gadamer, 2007: 248). Således er forståelse ikke blot noget, der erkendes, men denne erkendelse er også med til at skabe virkeligheden.

(...) forståelse og fortolkning er i grunden ét og det samme.(...) Al forståelse er fortolkning, og al fortolkning udfolder sig gennem et sprog, der vil lade genstanden komme til orde, men som samtidig også er fortolkerens eget sprog. (...) sproget (er) det universelle medium, hvori forståelsen selv fuldbyrdes. Forståelsens fuldbyrdelsesmåde er fortolkning. (Gadamer, 2007: 368)

Den filosofiske hermeneutik beskæftiger sig mindre med regler om, hvordan vi skal fortolke og mere med, hvorfor vi fortolker, og hvad forståelse betyder for den menneskelige ageren i samt viden om verden (Højberg i Fuglsang & Olsen, 2004: 312). Gadamers bidrag gør desuden op med den tidligere hermeneutiks dikotomisering af subjekt og objekt, og dermed også med det naturvidenskabelige ideal om objektivitet (Fredslund, 2005: 77).

I Gadamers værk "Sandhed og Metode" fremgår, at det fortolkende subjekt må inddrages i den hermeneutiske cirkel, idet forskeren er en del af den verden hun undersøger. Forskeren inddrages i form af de forforståelser denne har, før hun indgår i en forståelsesproces (Gadamer, 2007: 266 og Juul, 2012: 122). Begrebet *forforståelse* dækker ifølge Gadamer over en forståelse, vi har af en sag, før vi indgår i en forståelsesproces. Disse forforståelser har oprindelse i vores kulturelle arv, tradition og historie og er dermed foranderlige, og er med Gadamers ord en del af "*virkningshistoriens virkninger*" (Gadamer, 2007: 286ff). Uanset om vi er vores forforståelser bevidste er disse altid i spil, og uden dem ville forskeren være fortabt, idet hun ikke ville være i stand til at erfare noget som noget (Juul, 2012: 122). Gadamer problematiserer sandhedsbegrebet ved at pointere, at ved at antage et umiddelbart fænomen som sandheden glemmer man den hele sandhed (Gadamer, 2007: 286). For at kunne sætte sine forforståelser i spil er man nødsaget til at bevidstgøre sig disse, men

eftersom det ikke er muligt at bevidstgøre sig samtlige forforståelser, vidner dette om den begrænsede sandhed, det er muligt at fremkomme (Gadamer, 2007: 287).

En fortolker vil således altid forstå og fortolke på baggrund af sin *forståelseshorisont*. Vores forståelseshorisont er betinget af *situationen*, som ifølge Gadamer er den kontekst vi er indlejret i, altså det ståsted, hvorfra vi ser, og som er bestemt af de fordomme vi medbringer (Gadamer 2007: 291). En situation er noget man altid allerede er i, og det er ikke muligt at gøre sig situationen fuldstændig bevidst og træde ud af denne: *“heller ikke belysningen af denne situation, dvs. en virkningshistorisk refleksion, kan blive endegyldig; denne ufuldkommenhed skyldes imidlertid ikke mangel på refleksion, men beror derimod på et væsenstræk ved den historiske væren, som vi er. At være historisk betyder, aldrig at have fuldstændig viden om sig selv”* (Gadamer, 2007: 287).

Horisonten er den vidde udsynet har og er under konstant forandring, idet vi sætter vores forforståelser i spil og opnår en ny bredde i vores forståelseshorisont (Gadamer, 2007: 288). Forståelse opfattes som et processuelt begreb, og sker når to horisonter, fx en teoretisk- og en empirisk horisont, mødes i en *horisontsammensmeltning*, gennem en overlevering af forståelser de to horisonter imellem (Gadamer, 2007: 292). Forståelse forudsætter, at forskeren formår at sætte sig i den andens sted samtidig med, at hun medbringer egne forforståelser og begreber, og sætter disse i spil (Gadamer, 2007: 375). Når forskeren har opnået en ny forståelse, kan processen i princippet starte forfra, idet dennes forforståelser er ændret og horisonten udvidet. Således er det ikke muligt, og ville aldrig give mening, at opnå endegyldig sand erkendelse. På trods af, at fortolkning her ses som en relativ og uafsluttet bevægelse, der altså ikke skaber endegyldige sandheder, er det gennem fortolkning, at forståelsen opnår en relativ fuldendelse (Gadamer, 2007: 443).

Bilag 4 - Bruttoliste over muligt empirisk materiale

- Materiale fra Folketinget:

- Debatter fra Folketingssalen
- Behandlinger af lovforslag
- Spørgetime i Folketinget
- Åbne samråd i udvalg
- Taler fra Folketingssalen

- Partipolitisk materiale:

- Oplæg til landsmøder
- Diverse politiske arrangementer
- Partiprogrammer

- Materiale fra andre arenaer

- Debatter udenfor folketingsalen, herunder debatter i tv- og radioprogrammer
- Debatter på politiske landsmøder, samt debatter i diverse organisationer, tema-arrangementer, valgdebatter, partilederrunder etc.
- Individuelle politiske indlæg, herunder læserbreve, debatindlæg i dagblade, fagblade, på net portaler, kronikker mm.
- Journalistiske interviews, herunder tv- og radioprogrammer

Bilag 5 - Nettoliste over muligt empirisk materiale

Debatter i folketingsalen

I forlængelse heraf fokuserer vi udelukkende på debatter omhandlende specialets interessefelt dvs. indvandrere og integrationsområdet. Grundlæggende medfører denne form for empirisk materiale gode forudsætninger for at opnå et grundlag, hvori politikeres kategoriseringer og forestillinger, samt forståelser af sociale problemer kommer til udtryk, da det netop er politikere, der er de centrale aktører, samt dem, der grundlæggende sætter dagsordenen for de givne debatter. Videre er forståelser af sociale problemer i dette empiriske materiale fundamentale, idet debatter oftest netop er rettet mod konkrete indsatser og handlinger, altså konkrete politikker omhandlende sociale omstændigheder. Det er i forlængelse af dette dog relevant at have in mente, at det særlige fokus på indsatser og handlinger kan medføre en repræsentation af forståelser af sociale problemer, som netop er centreret omkring praktiske tiltag. Dette understreges yderligere af, at formen i debatterne ofte tager udgangspunkt i “politikker til politikere kommunikation”, da det indirekte mål i Folketinget må være, at skabe flertal således, at specifikke tiltag kan blive til konkrete politikker og indsatser. Vælges denne form for empirisk materiale er det således afgørende at være bevidst om den præmis som dette stiller iht. dels kategoriseringer af “os” og “dem” og forestillinger om fællesskaber, dels forståelser af sociale problemer, da de primære “modtagere” i interaktionen er andre politikere i forhold til at skulle udvikle og vedtage love. Iht. tilgængelighed medfører denne form for materiale gode pragmatiske muligheder, da alle debatter i folketingsalen optages og transskriberes. Modsat åbner dette op for en stor mængde data, hvorfor en udvælgelse af *det mest* relevante og/eller *mest* interessante materiale vil være kompliceret, med en samtidig risiko for at være tilfældig, da der i forbindelse med dette speciale ikke er mulighed for at anvende alle relevante debatter inden for interessefeltet i den givne tidsperiode.

Behandlinger af lovforslag

Ligesom ved debatter i folketingsalen medfører denne form for empirisk materiale ligeledes gode pragmatiske muligheder iht. tilgængelighed. Behandling af lovforslag som empirisk grundlag vil videre nødvendigvis medføre en udvælgelse af specifikke behandlinger, eftersom vi af pragmatiske årsager ikke har mulighed for at analysere

samtlige behandlinger, der berører indvandrer- og integrationsområdet, og som derfor vil være relevant at inddrage iht. kategoriseringer og forestillinger samt forståelser af sociale problemer. Det er derfor nødvendigt, at vi stiller os selv spørgsmålet, hvordan denne udvælgelse potentielt skal finde sted. Først må vi derfor forholde os til, hvilke kriterier denne udvælgelse skal gøres på baggrund af, ift. hvorvidt dette skal ske tilfældigt vs. stramt styret. En stramt styret udvælgelse har således til formål at sikre, at vi på baggrund af det valgte tidsperspektiv udvælger de lovforslagsbehandlinger, der på bedst mulig vis indeholder og viser problemformuleringens fænomener. Modsat fordrer en tilfældig udvælgelse, kun gjort på baggrund af specialets interessefelt, således en empirisk funderet belysning af fænomenerne, hvor styrken af fænomenernes optræden ikke er sikker, men som modsat har potentiale for at vise et mere generelt billede, fremfor de sammenhænge, hvor de er mest fremtrædende. I forbindelse med lovbehandling som empirisk grundlag er det videre relevant at forholde sig til den præmis, at der ikke kan opnås et tidsmæssigt gennemgående tema i disse lovbehandlinger, hvorfor specialets interessefelt må opnås gennem forskellige lovforslag, som altså berører indvandrer- og integrationsområdet. Udvalger vi fx på baggrund af markante lovforslag på indvandrer- og integrationsområdet fra år 2000 og frem til i dag vil de overordnede temaer for lovbehandlingerne ikke være direkte konsistente, men afhænge af temaet for det konkrete lovforslag. Med dette empiriske grundlag vil det således være en præmis, der er afgørende at have in mente iht. besvarelsen af problemformuleringen. Styrken ved denne form for materiale er derfor at forståelser af sociale problemer synes at være uundgåeligt repræsenteret, idet lovbehandlinger ofte er rettet mod konkrete indsatser og handlinger. Dette medfører, ligesom ved et empirisk grundlag baseret på debatter i Folketinget, en præmis i forhold til, at de primære "modtagere" i interaktionen er andre politikere. Sker en udvælgelse fx på baggrund af lovforslag omhandlende ikke-vestlige indvandrere og efterkommeres ret til offentlig forsørgelse, vil forståelser af sociale problemer nødvendigvis være rettet mod selvforsørgelse, tilknytning til arbejdsmarkedet eller lign.

Debatter uden for folketingssalen

Denne form for empirisk grundlag indeholder en bred vidde i potentielt data, idet en række forskellige debatformer samt arenaer kan indgå i dette grundlag. Vi er således nødt til at forholde os til centrale udvælgelsesmuligheder her indenfor. En overvejelse vi

må gøre os er derfor, hvorvidt udvælgelse af materialet indeholder et kriterium baseret på konsistens i debatform og arena eller ej iht. afdækningen af det tidslige perspektiv. I forhold til tilgængelighed er der en række pragmatiske omstændigheder, der begrænser os til de debatter, der dels er dokumenteret og dels tilgængelige for os som undersøgere. Debatter uden for folketingssalen er ofte temaorienterede, hvilket simplificerer udvælgelsen i forhold til kriteriet omkring inddragelse af specialets interessefelt. Overordnet for disse debatter er, at de foregår i en anden arena end Folketinget, og der dermed er færre formregler for dialogen. I Folketinget synes at eksistere en særlig dialogform, som generelt er mere formel fx. i form af "taletid" end i debatter i andre arenaer, hvor debatten i højere grad synes at være rettet mod dét at udtrykke forståelser frem for opnåelse af fx politisk flertal. Dette sætter således en anden ramme for dialogen i form af en mere uformel interaktion samt en potentiel større grad af "ping-pong" mellem deltagerne. Således synes der at være en sandsynlighed for, at en arena uden for folketingssalen indeholder en større grad af umiddelbarhed i det sagte. På trods af, at politikere er retorisk trænet og generelt velovervejet i deres udtalelser, medfører en arena udenfor folketingen en debatform, der muligvis kan karakteriseres som værende mere fri, ud fra det at positionere sig gennem udtrykte forståelser. Således er der i dette empiriske grundlag potentiale for at kunne undersøge forståelser af sociale problemer inden for en større betydningsvidde, frem for forståelser rettet mod specifikke politikker, love og tiltag.

Med dette valg kan vi opnå konsistens ift. arena, da det empiriske materiale udvælges på baggrund af folketingsvalg indenfor specialets tidsperspektiv. Med særligt henblik på partilederrunder og afslutningsdebatter som empirisk materiale giver dette os derfor mulighed for at opfylde kriteriet om bred politisk repræsentation, da netop disse debatter ofte fordrer tilstedeværelse af samtlige opstil berettigede partier.

Bilag 6 - Oversigt over valgdebatter og deltagere

Folketingsvalg 20. november 2001

Partilederrunde sendt på Danmarks Radio d. 31.10.01

Deltagere:

Poul Nyrup Rasmussen	- Socialdemokratiet
Anders Fogh Rasmussen	- Venstre
Bendt Bendtsen	- Det Konservative Folkeparti
Holker K. Nielsen	- Socialistisk Folkeparti
Pia Kærsgaard	- Dansk Folkeparti
Peter Duetoft	- Centrum Demokraterne
Marianne Jelved	- Det Radikale Venstre
Keld Albrechtsen	- Enhedslisten
Jan Sjursen	- Kristeligt Folkeparti
Mogens Glistrup	- Fremskridtspartiet

Folketingsvalg 08. februar 2005

Partilederrunde sendt på Danmarks Radio d. 18.01.05

Deltagere:

Mimi Jacobsens	- Centrum Demokraterne
Frank Aaen	- Enhedslisten
Holker K. Nielsen	- Socialistisk Folkeparti
Pia Kærsgaard	- Dansk Folkeparti
Anders Fogh Rasmussen	- Venstre
Mogens Lykketoft	- Socialdemokraterne
Bendt Bendtsen	- Det Konservative Folkeparti
Marianne Jelved	- Det Radikale Venstre
Marianne Karlslose	- Kristendemokraterne
Rune Engelbreth Larsen	- Minoritetspartiet

Afslutningsdebat sendt på Danmarks Radio d. 06.02.05

Deltagere:

Anders Fogh Rasmussen	- Venstre
Holger K. Nielsen	- Socialistisk Folkeparti
Bendt Bendtsen	- Det Konservative Folkeparti
Frank Aaen	- Enhedslisten
Pia Kærsgaard	- Dansk Folkeparti
Marianne Jelved	- Det Radikale Venstre
Mogens Lykketoft	- Socialdemokraterne
Marianne Karlslose	- Kristendemokraterne
Rune Engelbreth Larsen	- Minoritetspartiet
Mimi Jakobsen	- Centrum Demokraterne

Folketingsvalg 13. november 2007

Partilederrunde sendt på Danmarks Radio d. 24.10.07

Deltagere:

Anders Fogh Rasmussen	- Venstre
Helle Thorning-Schmidt	- Socialdemokraterne
Line Barfod	- Enhedslisten
Bendt Bendtsen	- Det Konservative Folkeparti
Margrethe Vestager	- Det Radikale Venstre
Pia Kjærsgaard	- Dansk Folkeparti
Naser Khader	- Ny Alliance
Villy Søvndal	- Socialistisk Folkeparti
Bodil Kornbek	- Kristendemokraterne

Afslutningsdebat sendt på Danmarks Radio d. 11.11.07

Deltagere:

Anders Fogh Rasmussen	- Venstre
Bendt Bendtsen	- Det Konservative Folkeparti
Helle Thorning-Schmidt	- Socialdemokraterne
Margrethe Vestager	- Det Radikale Venstre
Villy Søvndal	- Socialistisk Folkeparti
Naser Khader	- Ny Alliance
Bodil Kornbek	- Kristendemokraterne
Line Barfod	- Enhedslisten
Pia Kjærsgaard	- Dansk Folkeparti

Folketingsvalg 15. september 2011

Partilederrunde sendt på Danmarks Radio d. 27.08.11

Deltagere:

Lars Løkke Rasmussen	- Venstre
Helle Thorning-Schmidt	- Socialdemokraterne
Villy Søvndal	- Socialistisk Folkeparti
Johanne Schmidt Nielsen	- Enhedslisten
Margrete Vestager	- Det Radikale Venstre
Pia Kærsgaard	- Dansk Folkeparti
Anders Samuelsen	- Liberal Alliance
Lars Barfoed	- Det Konservative Folkeparti
Per Ørum Jørgensen	

Debat sendt på TV2 08.09.11

Deltagere:

Stig Grenå	- Kristendemokraterne
Manu Sareen	- Det Radikale Venstre
Peter Skaarup	- Dansk Folkeparti
Villy Søvndal	- Socialistisk Folkeparti
Lars Barfoed	- Det Konservative Folkeparti
Nick Hækkerup	- Socialdemokraterne
Anders Samuelsen	- Liberal Alliance
Johanne Smith Nielsen	- Enhedslisten
Claus Hjort Frederiksen	- Venstre

Bilag 7 – Teoretisk operationalisering

Startkodelisten repræsenterer en eksplicitering af den teoretiske referenceramme beskrevet i afsnit 3.4 og er som nævnt udvalgt på baggrund af specialets forforståelser. Kodelisten består af tre overbegreber, og en række underbegreber. De tre overbegreber skal ses som repræsenterende problemformuleringens fænomener: *forestillede fællesskaber*, *kategorisering* og forståelser af sociale problemer repræsenteret ved *solidaritetsforståelser*. Underbegreberne er ligeledes hentet i den udvalgte teori og er selekteret på baggrund af deres nuanceringer, for i kodningsprocessen at se noget som noget, samt på baggrund af relevans baseret på vores forforståelser. Herefter er de enkelte begreber defineret på baggrund af teorien og efterfølgende operationaliseret og eksemplificeret. Operationaliseringen fortæller således læseren, hvad der skal være til stede i empirien før vi forstår det enkelte begrebs optræden. Ligeledes har operationaliseringsprocessen hjulpet os til at præcisere de enkelte begrebs definition. Endelig er operationaliseringerne eksemplificeret - disse eksempler repræsenterer ligeledes forforståelser og fortæller læseren, hvad vi forventer at kunne finde udtrykt i empirien.

Princippet med et overbegreb og en række underbegreber skal forstås således at underbegreberne kun vil være at finde i empirien såfremt overbegrebet er at finde i samme tekstsegment. Vi forventer således ikke at søge efter overbegreberne alene i vores empiriske materiale, hvorfor disse heller ikke er eksemplificeret i kodelisten. Omvendt vil underbegreberne ikke kunne identificeres såfremt overbegrebet ikke samtidig synes at optræde.

Overbegrebet *forestillede fællesskaber* baseres på Andersons og Baumans teorier herom og definition og operationalisering fortæller, hvad empirien skal indeholde før begrebet vil være til stede. Begrebet er baseret på den teoretiske gennemgang (jf. afsnit 3.4) og er således defineret ud fra forståelsen af et grundlæggende menneskeligt behov for at identificere sig med en gruppe, hvormed man i sin bevidsthed føler et tilhørsforhold og forventer et horisontalt sammenhold. Forestillinger om fællesskaber udgøres af et imaginært gruppetilhørsforhold, da enkelte medlemmer ikke nødvendigvis har direkte kendskab til hinanden, men danner et imaginært billede af et gruppetilhørsforhold. Dette

fører til en operationaliseringen af begrebet *forestillede fællesskaber* med fokus på segmenter, der indeholder udtryk om gruppetilhørsforhold, der fremstår som dannet på baggrund af i bevidstheden eksisterende forestillinger om grupper med fælles rettigheder og pligter, og som er forholdsvis homogene. Dette kan ligeledes fremkomme i empirien gennem udtryk, der henviser til gruppeidentifikationer, hvor medlemmerne ikke har personligt og direkte kendskab til hinanden.

Underbegreberne knyttet til *forestillede fællesskaber* udgøres af tre supplerende forståelser; *os og dem-fællesskaber*, *nationalt fællesskab* og *fælles orienteringspunkt*.

Os og dem-fællesskaber defineres som fællesskaber, der bygger på forståelser af grupper, som defineres af grænserne for, hvem der er inden for og uden for et bestemt fællesskab, hvorfor operationaliseringen fokuserer på udtryk omhandlende ligheder og forskelligheder, der fører til henholdsvis inklusion og eksklusion af et fællesskab.

Begrebets definition præciserer, at disse ofte benævnes med "os" og "dem", med særligt fokus på, hvorledes udenfor stående adskiller sig fra indenfor stående, hvorfor operationaliseringen indeholder udtryk, der både direkte og indirekte anvender "os" og "dem", samt særligt har fokus på grænserne for fællesskaberne.

Nationalt fællesskab defineres som gruppeidentifikationer, der tager udgangspunkt i nationhed på baggrund af landegrænser, hvorfor operationaliseringen centrerer om udtryk, der henviser til konkrete afgrænsede nationale grupper. Videre defineres begrebet som fællesskaber med universel legitimitet i det politiske liv og som har en reel betydning i praksis og opretholder forestillinger om landegrænser og fælles historie som afgørende for gruppetilhørsforhold. Dette fører til operationalisering med fokus på udtryk, hvor individers eller grupper nationale oprindelse gøres relevant for tilhørsforhold samt udtryk, der omhandler tilhørsforhold knyttet til fælles sprog og historie.

Fælles orienteringspunkt defineres som gruppetilhørsforhold, der bygger på solide og forankrede fælles mål og interesser, der rækker ud over den enkeltes liv, hvorfor operationaliseringen fokuserer på udtryk omhandlende fælleshed i forestillinger om selvfølgelig fælles mål og interesser. Ligeledes defineres begrebet til overensstemmelse i forståelser, der gør interaktion mulig ved at give den mening og skabe gensidig social forståelse, hvorfor operationaliseringen ser på udtryk, der indeholder forståelser, der bygger på en indbygget logik, hvorved der ikke sættes spørgsmålstejn.

Overbegrebet *kategorisering* er ikke udvalgt på baggrund af en enkelt teori, men indenfor et paradigme, hvor mennesket opfattes som et socialt væsen, der aktivt bidrager til den eksisterende virkelighed. I den teoretiske gennemgang trækkes bl.a. på Lakoff, Jenkins og Katzenelson (jf. afsnit 3.4.1), hvorfor disse ligeledes danner grundlag for dette begreb. På baggrund af disse defineres overbegrebet og operationaliseringen heraf til at omhandle begrebsliggjorte "selvfølgelige" og meningsskabende betegnelser, hvormed virkeligheden opdeles og struktureres i mønstre, slagser og grupper. I forlængelse heraf medtages to underbegreber som nuancerer kategorisering til dels *os-identifikation* dels *dem-kategorisering*.

Os-identifikation defineres som internalisering af gruppetilhørsforhold på baggrund af forestillinger om et mindstemål af lighed og fælleshed med gruppens medlemmer og som skaber et symbolsk billede på sympati, loyalitet og fællesskab. Dette fører videre til en operationalisering, der fokuserer på udtryk, hvor der både direkte og indirekte gennem symbolske billeder indikeres et afgrænset "os"-fællesskab, ud fra forestillingen om at tilhøre en gruppe, der deler ligheder og fællesheder. Videre defineres begrebet til forståelse af et forestillet afgrænset "os"-fællesskab, der medfører inklusion af anerkendte medlemmer og bidrager til opretholdelsen af et positivt selvbillede, hvor medlemmer tenderer at favorisere egen gruppe. Hvorfor operationaliseringen tilføjes udtryk, hvori egengruppen og dennes medlemmer favoriseres, sympatiseres med og vises loyalitet.

Det sidste overbegreb *solidaritet* er ligeledes defineret på baggrund af en overordnet fælles forståelse af begrebet. Solidaritet defineres her som det at være fælles med andre om forpligtelser og ansvar, og derved styrke den sociale sammenhængskraft. Samt det at give afkald på egne kortsigtede fordele i den andens og fællesskabets interesse. Begrebet er operationaliseret således, at før det er at finde i empirien, må der være segmenter indeholdende udtryk, der henviser til, med hvem man deler forpligtelser og ansvar, og overfor hvem man er villig til at give afkald på egne fordele samt ved udtryk, der henviser til, hvem der er berettiget til fællesskabets goder. Eftersom vi her anvender en overordnet definition af begrebet *solidaritet*, vil selve denne benævnelse ligeledes indgå i flere af underbegrebernes definitioner, uden vi dog mener, at der er tale om tautologi. På

baggrund af den teoretiske gennemgang af henholdsvis Durkheims og Deans solidaritetsbegreber (jf. afsnit 3.4.3.3) medtages følgende underbegreber: *mekanisk solidaritet*, *organisk solidaritet*, *affektiv solidaritet*, *konventionel solidaritet* samt *refleksiv solidaritet*.

Mekanisk solidaritet defineres til solidaritet, der tager udgangspunkt i fælles omstændigheder mellem ligestillede uden skelnen mellem kollektiv og individuel bevidsthed, hvorfor operationaliseringen fokuserer på udtryk, der henviser til fælles forpligtelser og ansvar på baggrund af fælles omstændigheder. Begrebet defineres ligeledes som solidaritet, der opstår på baggrund af ligheder og ensbed mellem individer, hvorfor operationaliseringen tilføjes udtryk, der fokuserer på fælles forpligtelser og ansvar rettet mod en relativ homogen gruppe fremfor mod enkelte individer.

Organisk solidaritet defineres til solidaritet, der tager udgangspunkt i anerkendelse af individers forskellighed som en funktionel præmis for kollektivets sociale sammenhængskraft, hvorfor operationaliseringen fokuserer på udtryk, der henviser til fælles forpligtelser og ansvar overfor andre, der på baggrund af individuelle forskelligheder bidrager og lever op til fællesskabets fastsatte forpligtelser. Begrebet defineres ligeledes som solidaritet, der bygger på individers forskellige positive bidrag til kollektivet, hvorfor operationaliseringen tilføjes udtryk, der henviser til, hvem der er berettiget til fællesskabets goder på baggrund af positive fremstillinger af forskellighed, idet disse bidrager til fællesskabets interesser.

Affektiv solidaritet defineres som solidaritet, der udspringer af følelser og intime relationer samt henviser til personlige og nære fællesskaber, hvorfor operationaliseringen fokuserer på udtryk, der henviser til individer, med hvem man har en personlig relation, og derfor har fælles forpligtelser og ansvar over for, samt udtryk der henviser til sammenhold og loyalitet baseret på følelser.

Konventionel solidaritet defineres som solidaritet, der bygger på fælles interesser, mål, værdier og overbevisninger, hvorfor operationaliseringen fokuserer på udtryk, der henviser til, med hvem man deler fælles interesser, mål, værdier, normer og overbevisninger, og derfor har fælles forpligtelser og ansvar over for. Ligeledes defineres begrebet som solidaritet, der henviser til intern ansvarlighed og forventning om, at medlemmer lever op til fælles forpligtelser, hvorfor operationaliseringen tilføjes udtryk, der henviser til sammenhold og loyalitet baseret på fælles intern ansvarlighed

samt forventninger om medlemmers forpligtelser.

Refleksiv solidaritet defineres som en ubegrænset solidaritet, der principielt kan inkludere hele menneskeheden, hvorfor operationaliseringen fokuserer på udtryk, der bygger på menneskets generelle moralske ansvar og anstændighed og derfor fælles forpligtelser og ansvar over for menneskeheden som sådan. Begrebet defineres ligeledes som solidaritet, der henviser til en generel gensidig ansvarlighed mellem mennesker samt åbenhed over for individuelle forskelle. På baggrund heraf tilføjes operationaliseringen udtryk, der fokuserer på menneskesyn og tager udgangspunkt i menneskerettigheder i forhold til sammenhold og loyalitet samt udtryk, der henviser til et universelt "vi", hvor ingen bør frakendes medmenneskelig hjælp.

Bilag 8 - Startkodeliste

Overbegreb	Definition	Operationalisering
Forestillede fællesskaber	Et grundlæggende menneskeligt behov for at identificere sig med en gruppe, hvormed man i sin bevidsthed føler et tilhørsforhold. De enkelte medlemmer har ikke nødvendigvis direkte kendskab til hinanden, men danner et imaginært billede af et gruppetilhørsforhold, der indbefatter forventninger om et horisontalt sammenhold.	Udtryk omhandlende tilhørsforhold dannet på baggrund af i bevidstheden eksisterende forestillinger om forholdsvis homogene grupper. Udtryk der henviser til gruppeidentifikationer, hvor medlemmerne ikke har personligt og direkte kendskab til hinanden.

Underbegreb	Definition	Operationalisering
“Os” og “dem” fællesskaber	Forestillinger der bygger på forståelser af grupper, som defineres ud fra grænserne for, hvem der er inden for og uden for et bestemt fællesskab og som ofte benævnes med “os” og “dem”, indeholdende et særligt fokus på, hvorledes udenforstående adskiller sig fra indenforstående.	Udtryk med fokus på forskellighed omhandlende, hvorledes nogle adskiller sig/ekskluderes fra politikeres forestillinger om bestemte gruppetilhørsforhold. Udtryk med fokus på ligheder omhandlende, hvorledes nogle indgår/inkluderes i politikeres forestillinger om bestemte gruppetilhørsforhold. Både direkte og indirekte udtryk, hvor “os” og “dem” anvendes i forbindelse med pointeringen af forståelser af grænser for fællesskaber. Eksempel: når traditioner problematiseres i forhold til, at adskille sig fra forestillingen om “vores”.
Nationalt fællesskab	Gruppeidentifikationer, der tager udgangspunkt i nationhed på baggrund af landegrænser. Fællesskaber som er universel legitimeret i det politiske liv og som har en reel betydning i praksis og	Udtryk der henviser til konkrete afgrænsede nationale grupper. Udtryk der omhandler tilhørsforhold skabt på baggrund af fælles sprog,

	derved styrker nationens suverænitet og opretholder forestillinger om landegrænser og fælles historie som afgørende for gruppetilhørsforhold.	historie og afgrænsede nationalstater. Udtryk hvor individers eller grupperes nationale oprindelse gøres relevant for tilhørsforhold. Eksempel: når fællesskaber og gruppetilhørsforhold benævnes på baggrund af nationale markører.
Fælles orienteringspunkt	Gruppetilhørsforhold der bygger på solide og forankrede fælles mål eller interesser, der rækker ud over den enkeltes liv. Overensstemmelse i forståelser, der gør interaktion mulig ved at give den mening og skabe gensidig social forståelse.	Udtryk der fokuserer på fællesskabet med udgangspunkt i forestillinger om selvfølgelige fælles mål og interesser. Eksempel: når aktiv deltagelse på arbejdsmarkedet eller i lokalsamfundet omtales som en selvfølgelig interesse for fællesskabet. Udtryk der indeholder forståelser, der bygger på en indbygget logik, hvorved der ikke sættes spørgsmålstejn.

Begreb	Definition	Operationalisering
Kategorisering	Betydningsfulde betegnere, hvormed mennesker opfatter og opdeler virkeligheden i begrebsliggjorte mønstre, slagser og medlemsgrupper, hvis funktion sker i kraft af en række omstændigheder, der tages for givet. En iboende del af den menneskelige bevidsthed, der bidrager til at strukturere de sociale omgivelser, orientere sig i virkeligheden, samt skabe meningsfuld interaktion.	Udtryk der indeholder begrebsliggjorte "selvfølgelige" og meningsskabende betegnere, hvormed virkeligheden opdeles og struktureres i mønstre, slagser og grupper.

Underbegreb	Definition	Operationalisering
"Os"-identifikation	Internalisering af et gruppetilhørsforhold på baggrund af forestillinger om et mindstemål af lighed og fælleshed med gruppens medlemmer og som skaber et symbolsk billede på sympati, loyalitet og fællesskab. "Os" henviser til et forestillet afgrænset fællesskab, der medfører inklusion af anerkendte medlemmer og bidrager til opretholdelsen af et positivt selv billede, hvor medlemmer tenderer at favorisere egen gruppe.	Udtryk der både direkte og indirekte gennem symbolske billeder indikerer et afgrænset "os"-fællesskab på baggrund af forestillinger om at tilhøre en gruppe, hvor gruppens medlemmer deler ligheder og fællesheder. Udtryk der favoriserer, sympatiserer med og viser loyalitet overfor egen gruppes medlemmer. Eksempel: "Det er os, der bidrager til samfundet og vi forventer hjælp, hvis behovet opstår", "vi kan jo godt lide svinekød, så det skal vores børn da også spise i institutionerne".
"Dem"-kategorisering	Inddeling og placering af andre i en gruppe eller et fællesskab forskelligt fra ens eget gjort på baggrund af forestillinger om, at disse har et eller flere karakteristika til fælles.	Udtryk der både direkte og indirekte indikerer et "dem"-fællesskab på baggrund af forestillinger om, hvorledes disse individer på samme vis adskiller sig fra "ind-gruppen". Udtryk der henviser til en ekskluderet "ud-gruppe" og som

	Inddelinger og placeringer der tager udgangspunkt i forskelligheden fra "os" og som henviser til en "ud-gruppe", der ekskluderes fra "ind-gruppen". En "dem"-kategori udgør en trussel for et "os" og medfører en vis grad af antipati overfor denne. En "dem"-kategorisering medfører ikke nødvendigvis, at kategoriens medlemmer er bevidste om eller anerkender deres placering heri. Det der udtrykkes om en "dem"-kategori siger ofte mere om de, der kategoriserer.	potentielt generaliserer gruppens medlemmer og deres karakteristika. Udtryk der henviser til en "ud-gruppe" som udgørende en trussel for "ind-gruppen". Eksempel: "Dem der begår kriminalitet har ikke ret til kontanthjælp", "indvandrere kvinder i beskæftigelse kan lettere integreres"
--	--	--

Overbegreb	Definition	Operationalisering
Solidaritet	At være fælles med andre om forpligtelser og ansvar, og derved styrke den sociale sammenhængskraft. Det at give afkald på egne kortsigtede fordele i den andens og fællesskabets interesse.	Udtryk der henviser til med, hvem man deler forpligtelser og ansvar, og overfor hvem man er villig til at give afkald på egne fordele. Udtryk der henviser til hvem der er berettiget til fællesskabets goder. Udtryk der henviser både direkte og indirekte til rettigheder og derigennem udviser et solidarisk bånd.

Underbegreb	Definition	Operationalisering
Mekanisk solidaritet	Solidaritet der tager udgangspunkt i fælles omstændigheder mellem ligestillede uden skelnen mellem kollektiv og individuel bevidsthed. Solidaritet der opstår på baggrund af ligheder og	Udtryk der henviser til fælles forpligtelser og ansvar med ligestillede på baggrund af fælles omstændigheder. Udtryk der fokuserer på ensartethed og hvor fælles forpligtelser og ansvar rettes mod en relativ homogen gruppe frem for mod gruppens enkelte individer.

	enshed mellem individer.	Eksempel: "kun som dansk statsborger har du ret til børnepenge"
Organisk solidaritet	Solidaritet der tager udgangspunkt i anerkendelse af individers forskellighed som en funktionel præmis for kollektivets sociale sammenhængskraft. Solidaritet der bygger på individers forskellige positive bidrag til kollektivet.	Udtryk der henviser til fælles forpligtelser og ansvar med medlemmer, der på baggrund af individuelle forskelligheder bidrager og lever op til fællesskabets fastsatte forpligtelser. Udtryk der henviser til hvem der er berettiget til fællesskabets goder på baggrund af positive fremstillinger af forskellighed, såfremt disse bidrager til fællesskabets interesser. Eksempel: "Det er vigtigt at anerkende uddannelser fra hjemlandene, da det vil bidrage til en mangfoldig og ressourcestærk arbejdsstyrke", "Du kan én ting og jeg kan noget andet og det er det der styrker vores fællesskab".
Affektiv solidaritet	Solidaritet der udspringer af følelser og intime relationer samt henviser til personlige og nære fællesskaber.	Udtryk der henviser til individer med hvem man har en personlig relation og derfor har fælles forpligtelser og ansvar over for. Udtryk der henviser til sammenhold og loyalitet baseret på følelser. Eksempel: "Jeg var på besøg på et asylcenter i sidste uge, der mødte jeg Lars, en sød og imødekommende fyr. Det er vigtigt, at vi hjælper sådan nogle som Lars".
Konventionel solidaritet	Solidaritet der bygger på fælles interesser, mål, værdier og overbevisninger. Solidaritet der henviser til intern ansvarlighed og forventning om, at medlemmer lever op til fælles forpligtelser.	Udtryk der henviser til med hvem man deler fælles interesser, mål, værdier, normer og overbevisninger og derfor har fælles forpligtelser og ansvar over for. Udtryk der henviser til sammenhold og loyalitet baseret på fælles intern ansvarlighed samt forventninger om medlemmers forpligtelser. Eksempel: "Integration er jo målet, og de der gerne vil integreres fortjener at være en del af vores samfund", "Den positive udvikling af

		det stigende antal unge indvandrerkvinder under uddannelse viser, at der er en interesse for at bidrage til vores alles bedste.”
Refleksiv solidaritet	En ubegrænset solidaritet, der principielt kan inkludere hele menneskeheden. Solidaritet der henviser til en generel gensidig ansvarlighed mellem mennesker samt åbenhed over for individuelle forskelle.	Udtryk der bygger på menneskets generelle moralske ansvar og anstændighed og derfor fælles forpligtelser og ansvar over for menneskeheden som sådan. Udtryk der fokuserer på menneskesyn og tager udgangspunkt i menneskerettigheder i forhold til sammenhold og loyalitet. Udtryk der henviser til et universelt “vi”, hvor ingen bør frakendes medmenneskelig hjælp. Eksempel: “Det er vores pligt at hjælpe ikke bare vores medborgere, men mennesker generelt”, “Alle mennesker, uanset geografisk oprindelse, har ret til et anstændigt liv”.

Bilag 9 – Kodernes optræden 2001

Forestillede fællesskaber:

Os og dem-fællesskab

Antal gange koden optræder: 9

Gennemsnitskarakter: 3.4

Status: operationalisering revideres i slutkodelisten ved at en tilføjelse af fællesskabernes dualistiske forhold samt et fokus på hvordan dem-fællesskabet adskiller sig fra "os", fremfor fokus på ligheder i os-fællesskabet.

Nationalt fællesskab

Antal gange koden optræder: 13

Gennemsnitskarakter: 3.3

Status: operationalisering revideres i slutkodelisten ved tilføjelse af et særligt fokus på Danmark og danskere og hvor udenforstående modstilles.

Fælles orienteringspunkt

Antal gange koden optræder: 9

Gennemsnitskarakter: 3.2

Status: operationalisering revideres i slutkodelisten ved tilføjelse af fokus på aktiv arbejdsmarkedsdeltagelse blandt indvandrergroupe samt hårde straffe for kriminelle handlinger.

Kategorisering:

Os-identifikation

Antal gange koden optræder: 5

Gennemsnitskarakter: 4

Status: operationalisering revideres i slutkodelisten ved tilføjelse et fokus på udenforstående individer og grupper som indirekte bidragere til os-identifikation.

Dem-kategorisering

Antal gange koden optræder: 23

Gennemsnitskarakter: 3.5

Status: definition og operationalisering revideres i slutkodelisten ved tilføjelse af muligheden for positive forståelser af dem-kategorien.

Solidaritet:

Mekanisk solidaritet

Antal gange koden optræder: 7

Gennemsnitskarakter: 2.9

Status: operationalisering revideres i slutkodelisten ved at udlade fokus på solidaritet som et spørgsmål om enten-eller og ved at tilføje et element af solidaritetshierarkisering samt fokusering på forskelle og distancering til udeforstående.

Organisk solidaritet

Antal gange koden optræder: 4

Gennemsnitskarakter: 3.5

Status: definition og operationalisering revideres i slutkodelisten ved tilføjelse af fokus på arbejdsmarkedsdeltagelse som medførende inklusion i fællesskabet.

Affektiv solidaritet

Antal gange koden optræder: 1

Gennemsnitskarakter: 1

Status: udgår i slutkodelisten.

Konventionel solidaritet

Antal gange koden optræder: 4

Gennemsnitskarakter: 3

Status: operationalisering revideres i slutkodelisten ved tilføjelse af fokus på indvandreres tilpasning til det danske samfund.

Refleksiv solidaritet

Antal gange koden optræder: 2

Gennemsnitskarakter: 2

Status: udgår i slutkodelisten.

Bilag 10 - Kodernes relation 2001

2001	Os og dem fælles- skab	Nation- alt fælles- skab	Fælles orienterings- punkt	Os- identifi- kation	Dem- kategorisering	Mekanisk solidaritet	Organisk solidaritet	Konventionel solidaritet
Os og dem fællesskab								
Nationalt fællesskab	I							
Fælles orienteringspunkt		IIII						
Os-identifikation	I	II	II					
Dem- kategorisering	IIII I	IIII III	III	II				
Mekanisk solidaritet	II	III	III	I	IIII			
Organisk solidaritet		I	I	I				
Konventionel solidaritet		I	I		II			

Bilag 11 - Slutkodeliste for analyse-del 2001

Overbegreb	Definition	Operationalisering
Forestillede fællesskaber	Et grundlæggende menneskeligt behov for at identificere sig med en gruppe, hvormed man i sin bevidsthed føler et tilhørsforhold. De enkelte medlemmer har ikke nødvendigvis direkte kendskab til hinanden, men danner et imaginært billede af et gruppetilhørsforhold, der indbefatter forestillinger om enskab samt forventninger om et horisontalt sammenhold.	Udtryk omhandlende tilhørsforhold dannet på baggrund af i bevidstheden eksisterende forestillinger om forholdsvis homogene grupper. Udtryk der henviser til gruppeidentifikationer, hvor medlemmerne ikke har personligt og direkte kendskab til hinanden.

Underbegreb	Definition	Operationalisering
“Os” og “dem” fællesskaber	Forestillinger der bygger på forståelser af grupper, som defineres ud fra grænserne for, hvem der er indenfor og udenfor et bestemt fællesskab og som ofte benævnes med “os” og “dem”, indeholdende et særligt fokus på, hvorledes udenforstående adskiller sig fra indenforstående.	Både direkte og indirekte udtryk, hvor både “os” og “dem” nødvendigvis anvendes i forbindelse med pointeringen af forståelser af grænser for fællesskaber, hvor “os” udgøres af et nationalt dansk fællesskab. Udtryk med fokus på lighed og især forskellighed omhandlende, hvorledes nogle indgår/adskiller sig fra og dermed inkluderes/ekskluderes fra forestillinger om bestemte gruppetilhørsforhold.
Nationalt fællesskab	Gruppeidentifikationer, der tager udgangspunkt i nationhed på baggrund af landegrænser. Fællesskaber som er universel legitimeret i det politiske liv og som har en reel betydning i praksis og derved styrker nationens suverænitet og opretholder forestillinger om landegrænser og fælles historie som afgørende for gruppetilhørsforhold.	Udtryk der henviser til Danmark og danskere som afgrænset nation og gruppe, hvor udenforstående modstilles. Udtryk der omhandler dansk tilhørsforhold skabt på baggrund af fælles historie, sprog og afgrænset nationalstat. Udtryk hvor individers eller gruppers nationale oprindelse gøres relevant for

		tilhørsforhold.
Fælles orienteringspunkt	Gruppetilhørsforhold der bygger på solide og forankrede fælles mål eller interesser, der rækker ud over den enkeltes liv. Overensstemmelse i forståelser, der gør interaktion mulig ved at give den mening og skabe gensidig social forståelse.	Udtryk der fokuserer på fællesskabet med udgangspunkt i forestillinger om selvfølgelige fælles mål og interesser. Udtryk der indeholder forståelser, der bygger på en indbygget logik, hvorved der ikke sættes spørgsmålstejn. Udtryk omhandlende straf af kriminelle uanset oprindelse. Udtryk omhandlende indvandrere og efterkommeres aktive arbejdsmarkedsdeltagelse.

Overbegreb	Definition	Operationalisering
Kategorisering	Betydningsfulde betegnere, hvormed mennesker opfatter og opdeler virkeligheden i begrebsliggjorte mønstre, slagser og medlemsgrupper, hvis funktion sker i kraft af en række omstændigheder, der tages for givet. En iboende del af den menneskelige bevidsthed, der bidrager til at strukturere de sociale omgivelser, orientere sig i virkeligheden, samt skabe meningsfuld interaktion.	Udtryk der indeholder begrebsliggjorte "selvfølgelige" og meningsskabende betegnere, hvormed virkeligheden opdeles og struktureres i mønstre, slagser og grupper.

Underbegreb	Definition	Operationalisering
"Os"-identifikation	Internalisering af et gruppetilhørsforhold på baggrund af forestillinger om et mindstemål af lighed og fælleshed med gruppens medlemmer og som skaber et symbolsk billede på sympati, loyalitet og fællesskab. "Os" henviser til et forestillet afgrænset fællesskab, der medfører	Udtryk der både direkte og indirekte gennem symbolske billeder indikerer et afgrænset "os"-fællesskab på baggrund af forestillinger om at tilhøre en gruppe, hvor gruppens medlemmer deler ligheder og fællesheder. Udtryk der favoriserer,

	inklusion af anerkendte medlemmer og bidrager til opretholdelsen af et positivt selvbillede, hvor medlemmer tenderer at favorisere egen gruppe.	sympatiserer med og viser loyalitet overfor egen gruppes medlemmer gennem internalisering af gruppens værdier samt bekæmpelse af noget anderledes og udenforstående som fx fundamentalistiske islamister. Udtryk der fokuserer på udenforstående og hvor deres forskellighed indirekte synes at være med til at definere, hvad det er, der binder "os" sammen. Udtryk der styrker os-fællesskabet gennem henvisning til fælles værdigrundlag såsom Grundloven og ytringsfrihed.
"Dem"-kategorisering	Inddeling og placering af andre i en gruppe eller et fællesskab forskelligt fra ens eget gjort på baggrund af forestillinger om, at disse har et eller flere karakteristika til fælles. inddelinger og placeringer der tager udgangspunkt i forskelligheden fra "os" og som henviser til en ud-gruppe, der ekskluderes fra ind-gruppen. En "dem"-kategori udgør en trussel for et "os" og medfører en vis grad af antipati overfor denne. En "dem"-kategorisering medfører ikke nødvendigvis, at kategoriens medlemmer er bevidste om eller anerkender deres placering heri. Det der udtrykkes om en "dem"-kategori siger ofte mere om de, der kategoriserer. En "dem"-kategorisering indeholder ikke nødvendigvis negative forståelser, men er på trods heraf medvirkende til at opretholde adskillelse og distance til "dem".	Udtryk der både direkte og indirekte indikerer et "dem"-fællesskab på baggrund af forestillinger om, hvorledes særligt muslimer på samme vis adskiller sig fra ind-gruppen. Udtryk der henviser til en ekskluderet ud-gruppe og som potentielt generaliserer gruppens medlemmer og deres karakteristika. Udtryk der henviser til en ud-gruppe som udgørende en trussel for ind-gruppen gjort på baggrund af religiøse overbevisninger og som samtidig udtrykker en vis antipati overfor særligt islam. Udtryk der indeholder positive forståelser af "dem"-kategorien eller medlemmernes generaliserede karakteristika.

Overbegreb	Definition	Operationalisering
Solidaritet	At være fælles med andre om forpligtelser og ansvar, og derved styrke den sociale sammenhængskraft. Det at give afkald på egne kortsigtede fordele i den andens og fællesskabets interesse.	Udtryk der henviser til med, hvem man deler forpligtelser og ansvar, og overfor hvem man er villig til at give afkald på egne fordele. Udtryk der henviser til hvem der er berettiget til fællesskabets goder. Udtryk der henviser både direkte og indirekte til rettigheder og derigennem udviser et solidarisk bånd.

Underbegreb	Definition	Operationalisering
Mekanisk solidaritet	Solidaritet der tager udgangspunkt i fælles omstændigheder mellem ligestillede uden skelnen mellem kollektiv og individuel bevidsthed. Solidaritet der opstår på baggrund af ligheder og enshed mellem individer.	Udtryk der indeholder forståelser af, hvad der fører til berettigelse af solidaritet samt, hvem der er mere berettiget til solidaritet end andre. Udtryk der henviser til fælles forpligtelser og ansvar med ligestillede på baggrund af fælles omstændigheder i form af at være ikke udlændinge. Udtryk der fokuserer på enshed, og hvor fælles forpligtelser og ansvar rettes mod en relativ homogen gruppe frem for mod gruppens enkelte individer. Udtryk der henviser til med, hvem man ikke har solidaritet, for dermed indirekte at udtrykke, hvem der er berettiget til solidaritet. Udtryk omhandlende økonomisk prioritering af den danske stats midler, samt forståelser af, hvem man inden for den danske velfærdsstat prioriterer at hjælpe.
Organisk solidaritet	Solidaritet der tager udgangspunkt i anerkendelse af individuel forskellighed som en funktionel præmis for kollektivets sociale sammenhængskraft.	Udtryk der henviser til fælles forpligtelser og ansvar med medlemmer, der på baggrund af forskelligheder bidrager og lever op til fællesskabets fastsatte forpligtelser.

	Solidaritet der bygger på forskellige positive bidrag til kollektivet.	Udtryk der både direkte og indirekte henviser til, hvem der er berettiget til fællesskabets goder på baggrund af positive fremstillinger af udlændinges forskellighed som en mulig ressource på arbejdsmarkedet og dermed bidragende til fællesskabets interesser.
Konventionel solidaritet	Solidaritet der bygger på fælles interesser, mål, værdier og overbevisninger. Solidaritet der henviser til intern ansvarlighed og forventning om, at medlemmer lever op til fælles forpligtelser.	Udtryk der henviser til med hvem man deler fælles interesser, mål, værdier, normer og overbevisninger og derfor har fælles forpligtelser og ansvar over for. Udtryk der henviser til sammenhold og loyalitet baseret på fælles intern ansvarlighed samt forventninger om medlemmers forpligtelser. Udtryk der henviser til solidaritetsberettigelse på baggrund af tilpasning til det Danske samfund.

Semi-åbenkodning

Operationalisering	Begreb	Definition
Udtryk der direkte indeholder benævnelsen stram udlændingepolitik og stramninger ift. antallet af udlændinge og indvandre i og til Danmark. Udtryk der indeholder forståelser af stramninger i udlændingepolitik som manglende et element af anstændighed. Udtryk der indeholder en indforståethed omkring stramninger af udlændingepolitik som det ønskværdige både for dels samfundet dels vælgerne.	Udlændingepolitisk e stramninger	Politiske mål, der gennem regulering af lovgivning skærper krav for adgang til og ophold i Danmark, og som bygger på forståelser af, disse skærpede krav som dels nødvendige dels rigtige for det danske samfund, men som samtidig indeholder et element af uanstændighed.
Udtryk der direkte indeholder benævnelsen integration. Udtryk der fokuserer på målet for mødet mellem forskellighed i form af den danske befolkning og indvandrere/efterkommere.	Integration som mål	Et samfundsmæssigt mål for forestillede problematikker opstået på baggrund af mødet mellem den danske befolkning og indvandrere/efterkommere.
Udtryk der fokuserer på en retoriske tone ift. indvandrere og udlændinge. Udtryk der indeholder en afstandstagen og en problematisering af generaliseringer af grupper samt uanstændige udtalelser. Udtryk der fokuserer på mulige konsekvenser af uberettigede generaliseringer.	Retorisk anstændighed	En normativ forståelse af, hvordan man bør tale om indvandrere og udlændinge, der kommer til udtryk gennem afstandstagen fra forståede problemskabende udtalelser og generaliseringer.

Bilag 12 - Kodernes optræden 2005

Forestillede fællesskaber:

Os og dem-fællesskab

Antal gange koden optræder: 12

Gennemsnitskarakter: 3.4

Status: operationalisering og definition revideres i slutkodelisten og tilføjes et dualistisk fokus.

Nationalt fællesskab

Antal gange koden optræder: 6

Gennemsnitskarakter: 3

Status: operationalisering og definition revideres i slutkodelisten ved tilføjelse af fælles værdier samt hvad der kendetegner *danskere*.

Fælles orienteringspunkt

Antal gange koden optræder: 11

Gennemsnitskarakter: 3.8

Status: operationalisering revideres i slutkodelisten og tilføjes indvandreres deltagelse på arbejdsmarkedet som en selvfølgelig fælles interesse.

Kategorisering:

Os-identifikation

Antal gange koden optræder: 3

Gennemsnitskarakter: 4.3

Status: operationalisering revideres i slutkodelisten og definition tilføjes favorisering af egen gruppes fælles værdier.

Dem-kategorisering

Antal gange koden optræder: 13

Gennemsnitskarakter: 3.4

Status: definition og operationalisering revideres i slutkodelisten.

Operationaliseringen er tilføjet et fokus på generaliseringer af indvandrere og efterkommere på baggrund af omstændigheder, værdier og karakteristika samt et element af trussel og antipati. Desuden indarbejdes indhold af begrebet *fællesfornuften* i både i operationalisering og definition.

Solidaritet:

Mekanisk solidaritet

Antal gange koden optræder: 4

Gennemsnitskarakter: 2.8

Status: operationalisering og definition revideres i slutkodelisten ved at fokus på kollektiv vs. individuel bevidsthed slettes og i stedet tilføjes efterlevelse af fastsatte krav som fx aktiv arbejdsmarkedsdeltagelse og statsborgerskab som udgørende fælles omstændigheder.

Organisk solidaritet

Antal gange koden optræder: 0

Gennemsnitskarakter: 0

Status: udgår i slutkodelisten

Affektiv solidaritet

Antal gange koden optræder: 1

Gennemsnitskarakter: 3

Status: udgår i slutkodelisten

Konventionel solidaritet

Antal gange koden optræder: 2

Gennemsnitskarakter: 3.5

Status: udgår i slutkodelisten

Refleksiv solidaritet

Antal gange koden optræder: 7

Gennemsnitskarakter: 3

Status: forbliver uændret i slutkodelisten

Bilag 13 - Kodernes relation 2005

2005	Os og dem fællesskab	Nationalt fællesskab	Fælles orienteringspunkt	Os-identifikation	Dem-kategorisering	Mekanisk solidaritet	Affektiv solidaritet	Konventionel solidaritet	Refleksiv solidaritet
Os og dem fællesskab									
Nationalt fællesskab	I								
Fælles orienteringspunkt	IIII	III							
Os-identifikation			I						
Dem-kategorisering	IIII II	III	IIII IIII						
Mekanisk solidaritet	II	II	II		II				
Affektiv solidaritet									
Konventionel solidaritet			I		I				
Refleksiv solidaritet			II		I				

Bilag 14 - slutkodeliste for analyse-del 2005

Overbegreb	Definition	Operationalisering
Forestillede fællesskaber	Et grundlæggende menneskeligt behov for at identificere sig med en gruppe, hvormed man i sin bevidsthed føler et tilhørsforhold. De enkelte medlemmer har ikke nødvendigvis direkte kendskab til hinanden, men danner et imaginært billede af et gruppetilhørsforhold, der indbefatter forventninger om et horisontalt sammenhold.	Udtryk omhandlende tilhørsforhold dannet på baggrund af i bevidstheden eksisterende forestillinger om forholdsvis homogene grupper. Udtryk der henviser til gruppeidentifikationer, hvor medlemmerne ikke har personligt og direkte kendskab til hinanden.

Underbegreb	Definition	Operationalisering
“Os” og “dem” fællesskaber	Forestillinger der bygger på forståelser af grupper, som defineres ud fra grænserne for, hvem der er indenfor og udenfor et bestemt fællesskab og som ofte benævnes med “os” og “dem”, indeholdende et særligt fokus på, hvorledes udenforstående adskiller sig fra indenforstående og hvor forestillinger omhandlende det ene fællesskab nødvendigvis samtidig indeholder forestillinger om det andet fællesskab.	Både direkte og indirekte udtryk, hvor både “os” og “dem” nødvendigvis anvendes i forbindelse med pointeringen af forståelser af grænser for fællesskaber. Udtryk med fokus på lighed og forskellighed omhandlende, hvorledes nogle indgår/adskiller sig fra og dermed inkluderes/ekskluderes fra den enkelte politikers forestillinger om bestemte gruppetilhørsforhold.
Nationalt fællesskab	Gruppeidentifikationer, der tager udgangspunkt i nationhed på baggrund af landegrænser. Fællesskaber som er universel legitimeret i det politiske liv i form af statsborgerskab, og som har en reel betydning i praksis og derved styrker nationens suverænitet og opretholder forestillinger om landegrænser og fælles historie samt fælles værdier	Udtryk hvor individers eller gruppers nationale oprindelse gøres relevant for tilhørsforhold. Udtryk der henviser til konkrete afgrænsede nationale grupper defineret ud fra sprog, statsborgerskab og landegrænser. Udtryk der omhandler tilhørsforhold skabt på

	som afgørende for gruppetilhørsforhold.	baggrund af forestillinger om hvad der kendetegner det at være dansker.
Fælles orienteringspunkt	Gruppetilhørsforhold der bygger på solide og forankrede fælles mål eller interesser, der rækker ud over den enkeltes liv. Overensstemmelse i forståelser, der gør interaktion mulig ved at give den mening og skabe gensidig social forståelse.	Udtryk der fokuserer på fællesskabet med udgangspunkt i forestillinger om selvfølgelige fælles mål og interesser. Udtryk der fokuserer på aktiv arbejdsmarkedesdeltagelse blandt indvandrergupper som en selvfølgelig samfundsmæssig interesse. Udtryk der indeholder forståelser, der bygger på en indbygget logik, hvorved der ikke sættes spørgsmålstejn.

Overbegreb	Definition	Operationalisering
Kategorisering	Betydningsfulde betegnere, hvormed mennesker opfatter og opdeler virkeligheden i begrebsliggjorte mønstre, slagser og medlemsgrupper, hvis funktion sker i kraft af en række omstændigheder, der tages for givet. En iboende del af den menneskelige bevidsthed, der bidrager til at strukturere de sociale omgivelser, orientere sig i virkeligheden, samt skabe meningsfuld interaktion.	Udtryk der indeholder begrebsliggjorte "selvfølgelige" og meningsskabende betegnere, hvormed virkeligheden opdeles og struktureres i mønstre, slagser og grupper.

Underbegreb	Definition	Operationalisering
"Os"-identifikation	Internalisering af et gruppetilhørsforhold på baggrund af forestillinger om et mindstemål af lighed og fælleshed med gruppens medlemmer og som skaber et symbolsk billede på sympati, loyalitet og fællesskab. "Os" henviser til et forestillet afgrænset	Udtryk der gennem symbolske billeder indikerer et afgrænset "os"-fællesskab på baggrund af forestillinger om at tilhøre en gruppe, hvor gruppens medlemmer deler ligheder og fællesheder. Udtryk der favoriserer egen

	fællesskab, der medfører inklusion af anerkendte medlemmer og bidrager til opretholdelsen af et positivt selvbillede, hvor medlemmer tenderer at favorisere egen gruppes fælles værdier.	gruppes medlemmer og forestillingen om dennes fælles værdier, såsom kristendom og ligeløn mellem køn.
“Dem”-kategorisering	Inddeling og placering af andre i en gruppe eller et fællesskab forskelligt fra ens eget gjort på baggrund af forestillinger om, at disse har et eller flere karakteristika til fælles. Inddelinger og placeringer, der tager udgangspunkt i forskelligheden fra “os” og som henviser til en ud-gruppe, der ekskluderes fra ind-gruppen. En “dem”-kategori udgør en trussel for et “os” og medfører en vis grad af antipati overfor og distance til denne. En “dem”-kategorisering medfører ikke nødvendigvis, at kategoriens medlemmer er bevidste om eller anerkender deres placering heri. Det der udtrykkes om en “dem”-kategori siger ofte mere om de, der kategoriserer, ved at ud-gruppen modstilles ind-gruppens selvfølgelige forståelser af fælles værdier, normer og holdninger.	Udtryk der både direkte og indirekte indikerer et “dem”-fællesskab på baggrund af forestillinger om, hvorledes disse individer på samme vis adskiller sig fra “os”. Udtryk der henviser til en ekskluderet “ud-gruppe” gennem generaliseringer af gruppens medlemmer og deres omstændigheder, værdier og karakteristika. Udtryk der henviser til en “ud-gruppe” som udgørende en trussel for ind-gruppen, som hverken kan eller skal accepteres og som derved tillægges antipati og distance. Udtryk der indeholder forståelser, hvorved der ikke sættes spørgsmålstejn, der bygger på en indbygget fælles logik og fornuft, og som der modstilles en ud-gruppens omstændigheder, værdier og karakteristika. Udtryk indeholdende generaliseringer af muslimske mænd, indvandrerkvinder samt andengenerationsindvandrere.

Overbegreb	Definition	Operationalisering
Solidaritet	At være fælles med andre om forpligtelser og ansvar, og derved styrke den sociale sammenhængskraft. Det at give afkald på egne kortsigtede fordele i den andens og fællesskabets interesse.	Udtryk der henviser til med, hvem man deler forpligtelser og ansvar, og overfor hvem man er villig til at give afkald på egne fordele. Udtryk der henviser til hvem der er berettiget til fællesskabets goder. Udtryk der henviser både direkte og indirekte til rettigheder og derigennem udviser et solidarisk bånd.

Under-begreb	Definition	Operationalisering
Mekanisk solidaritet	Solidaritet der opstår på baggrund af fælles omstændigheder i form af efterlevelse af fastsatte krav. Solidaritet der tager udgangspunkt i forståelser af ligheder og ensshed mellem individer, som dermed udgør en relativ homogen gruppe.	Udtryk der henviser til fælles forpligtelser og ansvar på baggrund af fælles omstændigheder, der opstår via efterlevelse af fastsatte krav i form af statsborgerskab samt aktiv arbejdsmarkedsdeltagelse. Udtryk der fokuserer på ensshed og hvor fælles forpligtelser og ansvar rettes mod en relativ homogen gruppe.
Refleksiv solidaritet	En ubegrænset solidaritet, der principielt kan inkludere hele menneskeheden. Solidaritet der henviser til en generel gensidig ansvarlighed mellem mennesker samt åbenhed over for individuelle forskelle.	Udtryk der bygger på menneskets generelle moralske ansvar og anstændighed og derfor fælles forpligtelser og ansvar over for menneskeheden som sådan. Udtryk der fokuserer på menneskesyn og tager udgangspunkt i menneskerettigheder i forhold til sammenhold og loyalitet. Udtryk der henviser til et universelt "vi", hvor ingen bør frakendes medmenneskelig

		hjælp.
--	--	--------

Semi-åbenkodning

Operationalisering	Begreb	Definition
Udtryk omhandlende udlændingepolitik, der indeholder meningsskabende markører, såsom stram og lempelig. Udtryk der fokuserer på antallet af indvandrere og udlændinge i Danmark som afgørende for den ønskede og førte udlændinge politik.	Udlændingepolitiske retninger	Politiske mål og interesser der bygger på forestillinger om fællesskabets rummelighed og begrænsninger ift. antal indvandrere og udlændinge.
Udtryk der indeholder integrationsforståelser, hvor fokus er på indvandreres personlige ansvar opnåelse af bedre integration.	Individuel ansvarliggørelse for integration	Forståelser omhandlende indvandreres personlige ansvar for indfrielse af samfundets selvfølgelige forventninger.
Udtryk der indeholder integrationsforståelser, hvor fokus er på indvandreres beskæftigelse og hvor ansvaret for denne tillægges samfundet.	Samfundsmæssig ansvarliggørelse af indvandreres beskæftigelse	Forståelser omhandlende samfundets ansvar og handlemuligheder i forbindelse med indvandreres deltagelse på arbejdsmarkedet.

Bilag 15 - Kodernes optræden 2007

Forestillede fællesskaber:

Os og dem-fællesskab

Antal gange koden optræder: 14

Gennemsnitskarakter: 3.3

Status: operationalisering revideres i slutkodelisten ved at udelade fokus på os-fællesskabets ligheder

Nationalt fællesskab

Antal gange koden optræder: 14

Gennemsnitskarakter: 3.3

Status: operationalisering og definition revideres i slutkodelisten ved udeladelse fælles historie samt tilføjelse af national oprindelse ift. gruppetilhørsforhold og ophold i Danmark samt en nuance hvor indvandrere og efterkommere benævnes vha. en samtidig nationale dansk markør.

Fælles orienteringspunkt

Antal gange koden optræder: 14

Gennemsnitskarakter: 3.6

Status: operationalisering og definition revideres i slutkodelisten ved at tilføje et fokus på indvandreres deltagelse på arbejdsmarkedet samt tiltrækning af kvalificeret udenlandsk arbejdskraft.

Kategorisering:

Os-identifikation

Antal gange koden optræder: 3

Gennemsnitskarakter: 2.7

Status: udgår i slutkodelisten.

Dem-kategorisering

Antal gange koden optræder: 17

Gennemsnitskarakter: 3

Status: operationalisering og definition revideres i slutkodelisten ved at udelade elementerne trussel og eksklusion og ved at tilføje et aspekt af uklarhed om samt problematisering af gruppekategorisering.

Solidaritet:

Mekanisk solidaritet

Antal gange koden optræder: 8

Gennemsnitskarakter: 3.5

Status: operationalisering og definition revideres i slutkodelisten ved at tilføje et element i form af fællesskabets egeninteresse.

Organisk solidaritet

Antal gange koden optræder: 0

Gennemsnitskarakter: 0

Status: udgår i slutkodelisten.

Affektiv solidaritet

Antal gange koden optræder: 0

Gennemsnitskarakter: 0

Status: udgår i slutkodelisten.

Konventionel solidaritet

Antal gange koden optræder: 1

Gennemsnitskarakter: 4

Status: udgår i slutkodelisten.

Refleksiv solidaritet

Antal gange koden optræder: 5

Gennemsnitskarakter: 3

Status: operationalisering og definition revideres i slutkodelisten ved udeladelse det generelle aspekt ift. menneskeheden samt en tilføjelse grupper.

Bilag 16 - Kodernes relation 2007

2007	Os og dem fællesskab	Nationalt fællesskab	Fælles orienteringspunkt	Os-identifikation	Dem-kategorisering	Mekanisk solidaritet	Affektiv solidaritet	Konventionel solidaritet	Refleksiv solidaritet
Os og dem fællesskab									
Nationalt fællesskab	II								
Fælles orienteringspunkt	IIII	IIII							
Os-identifikation		I							
Dem-kategorisering	IIII	III	IIII						
Mekanisk solidaritet	II	I	IIII	I	I				
Affektiv solidaritet									
Konventionel solidaritet				I					
Refleksiv solidaritet		I	I		III				

Bilag 17 - Slutkodeliste for analyse-del 2007

Overbegreb	Definition	Operationalisering
Forestillede fællesskaber	Et grundlæggende menneskeligt behov for at identificere sig med en gruppe, hvormed man i sin bevidsthed føler et tilhørsforhold. De enkelte medlemmer har ikke nødvendigvis direkte kendskab til hinanden, men danner et imaginært billede af et gruppetilhørsforhold, der indbefatter forventninger om et horisontalt sammenhold.	Udtryk omhandlende tilhørsforhold dannet på baggrund af i bevidstheden eksisterende forestillinger om forholdsvis homogene grupper. Udtryk der henviser til gruppeidentifikationer, hvor medlemmerne ikke har personligt og direkte kendskab til hinanden.

Underbegreb	Definition	Operationalisering
“Os” og “dem” fællesskaber	Forestillinger der bygger på forståelser af grupper, som defineres ud fra grænserne for, hvem der er indenfor og udenfor et bestemt fællesskab og som ofte benævnes med “os” og “dem”, indeholdende et særligt fokus på, hvorledes udenforstående adskiller sig fra indenforstående.	Udtryk med fokus på forskellighed omhandlende, hvorledes nogle adskiller sig/ekskluderes fra politikeres forestillinger om bestemte gruppetilhørsforhold benævnt vi/os. Både direkte og indirekte udtryk, hvor både “os” og “dem” anvendes i forbindelse med pointeringen af forståelser af grænser for fællesskaber. Udtryk omhandlende, hvorledes indvandrere, danskere med indvandrerbaggrund, nye danskere, asylansøgere samt afviste asylansøgere adskiller sig fra “os”
Nationalt fællesskab	Gruppeidentifikationer, der tager udgangspunkt i nationhed på baggrund af landegrænser. Fællesskaber som er universel legitimeret i	Udtryk der henviser til konkrete afgrænsede nationalstater samt tilhørsforhold til disse. Udtryk hvor individers eller gruppers nationale oprindelse

	det politiske liv og som har en reel betydning i praksis og derved styrker nationens suverænitet og opretholder forestillinger om landegrænser og oprindelse som afgørende for gruppetilhørsforhold.	gøres relevant for tilhørsforhold til og ophold i Danmark. Udtryk der pointerer grænser for fællesskabet ved at henvise til udvisning samt tiltrækning af udlændinge. Udtryk hvor indvandrere/efterkommere samtidig benævnes med en national dansk markør, og som derfor indeholder en forståelse af, at anden oprindelse end dansk ikke nødvendigvis udelukker et nationalt tilhørsforhold til Danmark.
Fælles orienteringspunkt	Gruppetilhørsforhold der bygger på solide og forankrede fælles mål eller interesser, om indvandreres deltagelse på arbejdsmarkedet samt tiltrækning af kvalificeret arbejdskraft til Danmark. Overensstemmelse i forståelser, der gør interaktion mulig ved at give den mening og skabe gensidig social forståelse.	Udtryk der fokuserer på fællesskabet med udgangspunkt i forestillinger om selvfølge fælles mål og interesser. Udtryk der fokuserer på indvandreres aktive arbejdsmarkedsdeltagelse samt tiltrækning af kvalificeret arbejdskraft til Danmark. Udtryk der indeholder forståelser, der bygger på en indbygget logik, hvorved der ikke sættes spørgsmålstejn.

Overbegreb	Definition	Operationalisering
Kategorisering	Betydningsfulde betegnelser, hvormed mennesker opfatter og opdeler virkeligheden i begrebsliggjorte mønstre, slagser og medlemsgrupper, hvis funktion sker i kraft af en række omstændigheder, der tages for givet. En iboende del af den menneskelige bevidsthed, der bidrager til at strukturere de sociale omgivelser, orientere sig i virkeligheden, samt skabe meningsfuld interaktion.	Udtryk der indeholder begrebsliggjorte "selvfølgelige" og meningsskabende betegnelser, hvormed virkeligheden opdeles og struktureres i mønstre, slagser og grupper.

Underbegreb	Definition	Operationalisering
“Dem”-kategorisering	Inddeling og placering af andre i en gruppe eller et fællesskab forskelligt fra ens eget gjort på baggrund af forestillinger om, at disse har et eller flere karakteristika til fælles. Inddelinger og placeringer der tager udgangspunkt i forskelligheden fra “os” og som henviser til en ud-gruppe, der adskiller sig fra ind-gruppen, men hvor medlemskab og grænser herfor kan forekomme uklare. En “dem”-kategorisering medfører ikke nødvendigvis, at kategoriens medlemmer er bevidste om eller anerkender deres placering heri. Det der udtrykkes om en “dem”-kategori siger ofte mere om de, der kategoriserer.	Udtryk der både direkte og indirekte indikerer et “dem”-fællesskab på baggrund af forestillinger om, hvorledes disse individer på samme vis adskiller sig fra “nd-gruppen. Udtryk der henviser til ud-gruppens medlemmer og deres fælles karakteristika. Udtryk der henviser til en ud-gruppe, men som samtidig forsøges relateret til et nationalt fællesskab. Udtryk omhandlende indvandrere, der bor i Danmark samt asylansøger, herunder afviste asylansøgere og asylbørn.

Overbegreb	Definition	Operationalisering
Solidaritet	At være fælles med andre om forpligtelser og ansvar, og derved styrke den sociale sammenhængskraft. Det at give afkald på egne kortsigtede fordele i den andens og fællesskabets interesse.	Udtryk der henviser til med, hvem man deler forpligtelser og ansvar, og overfor hvem man er villig til at give afkald på egne fordele. Udtryk der henviser til hvem der er berettiget til fællesskabets goder. Udtryk der henviser både direkte og indirekte til rettigheder og derigennem udviser et solidarisk bånd.

Underbegreb	Definition	Operationalisering
Mekanisk solidaritet	Solidaritet der tager udgangspunkt i fælles omstændigheder mellem ligestillede samt fællesskabets egeninteresse. Solidaritet der opstår	Udtryk der henviser til fælles forpligtelser og ansvar med ligestillede på baggrund af fælles omstændigheder. Udtryk

	på baggrund af forventninger om ligheder og enshed mellem individer.	der fokuserer på enshed og hvor fælles forpligtelser og ansvar rettes mod en relativ homogen gruppe frem for mod gruppens enkelte individer. Udtryk der henviser solidaritetsberettigelse på baggrund af fællesskabets vurdering af, hvilke arbejdsmarkeds kvalifikationer der ligestilles det danske samfunds. Udtryk der henviser til ansvar og forpligtelser med udgangspunkt i fællesskabets egeninteresse.
Refleksiv solidaritet	En principielt ubegrænset solidaritet, der bygger på moral og anstændighed. Solidaritet der henviser til gensidig ansvarlighed og forpligtelse mellem mennesker og over for særlige grupper.	Udtryk der bygger på menneskets generelle moralske ansvar og anstændighed og derfor fælles forpligtelser og ansvar over for bestemte mennesker og grupper. Udtryk der fokuserer på menneskesyn og tager udgangspunkt i menneskerettigheder i forhold til loyalitet.

Bilag 18 - Kodernes optræden 2011

Forestillede fællesskaber:

Os og dem-fællesskab

Antal gange koden optræder: 7

Gennemsnitskarakter: 3.6

Status: operationalisering tilføjes et implicit "os" skabt på baggrund af nationalt tilhørsforhold

Nationalt fællesskab

Antal gange koden optræder: 18

Gennemsnitskarakter: 3.4

Status: operationalisering og definition revideres i slutkodelisten ved en tilføjelse af værdier samt en nuance i operationaliseringen omhandlende fokus på af nationalstatens grænser og hvorledes disse kan krydses.

Fælles orienteringspunkt

Antal gange koden optræder: 8

Gennemsnitskarakter: 4

Status: operationalisering revideres i slutkodelisten ved tilføjelse af indvandreres aktive arbejdsmarkedsdeltagelse som værende for samfundets bedste.

Kategorisering:

Os-identifikation

Antal gange koden optræder: 2

Gennemsnitskarakter: 3.5

Status: operationalisering revideres i slutkodelisten ved en tilføjelse af implicitte os-identifikationer gennem nationalt gruppetilhørsforhold.

Dem-kategorisering

Antal gange koden optræder: 7

Gennemsnitskarakter: 4.1

Status: Operationalisering og definition revideres i slutkodelisten ved at udelade et trusselselement. Operationalisering tilføjes desuden en nuance hvor én kategori kan indeholde to forskellige grupper med hver sit positive/negative fortegn.

Solidaritet:

Mekanisk solidaritet

Antal gange koden optræder: 2

Gennemsnitskarakter: 4

Status: operationalisering revideres i slutkodelisten ved at tilføje fælles omstændigheder i form af nationalt tilhørsforhold.

Organisk solidaritet

Antal gange koden optræder: 1

Gennemsnitskarakter: 3

Status: udgår i slutkodelisten

Affektiv solidaritet

Antal gange koden optræder: 0

Gennemsnitskarakter: 0

Status: udgår i slutkodelisten.

Konventionel solidaritet

Antal gange koden optræder: 1

Gennemsnitskarakter: 2.5

Status: udgår i slutkodelisten

Refleksiv solidaritet

Antal gange koden optræder: 5

Gennemsnitskarakter: 3.8

Status: operationalisering og definition revideres ved at udeladt menneskeheden. Operationalisering er udeladt et universelt "vi" samt tilføjet ansvarlighed og værdighed overfor særligt asylansøgere børn. Definition er tilføjet menneskesyn og anstændighed.

Bilag 19 - Kodernes relation 2011

2011	Os og dem fællesskab	Nationalt fællesskab	Fælles orienteringspunkt	Det idealiserede fællesskab	Os-identifikation	Dem-kategorisering	Mekanisk solidaritet	Konventionel solidaritet	Refleksiv solidaritet	Organisk solidaritet
Os og dem fællesskab										
Nationalt fællesskab	I									
Fælles orienteringspunkt	III	I								
Det idealiserede Fællesskab		I								
Os-identifikation		II		I						
Dem-kategorisering	II	III	I							
Mekanisk solidaritet		II								
Konventionel solidaritet			I							
Refleksiv solidaritet	II	I				I		I		
Organisk solidaritet		I								

Bilag 20 - Slutkodeliste for del-analyse 2011

Overbegreb	Definition	Operationalisering
Forestillede fællesskaber	Et grundlæggende menneskeligt behov for at identificere sig med en gruppe, hvormed man i sin bevidsthed føler et tilhørsforhold. De enkelte medlemmer har ikke nødvendigvis direkte kendskab til hinanden, men danner et imaginært billede af et gruppetilhørsforhold, der indbefatter forventninger om et horisontalt sammenhold.	Udtryk omhandlende tilhørsforhold dannet på baggrund af i bevidstheden eksisterende forestillinger om forholdsvis homogene grupper. Udtryk der henviser til gruppeidentifikationer, hvor medlemmerne ikke har personligt og direkte kendskab til hinanden.

Underbegreb	Definition	Operationalisering
“Os” og “dem” fællesskaber	Forestillinger der bygger på forståelser af grupper, som defineres ud fra grænserne for, hvem der er indenfor og udenfor et bestemt fællesskab og som ofte benævnes med “os” og “dem”, indeholdende et særligt fokus på, hvorledes udenforstående adskiller sig fra indenforstående.	Udtryk med fokus på forskellighed omhandlende, hvorledes nogle adskiller sig/ekskluderes fra politikeres forestillinger om bestemte gruppetilhørsforhold. Udtryk med fokus på ligheder omhandlende, hvorledes nogle indgår/inkluderes i politikeres forestillinger om bestemte gruppetilhørsforhold. Både direkte og indirekte udtryk, hvor “os” og “dem” anvendes i forbindelse med pointeringen af forståelser af grænser for fællesskaber. Udtryk der indeholder implicite os og dem fællesskaber gennem forestillinger om et modsætningsforhold mellem de der forstås som tilhørende det danske nationale fællesskab og “dem” der

		adskiller sig herfra.
Nationalt fællesskab	Gruppeidentifikationer, der tager udgangspunkt i nationhed på baggrund af landegrænser. Fællesskaber som er universel legitimeret i det politiske liv og som har en reel betydning i praksis og derved styrker nationens suverænitet og opretholder forestillinger om landegrænser og fælles historie og værdier som afgørende for gruppetilhørsforhold.	Udtryk der henviser til konkrete afgrænsede nationale grupper. Udtryk der omhandler tilhørsforhold skabt på baggrund af forestillinger om fælles værdier, historie og afgrænsede nationalstater. Udtryk hvor individers eller grupperes nationale oprindelse gøres relevant for tilhørsforhold. Udtryk der fokuserer på grænserne for nationalstaten, og hvorledes folk med anden national oprindelse kan krydse disse.
Fælles orienteringspunkt	Gruppetilhørsforhold der bygger på solide og forankrede fælles mål eller interesser, der rækker ud over den enkeltes liv. Overensstemmelse i forståelser, der gør interaktion mulig ved at give den mening og skabe gensidig social forståelse.	Udtryk der fokuserer på fællesskabet med udgangspunkt i forestillinger om selvfølgelige fælles mål og interesser. Udtryk der fokuserer på indvandreres aktive arbejdsmarkedsdeltagelse som værende for samfundets <i>bedste</i>. Udtryk der indeholder forståelser, der bygger på en indbygget logik, hvorved der ikke sættes spørgsmålstejn. .

Overbegreb	Definition	Operationalisering
Kategorisering	Betydningsfulde betegnere, hvormed mennesker opfatter og opdeler virkeligheden i begrebsliggjorte mønstre, slagser og medlemsgrupper, hvis funktion sker i kraft af en række omstændigheder, der tages for givet. En iboende del af den menneskelige bevidsthed, der	Udtryk der indeholder begrebsliggjorte "selvfølgelige" og meningsskabende betegnere, hvormed virkeligheden opdeles og struktureres i mønstre, slagser og grupper.

	bidrager til at strukturere de sociale omgivelser, orientere sig i virkeligheden, samt skabe meningsfuld interaktion.	
--	---	--

Underbegreb	Definition	Operationalisering
“Os”-identifikation	Internalisering af et gruppetilhørsforhold på baggrund af forestillinger om et mindstemål af lighed og fælleshed med gruppens medlemmer og som skaber et symbolsk billede på sympati, loyalitet og fællesskab. “Os” henviser til et forestillet afgrænset fællesskab, der medfører inklusion af anerkendte medlemmer og bidrager til opretholdelsen af et positivt selv billede, hvor medlemmer tenderer at favorisere egen gruppe.	Udtryk der både direkte og indirekte gennem symbolske billeder indikerer et afgrænset “os”-fællesskab på baggrund af forestillinger om at tilhøre en gruppe, hvor gruppens medlemmer deler ligheder og fællesheder. Udtryk der favoriserer, sympatiserer med og viser loyalitet overfor egen gruppes medlemmer. Udtryk der indeholder implicitte os-fællesskaber ved internalisering af et nationalt gruppetilhørsforhold.
“Dem”-kategorisering	Inddeling og placering af andre i en gruppe eller et fællesskab forskelligt fra ens eget gjort på baggrund af forestillinger om, at disse har et eller flere karakteristika til fælles. Inddelinger og placeringer der tager udgangspunkt i forskelligheden fra “os” og som henviser til en ud-gruppe, der ekskluderes fra ind-gruppen. En “dem”-kategori symboliserer forskellighed fra et “os” og medfører en vis grad af antipati overfor denne. En “dem”-kategorisering medfører ikke nødvendigvis, at kategoriens medlemmer er bevidste om eller anerkender deres placering heri. Det der udtrykkes om en “dem”-kategori siger ofte mere om de, der	Udtryk der både direkte og indirekte indikerer et “dem”-fællesskab på baggrund af forestillinger om, hvorledes disse individer på samme vis adskiller sig fra ind-gruppen. Udtryk der henviser til en ekskluderet ud-gruppe og som potentielt generaliserer gruppens medlemmer og deres karakteristika. Udtryk omhandlende “dem” forstået som én samlet kategori, men hvor der samtidig udtrykkes to forskellige grupper heri, den ene med et positivt fortegn, og den anden med et negativt fortegn.

	kategoriserer.	
--	----------------	--

Overbegreb	Definition	Operationalisering
Solidaritet	At være fælles med andre om forpligtelser og ansvar, og derved styrke den sociale sammenhængskraft. Det at give afkald på egne kortsigtede fordele i den andens og fællesskabets interesse.	Udtryk der henviser til med, hvem man deler forpligtelser og ansvar, og overfor hvem man er villig til at give afkald på egne fordele. Udtryk der henviser til hvem der er berettiget til fællesskabets goder. Udtryk der henviser både direkte og indirekte til rettigheder og derigennem udviser et solidarisk bånd.

Underbegreb	Definition	Operationalisering
Mekanisk solidaritet	Solidaritet der tager udgangspunkt i fælles omstændigheder mellem ligestillede uden skellen mellem kollektiv og individuel bevidsthed. Solidaritet der opstår på baggrund af ligheder og enshed mellem individer.	Udtryk der henviser til fælles forpligtelser og ansvar med ligestillede på baggrund af fælles omstændigheder i form af det at være dansker. Udtryk der fokuserer på enshed og hvor fælles forpligtelser og ansvar rettes mod en national gruppe frem for mod enkelte individer.
Refleksiv solidaritet	En principiel ubegrænset solidaritet, der bygger på et menneskesyn, som henviser til ansvarlighed mellem mennesker, samt forpligtelse til at udvise anstændighed.	Udtryk der bygger på menneskets generelle moralske ansvar og anstændighed og derfor fælles forpligtelser og ansvar over for særligt asylansøgere og børn. Udtryk der fokuserer på menneskesyn og tager udgangspunkt i menneskerettigheder i forhold til at udvise loyalitet og værdighed.

Semi-åbenkodning

Operationalisering	Begreb	Definition
Positivt ladede udtryk omhandlende 24-årsreglen. Udtryk omhandlende 24-års reglen som kausalforklaring på løsning af andre sociale problemer. Udtryk omhandlende nødvendigheden af 24-års reglens opretholdelse.	24-årsreglen som løsning på sociale problemer	Forståelser der indeholder overbevisninger om lovmæssig regulering af borgeres ægteskabelige indgåelser som løsning på sociale problemer.
Negativt ladede udtryk omhandlende 24-års reglen. Udtryk omhandlende personligt ansvar ift. selvforsørgelse samt personlig frihed ift. indgåelse af ægteskab. Udtryk omhandlende en nødvendig af at staten ikke intervenserer i borgeres ægteskabelige forhold.	24-års reglen som begrænsning af den personlige frihed	Forståelser der indeholder overbevisninger om nødvendigheden af en adskillelse af den private og den offentlige sfære samt frihed under ansvar i forbindelse med indgåelse af ægteskaber.

Operationalisering	Begreb	Definition
Udtryk omhandlende forståelser af, hvad der skaber social sammenhængskraft i Danmark. Udtryk omhandlende tidligere tiders sociale sammenhængskraft som en appellering til fællesskabets opretholdelse. Udtryk der henviser til vigtigheden af andre nationers anerkendelse af Danmark for opretholdelse af stolthed, social sammenhold og nationalitetsfølelse. Udtryk der omhandler forestillinger om fælles værdier som nødvendige for social sammenhængskraft.	National fælleshed som udgangspunkt for social sammenhængskraft	Forståelser omhandlende forestillinger om, hvad der binder det danske samfund sammen gennem en fællesskabsfølelse på baggrund af idéer om særligt fortidens nationale fælles værdier.